

Kompāss vienmēr rāda uz ziemeļiem

#Cilvēkstāsti

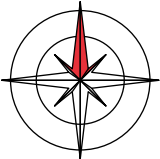
#Human interest stories

#Человеческие истории

KOMPASS VIENMĒR RĀDA UZ ZIEMEĻIEM
THE COMPASS ALWAYS POINTS NORTH
КОМПАС ВСЕГДА УКАЗЫВАЕТ НА СЕВЕР

#Cilvēkstāsti
#Human interest stories
#Человеческие истории

N

**"Mēs dzīvojam,
virzīdamies uz priekšu,
bet dzīvi izprotam,
raudzīdamies atpakaļ".**

**Søren Kirkegors
Søren Kierkegaard
Сёрен Кьеркегор**

**"Life can only
be understood
backwards;
but it must be
lived forwards."**

**"Жить нужно, глядя
вперед, но понять
ее можно, только
оглянувшись назад."**

Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Latvijā ir Ziemeļvalstu sadarbības pārstāvniecība, kas Latvijā darbojas kopš 1991. gada, īstenojot visdažādāko nozaru sadarbības projektus un atbalsta programmas. Atvērtība jaunām domām, idejām un partnerībai ir Ziemeļvalstu sadarbības pamatā, tāpēc esam nolēmuši biroja trīsdesmito gadskārtu atainot cilvēkstāstu sērijā "Kompass vienmēr rāda uz ziemeļiem".

The Nordic Council of Ministers' Office in Latvia represents the official Nordic cooperation in Latvia. Since its establishment in 1991 the office has carried out wide-ranging cooperation projects and support programs. Openness to new thoughts, ideas and partnerships are the cornerstones of Nordic cooperation, so we have decided to depict our 30th anniversary with a series of human-interest stories titled "The Compass Always Points North".

Бюро Совета Министров Северных Стран в Латвии — это представительство сотрудничества стран Северной Европы, с 1991 года реализующее в Латвии совместные проекты и программы поддержки в различных отраслях. Следуя таким основополагающим принципам Северных стран как открытость для новых идей и партнерство, мы решили отразить тридцатилетие своей деятельности в серии человеческих историй "Компас всегда указывает на север".

SATURS

Māra Sīmane — #Uzticēšanās un valsts pārvalde (14)

Henriks Zēgners — #Domājoša sabiedrība (28)

Barbara Ābele — #Dizains (38)

Aivars Bergmanis — #Sabiedrības drošība un tiesiskums (50)

Liāna Velka — #Iekļaujoša sabiedrība (62)

Ēriks Ešenvalds — #Kultūra (76)

Marija Ručevska — #Konkurētspēja (88)

Uģis Olte — #Mediji (98)

Inese Voika — #Demokrātijas vērtības (112)

Tālis Juhna — #Izglītība un pētniecība (124)

Argita Daudze — #Diplomātijas vēsture (136)

Snorre Karkkonens-Svensons — #Valoda un literatūra (152)

Iluta Lāce — #Dzimumu līdztiesība (164)

Māra Lieplapa — #Videi draudzīga uzņēmējdarbība (178)

Stefans Ēriksons — #Ziemeļvalstu un Latvijas sadarbība (190)

TABLE OF CONTENTS

Māra Sīmane — #Trust and State Governance (14)

Henriks Zēgners — #Thoughtful Society (28)

Barbara Ābele — #Design (38)

Aivars Bergmanis — #Public Safety and Justice (50)

Liāna Velka — #Inclusive Society (62)

Ēriks Ešenvalds — #Culture (76)

Marija Ručevska — #Competitiveness (88)

Uģis Olte — #Media (98)

Inese Voika — #Values of democracy (112)

Tālis Juhna — #Education and Research (124)

Argita Daudze — #Diplomatic History (136)

Snorre Karkkonen Svensson — #Language and Literature (152)

Iluta Lāce — #Gender Equality (164)

Māra Lieplapa — #Environmentally Friendly Business (178)

Stefan Eriksson — #Nordic-Latvian Cooperation (190)

СОДЕРЖАНИЕ

Мара Симане — #Доверие и государственное управление (14)

Хенрик Зегнерс — #Мыслящее общество (28)

Барбара Абеле — #Дизайн (38)

Айвар Бергманис — #Общественная безопасность и правосудие (50)

Лиана Велка — #Инклюзивное общество (62)

Эрик Эшенвалдс — #Культура (76)

Мария Ручевска — #Конкурентоспособность (88)

Угис Олте — #Медиа (98)

Инесе Войка — #Ценности демократии (112)

Талис Юхна — #Образование и наука (124)

Аргита Даудзе — #История дипломатии (136)

Снорре Каркконен-Свенссон — #Язык и литература (152)

Илута Лаце — #Гендерное равноправие (164)

Мара Лиеплапа — #Экодружественное предпринимательство (178)

Стефан Эрикссон — #Сотрудничество Северных стран и Латвии (190)

#Uzticešanās un valsts pārvalde

#Trust and State Governance

#Доверие и государственное управление

Māra Sīmane

Māra Sīmane
Мара Симане

**Pārresoru koordinācijas centra
speciāliste, viena no Nacionālā
attīstības plāna autoriem**

**An expert at the Cross-Sectoral
Coordination Centre and one
of the authors of the National
Development Plan**

**Специалист Надведомственного
центра координации, одна
из авторов Национального
плана развития**

Ziemeļvalstīs uzticēšanos dēvē par "zeltu", jo tā sabiedrībai dod ekonomiskus un sociālus labumus. "Latvijā uzticēšanās ir liels izaicinājums, bet mums jāsameklē sava trajektorija, lai tur nonāktu," pārliecināti saka Pārresoru koordinācijas centra konsultante, viena no Nacionālā attīstības plāna izstrādātājiem Māra Sīmane. Viņa neapvainojas par plāna kritiku un par to, ja sabiedrība pavīpsnā, drīzāk otrādi — optimistiski vērtē diskusiju un vienlaikus turpina darbu. 2018. gadā Māra iepazinās ar Ziemeļvalstu Ministru padomes publikāciju "Uzticēšanās — Ziemeļu zelts". Tajā gūtās atziņas viņa mēģina pielāgot Latvijas situācijai, atzīstot, ka izvirzīto mērķu sasniegšanai būs vajadzīgi gadi vai pat desmitgades.

In the Nordic countries, they say that trust is gold as it proffers economic and social benefits to the public. "Trust is a great challenge in Latvia, but we have to find our own way of getting there," says Māra Sīmane, a consultant at the Cross-Sectoral Coordination Centre and one of the people behind the National Development Plan (NAP). She does not take offence at criticism and public sneering at the plan. It is rather the opposite — she holds an optimistic outlook on the debate and, at the same time, goes on working. In 2018 Māra came across a publication by the Nordic Council of Ministers entitled "Trust — the Nordic Gold" and has since been trying to adapt the conclusions to the Latvian environment, while admitting it will take years if not decades to reach the proposed goals.

В странах Северной Европы доверие называют "золотом", так как оно приносит обществу осязаемую экономическую и социальную пользу. "Для Латвии доверие является серьезным вызовом, но мы должны искать свою траекторию, чтобы к нему прийти," убежденно утверждает консультант Надвосточного центра координации, одна из разработчиков Национального плана развития Мара Симане. Она не обижается ни на критику плана, ни на скептические ухмылки общества, скорее напротив — оптимистично оценивает дискуссию и продолжает работу. В 2018 году Мара ознакомилась с публикацией Совета Министров Северных Стран "Доверие — золото Северной Европы". Почерпнутые из статьи выводы она стремится адаптировать к латвийской ситуации, признавая, что для достижения выдвинутых целей потребуются годы, если не десятилетия.

Uzticēšanās krīze pandēmijas laikā milst arvien lielāka un lielāka. Kādā no mājāsēdes darbadienām Zoom sarunā saslēdzas Memoranda padomes pārstāvji, lai liktu galvas kopā un izdomātu, kā šo uzticības līmeni celt. Pētnieki un eksperti runā par ilgtermiņa uzdevumiem un par tuvākajiem soļiem, un šīs vairāku stundu ilgās sanāksmes laikā ne reizi vien tiek pieminēts termins "Ziemeļu zelts". Lai spertu soli tuvāk šim Ziemeļvalstu etalonam, nākamgad iecerētas domnīcas un pētījumu analīzes. Jautājums ir tik svarīgs, ka, pretēji ierastajam, runātāji drīkst runāt ilgāk par ierastajām desmit minūtēm.

Šobrīd viens no Māras un viņas kolēģu ikdienas darba mērķiem Pārresoru koordinācijas centrā ir vairot sabiedrības uzticēšanos — savstarpējo uzticēšanos, kā arī uzticēšanos valsts institūcijām. Pašreiz jo īpaši tas vairāk līdzinās Sīzifa akmens velšanai. Latvijā cilvēki izsenis pamatā uzticējušies tuviem draugiem un ģimenei, mazāk — nepazīstamiem cilvēkiem un valsts institūcijām. Pandēmijas izgaismotā un pastiprinātā šķelšanās sabiedrībā tagad uzticēšanos iedragājusi vēl vairāk. Taču Māras un viņas kolēģu mērķi ir ilgtermiņa. Lai vieglāk saprastu Pārresoru koordinācijas centra darbību, palīdz tā twitter nosaukums — @LVnākotne. Viens no centra pamatzdevumiem ir izstrādāt plānu Latvijas attīstībai un ilgtspējai un šo mērķu sasniegšanai palīdzēt sadarboties atbildīgajām ministrijām un citām valsts institūcijām.

Māra ir dzimusi un augusi trimdā, Čikāgā, dzīvojusi Japānā, maģistra studijas aizvadījusi ASV, bet astoņdesmito gadu beigās Minsterē, Vācijā, koordinējusi Pasaules Brīvo latviešu apvienības izglītības programmu par Latvijas neatkarības atjaunošanu. Māra pārcēlās uz dzīvi Latvijā nākamajā dienā pēc Berlīnes mūra krišanas. Sākumā strādājusi laikraksta "Diena" ārzemju ziņu nodaļā un veidojusi laikraksta ārzemju korespondentu tīklu. Darbu turpinājusi atjaunotās Latvijas valsts pārvaldē pie ārvalstu palīdzības koordinācijas, valsts pārvaldes reformas un iekšējā audita.

Nacionālais attīstības plāns, kas tapa laikā, kad Latvija bija tikko izrāpusies no finanšu krīzes, aptvēra laika posmu no 2014. līdz 2020. gadam (NAP2020). Eksperti prātoja, kā stiprināt cilvēku spēju būt un justies droši. "Angliski ir šis vārds *resilience*, mēs to nosaucām par drošumspēju, tagad to devē par noturību. Tomēr mērķis nav noturēties, bet gan pielāgoties, nezaudējot pamatus," sarežģītos terminus skaidro Māra. "Cilvēkam jābūt rīcībspējīgam, lai, apstākļiem mainoties, spētu tikt galā ar situāciju un nezaudētu spēju attīstīties".

The trust crisis has been looming larger and larger over the course of the pandemic. On a lockdown workday, members of the Memorandum Council have connected on Zoom to put their heads together and come up with ways of raising levels of trust. Researchers and experts talk about long-term tasks and the next steps to take. The term "Nordic gold" is brought up a number of times during this hours-long meeting. In order to edge closer to this Nordic standard, think tanks and research analyses are slated for next year. This matter is of such importance that speakers are allowed to talk for more than the ten minutes usually allotted to each participant.

At this time, one of Māra and her colleagues' goals in the Cross-Sectoral Coordination Centre is to increase public trust — both mutual trust and trust in state institutions. For the current moment in particular this appears more like rolling up the boulder of Sisyphus. Latvians have since time immemorial trusted their close friends and family as opposed to state institutions and people they don't know. The pandemic highlighted and precipitated social divisions, further shaking levels of trust. But Māra and her colleagues are in it for the long haul. The Twitter handle of the Cross-Sectoral Coordination Centre, @LVnākotne (LVfuture), can help better understand the way the institution works. One of its basic tasks is coming up with a plan for the development and sustainability of Latvia and helping different ministries and other state institutions coordinate in order to reach these goals.

Māra was born and raised as a Latvian exile in Chicago. She has lived in Japan, and she acquired her master's degree in the US. In the late 1980s, she coordinated the education program on the reinstatement of Latvian independence at the World Federation of Free Latvians in Münster, Germany. Māra moved to Latvia the day after the Berlin Wall fell. She initially worked in the international news desk of the Diena daily and helped set up the newspaper's network of foreign correspondents. As a state official in renewed Latvia, she worked on coordinating international aid, reforming public administration and conducting inner audits.

The National Development Plan, which was designed at a time when Latvia had just emerged from a financial crisis, encompassed the time from 2014 to 2020 (NAP2020). In it, experts considered ways of strengthening people's ability of being and feeling safe. "There's the English word *resilience*, we translated it as *drošumspēja* but now it's called *noturība*. However, the goal is not merely keeping steady [noturēties], it is instead adapting without losing our foundation," Māra says, ex-

Кризис доверия во время пандемии растет и ширится. В один из рабочих дней локдауна представители Совета по меморандуму подключились к Zoom, чтобы совместными усилиями придумать, как этот уровень доверия поднять. Исследователи и эксперты говорили о долгосрочных задачах и ближайших шагах, и во время этого многочасового совещания не раз упоминался термин "золото Севера". Чтобы на шаг приблизиться к этому эталону стран Северной Европы, на будущий год намечены мозговые штурмы и аналитические исследования. Вопрос настолько важен, что выступать разрешалось дольше обычных десяти минут.

Сегодня одной из главных целей повседневной работы Мары и ее коллег в Надведомственном центре координации является умножение доверия общества — взаимного доверия и доверия к власти. Но пока еще это больше напоминает катание камня Сизифом. В Латвии люди издавна доверяли в основном близким друзьям и семье, меньше — незнакомым людям и государственным институтам. Высвеченный и усугубленный пандемией раскол в обществе еще сильнее подорвал доверие. Однако Мара и ее коллеги ставят перед собой долгосрочные цели. Легче понять деятельность Надведомственного центра координации помогает его название в твиттере — @LVnākotne. Одной из основных задач центр считает разработку плана устойчивого развития Латвии и для достижения этих целей содействует сотрудничеству ответственных министерств и других государственных структур.

Мара родилась и выросла в эмиграции, в Чикаго, жила в Японии, степень магистра получила в США, а в конце восьмидесятых годов в Мюнстере, Германия, координировала образовательную программу Всемирного объединения свободных латышей, посвященную восстановлению независимости Латвии. В Латвию Мара переселилась на следующий день после падения берлинской стены. Поначалу работала в отделе зарубежных новостей газеты Diena и формировала сеть ее зарубежных корреспондентов. Продолжила работу в государственном управлении возрожденной Латвии, занимаясь координацией иностранной помощи, реформой управленческих структур и внутренним аудитом.

Национальный план развития был разработан, когда Латвия только что выкарабкалась из финансового кризиса, и охватывал период с 2014 по 2020 год (NAP2020). Эксперты размышляли, как укрепить способность людей быть и ощущать себя защищенными. "По-английски это обозначается словом *resilience*, мы же называем это стойкостью. Однако цель не просто устоять, а адаптироваться, не теряя основ," разъяс-

Laikā, kad tika izvērtēti NAP2020 vidusposmā sasniegtie un nesasniegtie mērķi, Māra atrada publikāciju "Uzticēšanās — Ziemeļu zelts". "Tā bija sagādīšanās, bet tieši tobrīd mēs sākam pievērst uzmanību politologa Fransisa Fukujamas 2010. gadā rakstītajam par to, ka ekonomikas nevar kļūt spēcīgākas, ja cilvēki neuzticas viens otram, līdz ar to sabiedrībai kļūst grūtāk rīkoties kopīgās interesēs". Māra skaidro, cik būtiski ir uzlabot divus rādītājus, kas Latvijai vēsturiski bijuši ļoti zemi: uzticēšanos līdzcilvēkiem un uzticēšanos valdībai.

"Uzticēšanās ir kļuvusi par ultrazinātņi, ar to strādā OECD¹, citas starpvalstu organizācijas, zinātniskas institūcijas, valstu valdības un vēl citi. Starp visām valstīm tieši Ziemeļvalstis izceļas gan ar to, ka tām ir augsts uzticēšanās līmenis, gan arī ar savu vadošo lomu, runājot par uzticēšanos starptautiskajā vidē," atzīst Māra. Pēc publikācijas "Uzticēšanās — Ziemeļu zelts" klajā nākšanas, diskusijām sarunu festivālā LAMPA, rakstu cikla portālā Delfi 2018. gadā un Pārresoru koordinācijas centra konferences notika klikšķis: "Sapratām, ka jaunajā Nacionālajā attīstības plānā kā viens no četriem stratēģiskajiem mērķiem jāizvirza uzticēšanās vairošana."

Tagad jaunajā Nacionālajā attīstības plānā (NAP2027) "sociālās uzticēšanās vairošana" ir izvirzīts par vienu no stratēģiskajiem mērķiem, ar to saprotot gan iedzīvotāju savstarpējo uzticēšanos, gan arī uzticēšanos valsts institūcijām. Kultūras ministrija koncentrē spēkus sabiedrības saliedētības stiprināšanai, savukārt Valsts kanceleja tur rūpi par sabiedrības uzticēšanos valsts institūcijām. Valdības kopējā rīcība virzīta uz to, lai visās jomās — no A (ārpolitika) līdz Z (zemkopība) — tiktu ieviesta uzticēšanās.

Lai gan augsto sabiedrības uzticēšanos uzskata par Ziemeļvalstu fenomenu, "tas nav pašsaprotams dabas resurss kā zelts, mežs vai nafta". Tas ir gadu desmitiem vai pat gadsimtiem ilgu procesu rezultāts, kam grūdienu deva 19. gadsimta tautas kustības.²

"Visas Latvijas valdības kopš neatkarības atjaunošanas ir stiprinājušas Latvijas piederību Baltijas un Ziemeļvalstu reģionam. Kā zināmu etalonu esam uzlūkojuši Ziemeļvalstu sniegumu sociālajā, vides un ekonomikas jomās", Māra izklāsta to, kas minēts daudzās deklarācijās. "Sarežģītāks jautājums ir tas, kā reāli sasniegt nospraustos mērķus, ņemot vērā ierobežotos resursus un vēsturisko pieredzi. Acīmredzot tas nebūs ātri, bet pakāpeniski, izzinot savu labo kaimiņu pieredzi un kultūru, un tā saprotot, kur varam gūt impulsus. Ar sērfošanu internetā nepietiek, lietderīgu rīcību iespējams radīt caur patiesām sarunām un sadarbību."

plaining the complex terms. "A human being has to be capable to act so that they can deal with the situation and not lose their ability to develop under changing circumstances."

At the time when the achieved and unachieved goals of the NAP were being evaluated midway through the plan timescale, Māra came across the publication "Trust — the Nordic Gold". "It was a coincidence, but at that very time we started paying attention to what the political scientist Francis Fukuyama had written in 2010. He says that economies cannot become stronger if there is no trust between people, which makes it harder for a society to pursue common interests." Māra explains why it is important to improve two markers that have historically been very low in Latvia, namely trust in fellow citizens and trust in the government: "Trust has become an ultra-science. The OECD¹ and other international organizations, scientific institutions, state governments and others have been working on trust. Among all other countries, it is the Nordics that stand out both with a high level of trust and their leading role on discussing trust on an international level." After "Trust — the Nordic Gold" was published and discussions were held at the LAMPA conversation festival, and after a series of articles were published on Delfi in 2018 and a conference of the Cross-Sectoral Coordination Centre was held, it all suddenly clicked: "We realized that promoting trust had to be made one of the four strategic goals in the new National Development Plan."

The new National Development Plan (NAP2027) now includes "promoting social trust" as a strategic goal, and this encompasses both mutual trust among the population as well as trust in state institutions. The Culture Ministry is mustering forces to strengthen public solidarity and the State Chancery is in charge of trust in state institutions. The government as a whole acts in a way that promotes trust in all areas from A (foreign policy, ārpolitika) to Z (agriculture, zemkopība).

Even though high public trust is said to be a Nordic phenomenon, "it is not a natural resource in the same way as gold, forest or oil." It is the result of processes lasting for decades or even centuries, to which the 19th-century national movements gave a decisive impetus.²

"Every Latvian government since the reinstatement of independence has strengthened Latvian affiliation with the Baltic and Nordic region. We have, to some extent, held the performance of the Nordics in the social, environmental and economic spheres as our benchmark," Māra says in reviewing what is stated in a number of official declarations. "A more difficult question is how

няет сложные термины Мара. "Человек должен быть дееспособным, чтобы с изменением обстоятельств он мог справиться с ситуацией и не терять способность к развитию".

Когда оценивались достигнутые и не достигнутые на срединном этапе NAP2020 цели, Мара нашла публикацию "Доверие — золото Северной Европы". "Так уж совпало, но именно в тот момент мы обратили внимание на тезис политолога Фрэнсиса Фукуямы о том, что экономики не могут усиливаться, если люди не доверяют друг другу, из-за чего обществу становится труднее действовать в общих интересах". Мара поясняет, насколько важно улучшать два показателя, которые в Латвии исторически были очень низкими: доверие к согражданам и доверие к правительству.

"Доверие стало ультранаукой, над ним работают ОЭСР¹, другие межгосударственные организации, научные институты, национальные правительства и др. На фоне других государств именно страны Северной Европы выделяются не только высоким уровнем внутреннего доверия, но и ведущей ролью в контексте доверия в международной среде," признает Мара. После выхода публикации "Доверие — золото Северной Европы", дискуссий на фестивале общения LAMPA, цикла статей на портале Delfi в 2018 году и конференции Надведомственного центра координации произошел щелчок: "Мы поняли, что в новом Национальном плане развития в качестве одной из четырех стратегических целей должно быть выдвинуто умножение доверия."

Теперь в новом Национальном плане развития (NAP2027) "умножение социального доверия" стало одной из стратегических целей, подразумевающей и взаимное доверие жителей, и доверие к государственным институтам. Министерство культуры концентрирует силы на укреплении сплоченности общества, а Государственная канцелярия заботится о доверии общества к государственным структурам. Общие действия правительства направлены на то, чтобы доверие внедрялось во все сферы — от А (внешняя политика) до Z (земледелие).

Хотя высокое доверие общества считается феноменом Северной Европы, "это не само собой разумеющийся природный ресурс как золото, лес или нефть". Это результат длившихся десятилетиями или даже столетиями процессов, получивших импульс от народных движений XIX века.²

"Все правительства Латвии после восстановления независимости крепили принадлежность Латвии к региону Балтии и Северной Европы. В качестве известного эталона мы выбрали достижения Северных стран в социальной, экологической и экономической сферах",

Māras un viņas kolēģu ikdienas uzdevums ir veidot Latvijas nozaru politiku saistībā ar valdību un ministrijām. "Ir ļoti labi, ka jebkurā līmenī varam sakontaktēties ar Ziemeļvalstīm, lai atrastu labāko praksi, un Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Latvijā mums ir lielisks sadarbības partneris."

"Ziemeļu zelta" publikācijas autori norāda uz piecām rīcības jomām, kas Ziemeļvalstīs un, iespējams, arī citviet ļauj noturēt augstu uzticēšanos:

- Radīt labklājības valsti, kas nepieļauj sabiedrības noslāņošanos,
- Darboties atklāti un caurspīdīgi, godprātīgi rīkojoties ar nodokļu ieņēmumiem un apkarojot pat vissīkākās korupcijas izpausmes,
- Atbalstīt sabiedriskās organizācijas,
- Nodrošināt augstu izglītības līmeni,
- Novērst ilgstošu bezdarbu, kā arī īstenot efektīvu bēgļu un imigrantu iekļaušanos darba tirgū.

Protams, katrai valstij ir sava specifika. Labklājības valsts var attīstīties, ja tiek strādāts pie iespēju un ienākumu nevienlīdzības preventīvas un mazināšanas. Māra atzīst, ka gadu gaitā izdevies samazināt bērnu nabadzību ģimenēs. Sarežģītāk ir ar vientuļo pensionāru dzīves līmeņa celšanu, jo daudzu ienākumi ir zem nabadzības sliekšņa. "Redzam arī, kādu nabadzības risku rada bezdarbs, tāpēc svarīgi cilvēkiem strādāt, turklāt oficiāli, lai pēc tam būtu pensija," uzsver Māra.

Valsts pēdējos gados veido sistēmu minimālā ienākumu līmeņa noteikšanai. Nozīmīgs bija Satversmes tiesas spriedums par garantēto minimālo ienākumu līmeņa neatbilstību Satversmei. Šī sprieduma pilnvērtīgai īstenošanai nepieciešams, lai sabiedrība būtu gatava vai nu palielināt nodokļus, vai pārdalīt nodokļu ienākumus, un, protams, arī maksāt nodokļus. "Laba izglītība ir prevence, arī bezdarba novēršana ir prevence. Jāatzīst, ka uzticēšanās līdzcilvēkiem vienmēr bijusi augstāka nekā uzticēšanās valdībai, tāpēc arvien aktīvākas kļūš kaimiņu biedrības, apkaimju organizācijas. Uzticēšanos nevar veidot tikai ar finansiāliem līdzekļiem, tieši otrādi — jo lielāka uzticēšanās gan citiem, gan valdībai, jo augstāka ir ekonomiskā labklājība," Māra mēģina vienkāršāk izskaidrot savu un kolēģu izvirzīto mērķu komplekso dabu. "Tāpēc Ziemeļvalstīs pūlas uzturēt augsto uzticēšanās līmeni, un Latvija kopš neatkarības atjaunošanas ilgstoši strādā, lai to veidotu."

we can actually reach the proposed goals, bearing both our historical experience and the fact that our resources are limited in mind. Evidently, this will not be fast, but through learning from the experience and culture of our neighbors we can understand where we can seek for impulses. Browsing the web is not enough. We can only spark useful action through sincere conversation and cooperation."

The daily work of Māra and her colleagues is shaping Latvia's policies across different sectors in tandem with the government and ministries. "It is very useful for us to be able to contact the Nordics on all levels in order to discover the best practice, and the Nordic Council of Ministers' Office in Latvia has been an excellent partner to us."

The authors of the "Nordic Gold" publication point out five areas of activity that help maintain high levels of trust in the Nordics and, perhaps, elsewhere:

- Creating a general welfare state that prevents social stratification,
- Acting with openness and transparency, managing tax revenues fairly, and tackling even the slightest signs of corruption,
- Supporting public associations,
- Ensuring a high level of education,
- Counteracting long-term unemployment and carrying out efficient integration of refugees and immigrants in the labor market.

Of course, every country has its specific character. A welfare state can develop if inequality of opportunities and incomes is prevented and reduced. Māra admits that, over the years, a reduction of children's poverty in families has been achieved in Latvia. It is more difficult to improve the quality of life for single pensioners, as many have incomes below the poverty line. "We also see the poverty risk created by unemployment, which is why it is important for people to work, and officially at that, so that they receive retirement benefits afterwards," emphasizes Māra.

For the past couple of years, the state has been creating a system for determining the guaranteed minimum income. The recent Constitutional Court decision that the current guaranteed minimum income did not comply with the Constitution has been an important development. To enforce this decision fully in practice, the public has to be willing to either raise taxes or redistribute tax income; and, of course, they must be willing to pay taxes. "Good education is prevention, eliminating unemployment is likewise prevention. It must be admitted that trust in fellow citizens has always

Мара излагает то, что упомянуто во многих декларациях. "Сложнейший вопрос в том, как реально достичь обозначенных целей с учетом ограниченных ресурсов и исторического опыта. Очевидно, что происходить это будет не быстро, а постепенно, с изучением опыта и культуры своих добрых соседей и осознанием через это, откуда могут исходить импульсы. Интернет-серфинга недостаточно, конструктивные действия возможны только через откровенные переговоры и сотрудничество."

Повседневная задача Мары и ее коллег заключается в формировании отраслевых политик Латвии в сепке с правительством и министерствами. "Очень хорошо, что на любом уровне в поисках лучшей практики мы можем контактировать со странами Северной Европы, и Бюро Совета Министров Северных Стран в Латвии для нас стало великолепным партнером по сотрудничеству."

Авторы публикации о золоте Северной Европы указывают на пять сфер деятельности, позволяющих северным, а возможно и другим странам, сохранять высокий уровень доверия:

- Создание государства благоденствия, не допускающего расслоения общества,
- Открытые и прозрачные действия, добросовестное обращение с налоговыми поступлениями и борьба с мельчайшими проявлениями коррупции,
- Поддержка общественных организаций,
- Обеспечение высокого уровня образования,
- Устранение длительной безработицы, а также эффективная интеграция беженцев и иммигрантов в рынок труда.

Разумеется, у каждой страны своя специфика. Государство всеобщего благосостояния может развиваться, если ведется работа над предотвращением и уменьшением неравенства возможностей и доходов. Мара признает, что с течением лет удалось уменьшить детскую бедность в семьях. Сложнее обстоят дела с повышением уровня жизни одиноких пенсионеров, так как у многих доходы ниже порога бедности. "Мы видим также, какой риск бедности порождает безработица, поэтому людям важно работать, причем официально, чтобы потом была пенсия," подчеркивает Мара. Государство в последние годы создает систему определения минимального уровня доходов. Важным был вердикт Конституционного суда о несоответствии уровня гарантированных минимальных доходов Конституции. Для полной реализации этого вердикта необходимо, чтобы общество было готово либо повысить налоги, либо собираемые налоги перераспреде-

Tomēr arī Ziemeļvalstu augstais uzticēšanās līmenis neiztiek bez pārbaudījumiem. Piemēram, Islandē pēc 2008. gada ekonomikas sabrukuma iedzīvotāju uzticēšanās strauji saruka un 70% iedzīvotāju uzskatīja savas valsts amatpersonas par korumpētām.

2019. gadā ar vieslekciju par uzticēšanos Rīgā viesojās islandiešu pētnieks Jons Olafsons, kurš savulaik bija piedalījies rekomendāciju izstrādē Islandes valdībai par ētikas kodeksa pilnveidošanu. Profesors Olafsons ar Islandes pieredzi iepazīstināja Valsts Kancelejas speciālistus, kuri tolaik strādāja pie Latvijas Trauksmes celšanas likuma. Izrādījās, ka trauksmes cēlēju juridiskas aizsardzības jomā gan Islande, gan Latvija katra bija radusi tādus risinājumus, kas varēja kalpot par vērtīgu ierosmi arī otrai.

"Par uzticēšanos ir daudz vēl izdibināma. Cik tā ir situatīva? Cik tā ir pamatota pieredzē vai arī nostāstos? Vai neuzticēšanās paušana nekļūst par rīku — es izsakos, un tad manī ieklausās?" Māra uzskaita vēl izzināmo. "Nākamreiz ar Ziemeļvalstu uzticēšanas ekspertiem tiksimies OECD Uzticēšanās darba grupā, kurā esam nupat kā iestājušies un kuras iniciēšanā nozīmīga loma bijusi Ziemeļvalstīm ar to ilggadīgo pieredzi uzticēšanās pētniecībā. Te jau 20 valstis kopā veiks pētījumu par uzticēšanos valsts pārvaldes institūcijām. Rezultātā salīdzināsim pieredzes jau plašākā lokā."

1
Ekonomiskās sadarbības
un attīstības organizācija

1
Organization for
Economic Co-operation
and Development.

1
Организация экономического
сотрудничества и развития

2
"Uzticēšanās — Ziemeļu zelts",
Ulfs Andreasons, Ziemeļvalstu
Ministru padomes analītisks
ziņojums, 2017. gads, 15.lpp.

2
Andreasson, U.
"Trust — the Nordic Gold"
Analysis report by
the Nordic Council of
Ministers. 2017, p.11

2
"Доверие — золото Северной
Европы", Ульф Андреассон,
аналитический отчет Совета
Министров Северных Стран, 2017
год, стр. 15.

been greater than trust in the government, and for this reason various neighbors' associations and neighborhood organizations are expected to become more and more active. We cannot generate trust via exclusively financial means. On the contrary, the greater the trust in others and in the government, the greater the economic prosperity," Māra says, in explaining the complex nature of the goals she and her colleagues have set forth. "That is why the Nordics are striving to maintain the high levels of trust they have, and Latvia, since it reinstated its independence, has been working at length to shape it."

Nevertheless, at times even the high levels of the Nordic trust have been put to the test. For example, following the 2008 economic collapse in Iceland, the levels of trust among its residents plunged sharply, with 70% of the population saying that their government officials are corrupt.

Icelandic researcher Jon Olafsson, who had developed recommendations to the Icelandic government on the code of ethics, visited Riga in 2019 with a guest lecture on trust. He presented the Icelandic experience to the Latvian State Chancellery specialists who at the time were working on the Latvian Whistleblowers' Law. It turned out that pertaining to the legal protection of whistleblowers, both Iceland and Latvia had come up with valuable solutions that could be of mutual benefit.

"There is still a lot to discover about trust. To what extent is it situative? To what extent is it based on experience or hearsay? Haven't expressions of distrust become a tool, meaning I express it in order to have myself heard?" Māra says, sketching what's still out there to be found out. "The next time we'll be meeting with the Nordic trust experts will be at an OECD working group on trust, which we have recently joined. It has to a large part been initiated by the Nordics, with their years of experience in researching trust. Here we'll have as many as twenty countries examining trust in public institutions. As a result, we'll be able to compare our experiences on a greater scale."

лить и, разумеется, налоги платить. "Хорошее образование — это превенция, устранение безработицы тоже превенция. Приходится признать, что доверие к окружающим всегда было выше доверия к правительству, поэтому все активнее будут становиться общества соседей, местные организации. Доверие не создается лишь финансовыми средствами, совсем напротив — чем крепче доверие и к другим, и к правительству, тем выше экономическое благосостояние," Мара пытается проще объяснить комплексную природу выдвинутых ею вместе с коллегами целей. "Поэтому страны Северной Европы стараются поддерживать высокий уровень доверия, и Латвия после восстановления независимости длительно работает над его достижением."

Однако и в Северных странах высокий уровень доверия не обходится без испытаний. Например, в Исландии после экономического краха 2008 года доверие населения резко упало, и 70% жителей сочли должностных лиц своего государства коррумпированными.

В 2019 году Ригу с гостевой лекцией посетил исландский исследователь Йон Олафссон, в свое время участвовавший в разработке рекомендаций правительству Исландии о совершенствовании кодекса этики. Профессор Олафссон ознакомил с исландским опытом специалистов Государственной канцелярии, в то время работавших над латвийским Законом о поднятии тревоги. Оказалось, что в сфере юридической защиты поднимающих тревогу и Исландия, и Латвия разработали решения, способные обоюдно послужить ценной инициативой.

"О доверии предстоит еще многое изучить. Насколько оно ситуативно? Насколько обосновано опытом или мифами? Не становится ли выражение недоверия инструментом — я высказываюсь, и тогда ко мне прислушиваются?" Мара перечисляет требующие изучения аспекты. "В следующий раз с экспертами Северных стран мы встретимся в рабочей группе ОЭСР по доверию, в которую мы только что вступили и в иницировании которой важную роль сыграли страны Северной Европы с их многолетним опытом изучения доверия. Здесь уже 20 государств проведут исследование доверия к институтам государственного управления, и по его итогам мы сравним наработанный опыт уже в расширенном кругу."

#Domājot sabiedrība

#Thoughtful Society
#Мыслящее общество

**Kultūras un patstāvīgas
domas interneta žurnāla "Satori"
galvenais redaktors**

**Editor-in-chief of the "Satori"
online magazine for culture and
independent thought**

**Главный редактор интернет-
журнала культуры и
самостоятельной мысли "Satori"**

**Henriks
Eliass Zēgners**

**Henriks Eliass Zēgners
Хенрик Элиас Зегнерс**

Henriks Eliass Zēgners ir jaunās paaudzes literāts un pilsoniskais aktīvists. Ar ziemeļnieku mentalitāti pirmo reizi viņš sastapās, pusaudža vecumā viesodamies Helsinkos ar grupu, kas muzicēja pilsētas ielās. Viņš sajuta, ka te absolūti ikviens tiek pieņemts. 2020. gadā ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja atbalstu "Satori" izveidoja vasaras avīzi "Man riebjas skola". Tajā dažādi autori ar samērā provokatīvi runāja par izglītības jautājumiem. Ne visi saprata avīzes vēstījumu, taču tās raksti kļuva par gada lasītākajiem "Satori" portālā. Šogad ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja un vairāku vēstniecību atbalstu "Satori" top avīze par citu tematu — Latvijas LGBT kopienu un tās problēmām.

A new-generation writer and a civic activist. Henriks first became acquainted with the Nordic mentality as a teenager in Helsinki together with a band playing on the city streets. He felt that each and every person is accepted here. In 2020, with the support of the Nordic Council of Ministers' Office in Latvia he created the I Hate School one-off newspaper, for which authors wrote provocative articles on matters of education. The Education Minister of the time, sadly enough, did not understand the newspaper, but the pieces included in the newspaper were the most-read on "Satori" that year. This year, with support from the Nordic Council of Ministers' Office and a number of embassies, "Satori" is creating a newspaper on Latvia's LGBT community and the problems it's facing.

Хенрик Элиас Зегнерс — литератор и гражданский активист нового поколения. С менталитетом северян он впервые познакомился в Хельсинки, где еще в подростковом возрасте сопровождал группу, музицировавшую на улицах города. Хенрик ощутил, что здесь принимают всех без исключения. В 2020 году при поддержке Бюро Совета Министров Северных Стран "Satori" выпустил газету "Меня достала школа", где различные авторы сравнительно провокативно обсуждали вопросы образования. Посыл газеты поняли не все, однако ее статьи стали самыми читаемыми текстами года на портале "Satori". В этом году при поддержке Бюро Совета Министров Северных Стран и ряда посольств "Satori" готовит к выпуску газету, посвященную другой теме — латвийскому ЛГБТ сообществу и его проблемам.

Henriks Eliass Zēgners ir dzejnieks un publicists, deviņdesmito gadu bērns, kurš jau vidusskolā sācis darboties žurnālistikā, un 24 gadu vecumā kļuva par interneta žurnāla "Satori" galveno redaktoru.

"Satori" izdod biedrība "Ascendum", kuras mērķis ir vairot empātiju, iestāties par izglītotu sabiedrību un vienot cilvēkus un idejas. Henriks skaidro plašāk: "Viena no vērtībām, ko mēs cenšamies kultivēt sevī un citos, ir pilsoniskais aktīvisms. Šis vārdu salikums ir mazliet nobružāts, bet, manuprāt, tas nozīmē — dzīvot, domājot ne tikai par sevi, bet arī par apkārtējiem. Tas atspoguļojas gan ikdienā, gan, protams, arī politikā."

Daļēji šie "Satori" mērķi saistās arī ar Ziemeļvalstu vērtībām. "Vārdu kopa "Ziemeļvalstu vērtības" man primāri asociējas ar liberālu demokrātiju," prāto Henriks. "Patiesa demokrātija ir sarežģītāka nekā tas izklausās. Tas ir arī skatījums uz dzīvi un sabiedrību. Kaut kā šķiet, ka vēsturisku iemeslu dēļ Ziemeļvalstu cilvēki ir mazliet nobriedušāki savā attieksmē pret sabiedrību."

Pirmo reizi savā dzīvē Henriks ar ziemeļnieku mentalitāti sastapās, kad uzturējās Helsinkos kopā ar grupu, kas muzicēja pilsētas ielās. Toreiz pusaudzis Henriks palīdzēja mūziķiem tirgot diskus un organizēt sadzīvi. Somijā pirmo reizi dzīvē viņš sajuta — te absolūti ikviens tiek pieņemts un neviens ne par ko īpaši nebrīnās. "Jebkurš *frīks* ir tikpat līdzvērtīgs kā sirmāis kungs uzvalkā ar portfeli rokās. Tāda kolektīva individuālās brīvības akceptēšana un pieņemšana. Bet vienlaikus, ja esi ekspresīvs tips, tu arī neskaties uz citiem no augšas."

Brīvības un pieņemšanas sajūta Henrikam vienmēr ir bijusi ļoti svarīga. "Es uzaugu Jelgavā, kur man ļoti, ļoti nepatika dzīvot," bērnības atmiņas Henrikam nav saldas. "Vēl dzīvodams tur, pievērsos subkulturai. Tādējādi uzaugšana un pusaudzība, kas nekad nav viegla, man Jelgavā bija diezgan grūta. Ļoti nepatika, ka tur nekas nenotiek. Nepatika tas, kā cilvēki dzīvo un ka pilsētā ir tik maz iespēju."

Tāpēc, sākot ar 7. klasi, Henriks mācījās Rīgā un tur saprata, ka galvaspilsētā tomēr notiek arī kaut kas labs. Jau vidusskolā viņš sāka strādāt portālā Delfi, sākotnēji kā sociālo mediju redaktors, vēlāk kultūras ziņu nodaļā. 2013. gadā Henrika dzejas krājums "Elementi" tika nominēts Latvijas Literatūras gada balvai kategorijā "Spilgtākā debija literatūrā". Kā mūzikas menedžeris aģentūrā "Every Little Thing" Henriks vairākus gadus pavadīja ceļojot un uzskata, ka ceļošana ir labākā pretinde pret aizspriedumiem. Šajā

Henriks Eliass Zēgners is a poet and journalist, a child of the 1990s who took up a job in the media while still in high school and went on to become the editor-in-chief of the "Satori" online magazine at the age of twenty-four.

"Satori" is published by the Ascendum association. Its goal is promoting empathy, standing up for an educated society and bringing together people and ideas. Henriks fleshes this out: "One of the values that we try to cultivate in ourselves and others is civic activism. That is a somewhat hackneyed term, but I think what it means is that you live thinking not only about yourself but others as well. This is reflected both in everyday life and, of course, in politics."

In part, these goals of "Satori" are related to Nordic values. "The words *Nordic values* are primarily associated with liberal democracy in my mind," Henriks says. "True democracy is more complex than it sounds. It is also an outlook on life and society. It seems to me that thanks to historical reasons people in the Nordics are a bit more mature as concerns their attitude towards society."

The first time when Henriks had a first-hand experience of the Nordic mentality was in Helsinki, where he was with a band that played music on the city streets. Still a teenager, Henriks helped the musicians sell CDs and organize their living arrangements. In Finland he felt, for the very first time in his life, that each and every person was accepted there and no one was particularly fazed by anything. "Every *freak* is absolutely equal to any gray-haired gentleman with a suit and a briefcase. This is a collective acceptance and a welcoming of individual freedom. At the same time, if you're an expressive person you don't look down on others either."

The feeling of freedom and acceptance has always been important to Henriks. "I grew up in Jelgava, and I didn't like living there at all," Henriks says in describing his not-so-sweet childhood memories. "I turned to the underground culture. This made my early years and adolescence — which are never easy — rather difficult in Jelgava. I did not like that there was nothing happening there. I did not like the way people lived there and that there were very few opportunities in that town."

That's why Henriks started studying in Rīga from the 7th grade. He realized that there were in fact good things happening in the capital. He started working at the Delfi portal while still a high school student, first as a social media editor and later on in the culture news desk. In 2013 his debut poetry collection *Elementi* was nominated for the Best Debut award in the Annual Latvian Literary Awards. He then spent several years travelling as a music manager at the Every Little Thing agency, and he thinks that travelling is the best antidote against prejudice. During this intense life period, his wish to get as far

Хенрик Элиас Зегнерс, поэт и публицист, дитя девяностых годов, еще в школьные годы всерьез занялся журналистикой, а в 24 года стал главным редактором интернет-журнала "Satori".

"Satori" издает общество "Ascendum", поставившее перед собой цель множить эмпатию, выступать за просвещенное общество и объединять людей и идеи. Хенрик объясняет шире: "Одной из ценностей, которые мы стараемся культивировать в себе и других, является гражданская активность. Это словосочетание немного заезжено, но, на мой взгляд, оно означает — жить, думая не только о себе, но и об окружающих. Это отражается как в обыденности, так и, разумеется, в политике."

Эти цели "Satori" отчасти связаны с ценностями Северных стран. "Словосочетание "ценности Северных стран" для меня в первую очередь ассоциируется с либеральной демократией," размышляет Хенрик. "Подлинная демократия сложнее, чем это звучит. Это еще и взгляды на жизнь и общество. Создается впечатление, что по историческим причинам люди Северной Европы чуть более зрелые в своем отношении к обществу."

Впервые в своей жизни Хенрик познакомился с северным менталитетом, когда был в Хельсинки с группой, музицировавшей на улицах города. Еще будучи подростком, он помог музыкантам продавать диски и организовывать быт. В Финляндии Хенрик впервые в жизни ощутил — здесь принимают всех без исключения, и никто ничему особо не удивляется. "Любой фрик так же равноценен как седой господин в костюме и с портфелем в руках. Этакое коллективное одобрение и принятие индивидуальной свободы. Но одновременно, если ты экспрессивный тип, то тоже не смотришь на других свысока."

Чувство свободы и причастности для Хенрика всегда было очень важно. "Я вырос в Елгаве, где мне очень, очень не нравилось жить," детские воспоминания Хенрика сладкими не назовешь. "Еще живя там, я обратился к субкультуре. Так что подростковый возраст, всегда и для всех нелегкий, для меня в Елгаве был особенно трудным. Очень не нравилось, что там ничего не происходит. Не нравилось то, как живут люди и что в городе так мало возможностей."

Поэтому, начиная с 7-го класса, Хенрик учился в Риге, где понял, что в столице все же происходит и что-то хорошее. Еще в средней школе он начал работать на портале Delfi, сначала как редактор социальных медиа, позднее в отделе новостей культуры. В 2013 году сборник стихов Хенрика "Элементы" был номинирован на Латвийскую награду года по литературе в категории "Ярчайший дебют в литературе". Как музыкальный менеджер агентства Every Little Thing Хенрик несколько лет провел в поездках и считает путешествия лучшим

intensīvajā periodā viņa pusaudžu gadu vilkmi nokļūt tālāk no dzimtās vietas nomainīja, kā Henriks saka, iekšēja gravitācija, jo viņš sajuta sevī resursus mainīt lietas mājās.

Runājot par darbu "Satori", Henrikam pašam viens no tuvākajiem projektiem ir 2020. gada izdotā avīze "Man riebjas skola". Ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja atbalstu tapušais laikraksts ar provokatīvo nosaukumu tika izķerts dažās dienās. Toreizējā izglītības ministre gan avīzi nesaprata, bet lasītāji to novērtēja. — Piemēram, tajā publicētais Agneses Krivades raksts "Tavs prāts ir ļoti, ļoti noguris" kļuva par gada lasītāko rakstu portālā. Šogad ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja un vairāku vēstniecību atbalstu "Satori" top avīze par citu tematu — Latvijas LGBT kopienu un tās problēmām.

Var teikt, ka Henriks ar darbu "Satori" veido apkārtni tādu, kas kļūtu pieņemošāka un empātiskāka. Un viņš apzinās, ka to jādara soli pa solim, uzreiz neaptverot lielas cilvēku masas. Svarīgs ir arī viens lasījums, viena vakara pieredze. "Katrs mūsu rīkotais pasākums, kur cilvēki spēj sajusties brīvi, pieņemt un vērtīgi tieši tādi, kādi viņi ir, manuprāt, ir svarīgs notikums. Tā ir pareiza virzība uz to, kas ir Ziemeļvalstu dzīve manā izpratnē," stāsta Henriks, kā piemēru minot arī aizvadītajā vasarā "Satori" rīkotās apkaimju kultūras dienas ar nosaukumu "Kur jums te ir kultūra?". Ar šo iniciatīvu Henrika komanda vasarā apbraukāja četras Rīgas apkaimes: Čiekurkalnu, Dārziņus, Maskavas forštati un Annīņmuižas rajonu pie Imantas. "Domājām par kultūras pieejamību šajās vietās un aizvedām tur mazu kultūras programmiņu. Tā bija ekskursija, diskusija starp vietējiem aktīvistiem, Rīgas domes pārstāvjiem un kultūras producentiem un pēc tam koncerts," pasākumu norisi ieskicē Henriks. "Tie bija ļoti lokāli notikumi ar nelielu auditoriju — 50–70 cilvēku. Pēc pasākuma viņi palika ilgi plāpāt ar kaimiņiem. Un tas jau ir vērtīgi."

"Satori" kā interneta žurnāls savās publikācijās cenšas vairot empātiju, un tas ne vienmēr notiek gludi. Laikmeta plaisas sabiedrībā jūtamas arī reakcijās uz "Satori" rakstiem un sarunām, taču Henriks to uztver kā vērtīgu mācību: "Tā ir kā "kontrastvielu pārbaude", kas izgaismo, ar ko mums vēl ir problēmas."

away as possible from his native place was gradually replaced by what Henriks himself describes as an inner pull. He felt that he had the resources to shake things up at home.

As concerns his work in "Satori", Henriks names the I Hate School newspaper as one of his most beloved projects. The provocatively-titled publication, created with the support of the Nordic Council of Ministers, was snapped up in just a couple of days. True, the Education Minister did not understand it, but readers prized it very much. For example, Agnese Krivade's article Your Mind is Very, Very Tired became the year's most-read in the portal. This year, with support from the Nordic Council of Ministers' Office and a number of embassies, "Satori" is creating a newspaper on a different topic, namely Latvia's LGBT community and its problems.

It can be said that Henriks, through his work in "Satori", is shaping his surroundings so that they become more accepting and empathetic. He realizes well that this must be done step by step, not through trying to reach large numbers of people at one go. Every single reading, every single evening experience counts. "Every single event in which people can feel free, accepted and valued just the way they are counts as an important event to me. It is the right course towards what the Nordic life means to me," says Henriks. He offers an example: the local culture days, Where Do You Have Culture Here? that "Satori" organized last summer. In this initiative, Henriks' team visited four Rīga neighborhoods over the summer, namely Čiekurkalns, Dārziņi, the Moscow Suburb and the Annīņmuiža neighborhood near Imanta. "In view of the scarce availability of culture in these locations, we decided to arrange a small cultural program there. It consisted of a field trip and a discussion between local activists, Rīga City Council reps and culture producers, followed by a concert," Henriks says in sketching out the events. "These were very local events with a small audience of 50 to 70 people. After every event, the locals would linger on to chat with their neighbors. And this is already something valuable."

Taking small steps, the publications of the "Satori" internet magazine do their best to promote empathy, but this does not always go smoothly. The rifts and separations of the age are also evident in the reactions towards the articles and discussions on "Satori", but Henriks sees them as a valuable lesson: "This is an imaging test of sorts that illuminates where the problems are."

противоядием от предрассудков. В этот интенсивный период его подростковую тягу оказаться подальше от родных мест сменила, как говорит сам Хенрик, внутренняя гравитация, когда он ощутил в себе ресурсы изменить порядок вещей дома.

Что же касается работы в "Satori", сам Хенрик одним из самых близких себе проектов считает газету "Меня достала школа", изданную в 2020 году при поддержке Бюро Совета Министров Северных Стран. Газету с провокативным названием "расхватали" в считанные дни. Тогдашняя министр образования газету не поняла, зато ее оценили читатели. — Например, опубликованная в ней статья Агнесе Криваде "Твой ум очень, очень устал" стала на портале самым читаемым текстом года. В этом году при поддержке Бюро Совета Министров Северных Стран и нескольких посольств "Satori" готовит к выпуску газету, посвященную другой теме — латвийскому ЛГБТ сообществу и его проблемам.

Можно сказать, что Хенрик работой в "Satori" формирует окружение таким, чтобы оно стало более принимающим и эмпатичным. И он осознает, что делать это надо шаг за шагом, не пытаясь сразу охватить большие массы людей. Важно даже одно чтение, опыт одного вечера. "Каждое организованное нами мероприятие, где люди могут почувствовать себя свободными, причастными и ценными именно такими, какие они есть, я считаю важным событием. Это правильное продвижение к тому, какой я вижу жизнь Северных стран," рассказывает Хенрик и в качестве примера приводит проведенные "Satori" прошлым летом дни культуры в предместьях под названием "Где тут у вас культура?". С этой инициативой команда Хенрика объездила четыре предместья Риги — Чиекуркалнс, Дарзини, Московский форштадт и район Анниньмуйжа возле Иманты. "Мы думали о доступности культуры в этих местах и поехали туда с небольшой программой. В нее входили экскурсия, дискуссия с местными активистами, представителями Рижской думы и продюсерами, а затем концерт," кратко описывает ход мероприятия Хенрик. "Это были очень локальные события с небольшой аудиторией — 50–70 человек. После мероприятия они надолго задерживались поболтать с соседями. И это уже ценно."

"Satori" как интернет-журнал в своих публикациях стремится умножать эмпатию, и это не всегда проходит гладко. Эпохальный раскол в обществе ощущается и по реакциям на статьи и дискуссии в "Satori", но Хенрик воспринимает это как ценный урок: "Это как "проверка контрастными веществами", высвечивающая, с чем у нас проблемы."

#Dizains

#Design
#Дизайн

Barbara Ābele

Latvijas Mākslas akadēmijas
profesore

Professor at the Art Academy
of Latvia

Профессор Латвийской
Академии художеств

Barbara Ābele
Барбара Абеле

Ar dizaina izglītību Zviedrijā un Somijā Barbara Ābele iepazīnās studiju braucienā pirms 20 gadiem, pateicoties stipendiju programmai "Baltijas Sleipnirs". Šajā pieredzes apmaiņā gūto informāciju profesore izmantoja kā grūdienu dizaina izglītības attīstībai Latvijā. Vēlāk ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja atbalstu tika rīkotas dizaina darbnīcas un konferences, bet Latvijas Mākslas akadēmijas studenti varēja piedalīties prestižajā Stokholmas mēbeļu gadatirgū. Barbaru fascinē ziemeļnieku pacietīgā domāšana — lēnām un pamatīgi izdomāt, nonākt līdz problēmas risinājumam, tad darīt un no tā neatkāpties. Tā ir prasme, ko būtu svarīgi pārņemt Latvijā.

Twenty years ago, Barbara Āble got acquainted with design education in Sweden and Finland through the Baltic Sleipnir scholarship program. She used the exchange experience to kick-start the growth of design education in Latvia. Later on, there were conferences held with the support of the Nordic Council of Ministers' Office, and students from the Art Academy of Latvia participated in the prestigious Stockholm Furniture Fair. What fascinates Barbara is the Nordic patience, their way of thinking things through slowly from the ground up, arriving at a solution to the problem and then carrying it out without ever backing down. This is a skill that should be adopted in Latvia as well.

С дизайнерским образованием в Швеции и Финляндии Барбара Абеле познакомилась в студенческой поездке 20 лет назад, благодаря программе стипендий "Балтийский Слейпнир". Полученную при этом обмене опытом информацию профессор использовала как импульс для развития дизайнерского образования в Латвии. Позднее, при поддержке Бюро Совета Министров Северных Стран были организованы дизайнерские мастерские и конференции, а студенты Латвийской Академии художеств смогли принять участие в престижной Стокгольмской мебельной ярмарке. Барбару покорило терпеливое мышление северян — медленно и основательно продумать, дойти до решения проблемы, затем делать и от этого не отступать. Такое умение было бы важно перенять в Латвии.

Latvijas Mākslas akadēmijas profesore un dizaina vizionāre Barbara Ābele ir viena no zinošākajiem profesionāļiem savā jomā Latvijā. Atskatoties uz savu pēdējo 20 gadu darbu akadēmijā ar studentiem un iesaistoties valstiskas dizaina politikas veidošanā, Barbara uzsver — būtiska loma bija pieredzes stāstiem un iedvesmai no Ziemeļvalstīm: tie bijuši gan radošie braucieni uz Ziemeļvalstīm, gan dalība Stokholmas mēbeļu gadatirgū, gan dažādu radošu darbnīcu un semināru organizēšana tepat Rīgā.

Barbara ne vienu reizi vien ir izmantojusi Ziemeļvalstu un Baltijas valstu mobilitātes programmas "Kultūra" priekštecī, studiju braucienu stipendiju "Baltijas Sleipnirs", kas jauniem un radošiem dažādu mākslas jomu profesionāļiem nodrošināja iespēju doties pieredzes braucienos uz Ziemeļvalstīm, lai iedvesmotos un gūtu praktiskas zināšanas.

"Man tas tiešām bija paātrinājums informācijas ieguvē, kas tajā laikā bija nepieciešama, lai dizains kā nozare tiktu novērtēts un no jauna atsākts." Barbaras pirmais brauciens bija uz Stokholmas Mākslas un Dizaina augstskolu, pēc tam uz Helsinku Mākslas un Dizaina universitāti (tagad tā iekļauta Ālto universitātē). "Tā bija tāda kārtīga iegremdēšanās dizaina izglītības pasaulē ar krātuvju, muzeju un izstāžu aplūkošanu. Un tas bija pirmais grūdiens dizaina izglītības attīstībai šeit." Barbara saka, ka ziemeļnieki bija pirmie, kas piedāvāja stipendiju ar skaidriem noteikumiem tālākizglītībā. Šajos braucienos Barbara arī uzzināja par dizaina procesa praktisko pusi — par projektu rakstīšanu, to strukturēšanu, finansējuma iegūšanu, atskaitēm.

"Līdz ar šīs stipendijas atbalstu Latvijā veidojās kopiena, kas sāka runāt dizaina valodā. Mums nebija jāaug pašattīstības procesā, bet, iegūstot informāciju uzreiz, varējām mainīt studiju procesu, to laikmetīgot un pielīdzināt." Arī LMA pirmais Eiropas kopienas projekts bija dizainā, pastarpināti topot arī ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja atbalstu. "Tās bija pirmās dizaina konferences un darbnīcas. Savā veidā tie pirmie un spilgtākie grūdieni un impulsi nāca tieši ar ziemeļnieku starpniecību," skaidro Barbara. Un tad LMA studenti sāka piedalīties Ziemeļvalstu lielākajā dizaina mesā — Stokholmas mēbeļu gadatirgū.

"Tas mums ļāva atgriezties Ziemeļvalstu aprītē, atradāties blakus prestižajām Ziemeļvalstu dizaina augstskolām. Šī iespēja savukārt ļāva labāk saprast, kā veidojas dizaina doma Ziemeļos vispār, kādas ir skolu atšķirības, un vienlaikus arī sākt audzēt savus musku-

Barbara Ābele, a professor at the Art Academy of Latvia and a veritable design visionary, is among the most knowledgeable niche professionals in Latvia. Looking back at the work she has done with her students and in shaping state-wide design policy over the past twenty years, Barbara emphasizes that experience stories and inspiration from the Nordics played a significant role, in the form of creative visits to the Nordics as well as in the form of support for partaking in the Stockholm Furniture Fair, as well as in organizing creative workshops and seminars here in Rīga.

Barbara has participated in the Baltic Sleipnir study scholarship program more than once. The program was the forerunner of the Nordic-Baltic Mobility Programme for Culture and provided young and creative art professionals from different domains with the chance to go on exchange trips to the Nordics for inspiration and practical knowledge.

"To me it was definitely an advancement in terms of acquiring information, which was necessary at the time so that the design industry would become valued and have a fresh start." Barbara first traveled to the Stockholm University of Arts, Crafts and Design and then went on to the Helsinki Arts and Design University (now part of Aalto University). "It was a deep immersion in the world of design education, with visits to art collections, museums and exhibitions. And it was the first impetus for developing design education here in Latvia." According to Barbara, the Nordics were the first ones to offer a clearly defined scholarship for adult education. On these visits, Barbara also learned more about the practical side of the design process, such as writing and structuring grant applications, obtaining funding and writing reports.

"With the support of this scholarship, a community that started speaking the language of design arose in Latvia. We did not have to grow through trial-and-error; instead, through obtaining ready information we were able to change the study process, make it up-to-date and put it on an equal footing." The Art Academy's first European Community project was in the area of design, and it was carried out with the indirect support of the Nordic Council of Ministers. "These were the first design conferences and workshops. In a way the first and most vivid thrusts and impulses were mediated by the Nordics," Barbara says. It was then that the academy students started participating in the largest design fair in the Nordics, the Stockholm Furniture Fair.

"This paved our way back onto the Nordic scene. We were side by side with the most prestigious Nordic

Профессор Латвийской Академии художеств и визионер дизайна Барбара Абеле входит в число наиболее знающих профессионалов своей области в Латвии. Оглядываясь на опыт работы со студентами академии за последние 20 лет и анализируя свое участие в разработке государственной политики в области дизайна, Барбара особо подчеркивает важную роль опыта и вдохновения, почерпнутого в странах Северной Европы: это и творческие поездки, и участие в Стокгольмской мебельной ярмарке, и организация разнообразных творческих мастерских и семинаров тут же в Риге.

Барбара не раз пользовалась предшественницей программы мобильности стран Северной Европы и Балтии "Культура" — стипендией студенческих поездок "Балтийский Слейпнир", обеспечившей молодым и креативным профессионалам различных сфер искусства возможность совершать поездки по обмену опытом в Северные страны, чтобы вдохновиться и получить практические знания.

"Для меня это действительно стало ускорением в получении информации, в то время крайне необходимой, чтобы дизайн как отрасль был оценен и начат заново." Первую поездку Барбара совершила в Стокгольмскую высшую школу искусства и дизайна, затем — в Хельсинкский университет искусства и дизайна (теперь он включен в Университет Аалто). "Это было такое основательное погружение в мир дизайнерского образования с изучением коллекций, музеев и выставок. И это был первый импульс развитию дизайнерского образования у нас." Барбара говорит, что северяне первыми предложили стипендию с ясными условиями дальнейшего образования. Именно в этих поездках Барбара узнала о практической стороне дизайнерского процесса — о написании и структурировании проектов, привлечении финансирования, отчетах.

"При поддержке этой стипендии в Латвии образовалось сообщество, заговорившее на языке дизайна. Это избавило нас от процесса саморазвития, так как, получив информацию сразу, мы смогли изменить учебный процесс, оmodernить и выровнять его." Первый проект Академии художеств в Европейском сообществе тоже был в сфере дизайна и реализовывался при опосредованной поддержке Бюро Совета Министров Северных Стран. "Это были первые дизайнерские конференции и мастерские. Причем первые и самые яркие импульсы исходили именно от северян," поясняет Барбара. И тогда студенты академии начали участвовать в крупнейшей выставке дизайна Северных стран — Стокгольмской мебельной ярмарке.

ļus. Dodoties uz tāda izmēra mesām, ir svarīgi gan salīdzināties ar citiem, gan arī pienest kaut ko jaunu dizaina vēstījumā." Barbara atminas, ka pirmajā reizē Latvijas studenti izveidoja ekspozīciju "Kaimiņu būšana". Latvijas stends bija apjots ar milzīgu sētu ar vārtiņiem un aicinājumu — nāciet iekšā, jūs vēl par mums neko nezina, bet mēs noteikti esam labi kaimiņi!

Barbara uzskata, ka ziemeļnieku mentalitātē jau iekļauta dizaina domāšana: "To raksturo secīgums un pacietība — kā no ieceres, no domas, no problēmas var tikt pie risinājuma. Cilvēki vienmēr saka, ka ir grūti nodefinēt vārdu "dizains". Bet dizaina domāšana ir dažādu domāšanu kopums, kas redz cēloņus un sakarības, meklē risinājumus. Ziemeļniekiem tas ir ļoti raksturīgi. Savā veidā arī mums, tikai kādu laiku mēs to bijām piemirsuši."

Tieši šīs dizaina domāšanas dēļ Barbaras mīļākā pilsēta ir Helsinki, lai gan daudzi smīnot par šādu apgalvojumu: "Helsinki ir tā veidojusies, kā veidojusies nācijas pārticība un nācijas kultūra. Pilsēta nav izdomāta, tā nav salikta uz asīm, nav celta mākslīgi. Somi vienmēr ir dzīvojuši tā, kā viņi var atļauties, viņi nav ārišķīgi. Tur arī var redzēt šo pieminēto secību un pacietību. Tas mani fascinēja toreiz un arī tagad."

Lai gan vienmēr virzību uz priekšu gribas vēl ātrāku, šo 20 gadu laikā kopš Barbaras pirmā brauciena uz Ziemeļvalstīm dizaina attīstība un izpratne par to strauji augusi: "Dibināta Gada balva dizainā, Kultūras ministrijas pārraudzībā darbojas Dizaina padome, kas strādā pie dažādām dizaina politikas formām, arī ierēdniecība tiek izglītota dizaina jautājumos, ir lieliskas, augsta līmeņa dizaina skolas ne tikai Rīgā, bet arī Rēzeknē, Liepājā, Daugavpilī, Valmierā, Ogrē."

20 gadu laikā LMA studentiem piedāvāto dizaina programmu skaits ir krietni audzis: sociālais dizains, kas orientēts uz kādu konkrētu grupu iesaisti; spekulatīvais dizains kā rīks nākotnes prognožu veidošanai; pakalpojumu dizains, kas jau nopietni min uz papēžiem produktu dizainam; pieredzes dizains, kas veido jaunas pieredzes dažādos laukos — izziņas sfērā, veselības jomā, izklaidē, tūrismā.

Barbaras lauciņš ir sociālais dizains. Tas iekļauj, piemēram, projektus senioru dzīves kvalitātes uzlabošanai un viņu iekļaušanai sabiedrībā, publiskās telpas dizainu kā vietu, kur paaudzēm mijiedarboties, vizuāla CV veidošanu prasmīgiem jauniešiem ar īpašām vajadzībām u.c. Šogad Barbaras vadībā tapuši vairāki sociālā di-

design universities. This opportunity in turn allowed us to better understand the way design ideas are developing in the north in general and what the differences between schools are. At the same time this allowed us to start growing our own muscles. At fairs of such scale, it is important both to compare oneself to others and also to offer something new as concerns the design message." Barbara recalls that for their first visit the Latvian students made an exhibition titled "It's a Neighbors' Thing". The Latvian stand was surrounded by a huge fence with an inviting gate — come on in, you still don't know anything about us, but we are definitely good neighbors!

Barbara believes that the Nordic mentality in itself is design-inductive: "It is characterized by sequentiality and patience, the way one can arrive at a solution starting off from an idea, a thought or a problem. People always say it's difficult to define what design means. But design thinking is a totality of different types of thinking that discern causes and correlations and look for solutions. It is very typical of the north-erners. Of us, too, in a way, but we had forgotten this for a while."

This design thinking is exactly the reason why Helsinki is Barbara's favorite city, even though many smile at such an assertion. "The city of Helsinki has developed side by side with the development of national prosperity and national culture. The city was not *invented*, it is not built along axes and it has not been built artificially. The Finns have always lived according to their means, they are not ostentatious. You can see the aforementioned sequentiality and patience there. This is what fascinated me then and that is what fascinates me now."

Even though one can always wish for things to go even faster, the development and understanding of design has accelerated rapidly over the past twenty years since Barbara's first visit to the Nordic countries. "There's now the annual Design Award, there's the Design Council under the Culture Ministry working on different forms of design policies, with officials being educated in matters of design as well. There are excellent, high-level design schools not only in Rīga but also Rēzekne, Liepāja, Daugavpils, Valmiera, and Ogre."

Over the past twenty years the number of design programs offered to the Art Academy students has increased substantially. There's social design, which is oriented towards engaging select groups; speculative design, used as a tool for making future forecasts; service design, an area that's edging ever closer to

"Близость к престижнейшим дизайнерским вузам Северной Европы позволила нам снова включиться в оборот Северных стран. Эта возможность, в свою очередь, позволила лучше понять, как в целом формируется северная дизайнерская мысль, в чем различия школ, и одновременно начать наращивать свои мускулы. Посещая выставки такого масштаба, важно не только сравнивать себя с другими, но и вносить что-то новое в послыл дизайна," Барбара вспоминает, как в первый раз латвийские студенты создали экспозицию "Соседство". Латвийский стенд был обнесен огромным забором с калиткой и приглашением — заходите, вы про нас еще ничего не знаете, но мы однозначно хорошие соседи!

Барбара считает, что дизайнерское мышление изначально заложено в менталитет северян: "Его характеризуют последовательность и терпение — как от замысла, от идеи, от проблемы дойти до решения. Постоянно отмечается, что слову "дизайн" трудно дать четкое определение. А ведь дизайнерская мысль — это совокупность разных форм мышления, выявляющая причинно-следственные связи, ищущая решения. Для северян это очень характерно. И для нас во многом тоже, только на какое-то время мы это подзабыли."

Именно из-за этого дизайнерского мышления Барбара считает любимым городом Хельсинки, хотя у многих вызывает улыбку такое утверждение: "Хельсинки строился так, как формировались достаток нации и ее культура. Город не выдуман, не составлен по осям, не возведен искусственно. Финны всегда жили так, как могли себе позволить, не стремясь к показухе. Здесь как раз и просматриваются упомянутые последовательность и терпение. Это меня очаровало тогда и очаровывает до сих пор."

Хотя двигаться вперед всегда хочется еще быстрее, за эти 20 лет после первой поездки Барбары в Северные страны в развитии и понимании дизайна произошел стремительный прогресс: "Учреждена Награда года за дизайн, под эгидой Министерства культуры Совет по дизайну работает над различными формами дизайнерской политики, чиновничество также просвещается по вопросам дизайна, отличные дизайнерские школы высокого уровня действуют не только в Риге, но и в Резекне, Лиепае, Даугавпилсе, Валмиере, Огре."

За 20 лет количество предлагаемых студентам академии дизайнерских программ заметно выросло: социальный дизайн, ориентированный на вовлечение конкретных групп; спекулятивный дизайн как инструмент прогнозирования будущего; дизайн услуг,

zaina studentu maģistra darbi: spēle pedagogiem skolēnu agresijas cēloņu izpratnei un prevence, audiovizuāla evakuācijas sistēma izglītības iestādēm, kā arī skaidrojošs un izglītojošs rīks bērniem "Rumpīts Pumpīts" par ķermeņa iekšējiem orgāniem ķirurģisku manipulāciju vai transplantācijas gadījumā, kas veicina izpratni par orgānu atrašanās vietām, to izskatu un funkciju.

Barbara atzīmē, ka sadarbība ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroju vēl joprojām ir ļoti cieša, jo tur mājo kompetence un ieinteresētība par jebkuru jautājumu — vai tas būtu saistīts ar cilvēkiem ar invaliditāti, ar senioriem, ar problemātiskiem pusaudžiem, vai ar kādu citu konkrētu sabiedrības grupu. "Un ja projekts iegūst reālas aprises, tad ar biroja starpniecību atrodam arī partnerus. Tā ir īsta radoša darbnīca ar zobratīņiem un mākoņiem, un baloniem, tur ir viss kā labā garāžā," smaidot saka Barbara Ābele.

Visspilgtākās atmiņas Barbarai ir no paša pirmā brauciena uz Helsinkiem, kas iekrita Valpurģu nakts laikā 1. maijā. "Valpurģis somiem ir transformējies par zinību svētkiem, un tajā dienā visi somi, kas ir guvuši izglītību, liek galvā baltas cepurītes ar nagu — izglītības simbolu. Tu ieraugi tādus 80-90-gadnieku pārus, kas viens pie otra turas, viņiem ir cepurītes galvā, un blakus redzi tādus nakti negulējušus tīņus, kas tik tikko pabeiguši vidusskolu," Barbara krāšņi apraksta somu svinību dienu, kurā parki un ūdens malas pilnas ar ģimenēm un draugu bariņiem. "Tas man ļoti raksturo ziemeļniekus — būt izglītotam ir lepnums un gods!"

product design; and experience design, which is making new experiences across a number of fields, such as education, health, recreation and tourism.

Social design is Barbara's area of expertise. This includes, for example, projects for improving the quality of life of seniors and integrating them into society; the design of public spaces as a platform for inter-generational communication; creating visual CVs for skilled young people with special needs, etc. This year, Barbara has supervised a handful of master's theses in social design: a game for educators to help them identify and prevent the causes of aggression among students; an audiovisual emergency system for educational institutions; as well as "Rumpīts Pumpīts", a tool for children that educates and explains surgical manipulations and organ transplantations, building an awareness of the location, look and function of the organs in the human body.

Barbara notes that she still has very close ties to the Nordic Council of Ministers' Office, seeing as they have the expertise and are interested in each and every question, be it related to people with disabilities, seniors, difficult teenagers, or any other specific social group. "And, if the project does come to fruition, then we find partners with the help of the office. It is a real creative workshop with cogwheels and little clouds and balloons. It's what you'd expect from a good garage," says a smiling Barbara Ābele.

Barbara's most vivid memories come from her first-ever visit to Helsinki, which happened to take place on the Walpurgis Night, May 1st. "For the Finns, the Walpurgis Night has transformed into a celebration of knowledge. On that day all the Finns who have undergone some education put on white caps that symbolize education. There you see couples of 80- and 90-year-olds who are holding one another close. They have tiny caps on their heads, and then, side by side with them, you see teenagers, as if after a sleepless night — they have just finished high school," Barbara says in describing the celebration, for which families and groups of friends gather in parks and on the water's edge. "This is what characterizes the northerners for me. Being educated is a matter of honor and pride!"

уже серьезно наступающий на пятки дизайну продуктов; дизайн пользовательского опыта, формирующий новый опыт в различных областях — в сфере познания, здравоохранения, досуга, туризма.

Барбара посвятила себя социальному дизайну, охватывающему, например, проекты по улучшению качества жизни сениоров и их интеграции в общество, дизайн публичного пространства как места взаимодействия поколений, составление визуальных CV для умелых молодых людей с особыми потребностями и пр. В этом году под руководством Барбары студенты подготовили несколько магистерских работ: игру для педагогов по выявлению и профилактике причин агрессии школьников, аудиовизуальную систему эвакуации для учебных заведений, а также разъясняющий и просвещающий инструмент "Rumpīts Pumpīts", в случае оперативного вмешательства и трансплантации помогающий детям понять, где находятся, как выглядят и функционируют внутренние органы человека.

Барбара подчеркивает, что сотрудничество с Бюро Совета Министров Северных Стран по-прежнему остается очень тесным, так как здесь царят компетентность и заинтересованность в любом вопросе — будь то связано с людьми с инвалидностью, сениорами, трудными подростками или любой другой конкретной группой общества. "И если проект обретает реальные очертания, то при посредничестве бюро мы непременно находим партнеров. Это настоящая творческая мастерская с шестеренками, клубами пара и баллонами, там все как в хорошем гараже," с улыбкой говорит Барбара Абеде.

Ярчайшие воспоминания Барбара сохранила о самой первой поездке в Хельсинки, выпавшей на 1 мая. "Вальпургиеву ночь финны трансформировали в праздник знаний. В этот день все финны, получившие образование, надевают белые фуражки — символ студенчества. Ты видишь 80-90-летние пары, поддерживающие друг друга, и у них на головах фуражки, а рядом колобродившие всю ночь подростки, только окончившие среднюю школу," Барбара ярко описывает заполненные семьями и стайками друзей парки и берега водоемов. "Это для меня очень характеризует северян — быть образованным почетно и уважаемо!"

**#Sabiedrības
drošība un
tiesiskums**

#Public Safety and Justice

#Общественная безопасность и правосудие

Aivars Bergmanis

Aivars Bergmanis
Айвар Бергманис

Prokurors
Prosecutor
Прокурор

Jau vairāk nekā 20 gadus prokurors Aivars Bergmanis strādā ar cilvēktirdzniecības lietām: gan ar prostitūciju, bērnu izmantošanu un viltus laulībām, gan ar moderno verdzību darba vietās. Viņš atzīst, ka tieši ziemeļnieki Latvijas speciālistus apmācīja, kā cīnīties pret cilvēktirdzniecību. No Ziemeļvalstīm iemantojis svarīgas iemaņas un atziņas: prasmi tīkloties, sadarboties ar citām atbildīgajām organizācijām un apziņu, ka prostitūta ir upuris, nevis noniecināms cilvēks. To visu ir nodevis tālāk saviem kolēģiem, izveidojot spēcīgu komandu cilvēktirdzniecības apkarošanai Rīgā, kā arī apmācot kolēģus Latvijas reģionos.

For more than twenty years now, prosecutor Aivars Bergmanis has been working on human trafficking cases. These include prostitution, child abuse, sham marriages, and modern slavery in the workplace. He says that Nordic experts in particular have trained Latvian specialists to combat human trafficking. He has learned two important things from the Nordics: the skill to do networking and cooperate with other responsible institutions, as well as the awareness that a prostitute is a victim and not a person to look down upon. He has handed these lessons on to his colleagues, creating a strong team to combat human trafficking in Rīga and training colleagues across different regions of Latvia.

Уже более 20 лет прокурор Айвар Бергманис занимается делами о торговле людьми: проституцией, использованием детей, фиктивными браками, современным рабством на рабочих местах. Он признает, что именно северяне обучили латвийских специалистов борьбе с подобными явлениями. Именно у них он перенял важные знания и умения налаживать связи, сотрудничать с другими ответственными организациями, а также понимание, что проститутка жертва, а не презренный человек. Все это он передал дальше своим сослуживцам, сплотив крепкую команду по борьбе с торговлей людьми в Риге, а также обучая коллег в регионах Латвии.

Šobrīd prokurora Aivara Bergmaņa kabinets Ģenerālprokuratūras galvenajā ēkā piekrauts ar dažādu lietu sējumiem, tie stāv arī uz krēsliem un grīdas, jo skapjos nepietiek vietas. Prokurors Bergmanis ar pedofilijas lietām sāka strādāt jau deviņdesmito gadu beigās, kā rezultātā divi noziedznieki saņēma notiesājošu spriedumu. 2001. gadā zīmīgā datumā — 8. martā — tika uzsākta pirmā cilvēktirdzniecības lieta Rīgā. Likumsargi atklāja, ka uz Vācijas bordeļiem no Latvijas tiek sūtītas 12 gadus vecas meitenes, par katru no tām saņemot 15 000 Vācijas marķu, kas tiem laikiem bija milzīga summa. Kolēģi teikuši — lieta ir jādod Bergmanim, tikai viņš ar to tiks galā. Un tā arī bija — meiteņu tirgotāji saņēma bargus cietumsodus. Kopš tā laika jau vairāk nekā 20 gadus Bergmanis strādā ar smagiem noziegumiem, kur dažādās formās parādās cilvēktirdzniecība.

Runājot par Ziemeļvalstu "mentoringu" Latvijā divtūkstošo gadu sākumā, Bergmanis visvairāk izceļ pieredzes apmaiņas braucienus uz Ziemeļvalstīm kopā ar saviem policijas kolēģiem, kur tika dota iespēja savām acīm skatīt Zviedrijas, Dānijas un Norvēģijas pieeju cilvēktirdzniecības apkarošanā, kā arī spēcīgu personisko kontaktu izveidošanu ar ārvalstu tieslietu kolēģiem. Vēlāk tas palīdzējis ciešā sazobē kvalitatīvi izmeklēt noziegumus, kopā mācīties no kļūdām un šo tīklošanās prasmi nodot tālāk citiem kolēģiem. Savukārt kādā Ziemeļvalstu un Baltijas valstu konferencē Rīgā izskanējusi būtiski jauna, citāda attieksme — prostitūta ir upuris.

"Toreiz mēs paaugstinājām savu zināšanu līmeni un paplašinājām pasaules redzējumu. Aizbraucām tur, kur nekad nebijām bijuši. To laiku mūsu ienākumi bija stipri mazi, lai atļautos ceļot," Bergmanis atminas pirmās pieredzes apmaiņas vizītes, kas atbalstītas no Ziemeļvalstu Ministru padomes cilvēktirdzniecības novēršanas projekta un Ziemeļvalstu un Baltijas valstu mobilitātes programmas "Valsts administrācija". "Tur redzējām, kā ārlietu ministrija, sociālais dienests, policija un NVO sektors strādā ar prostitūtām. Mums nekādas sistēmas vēl nebija, tādā ziņā vēl bijām "akmens laikmetā". Bet braucienu pieredze palīdzēja mums izveidot savu sistēmu, kas tagad sevi pierādījusi kā efektīvu un ātru."

Otrs zīmīgs pagrieziena punkts bija Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja rīkota konference Rīgā, kur uzstājās kāda advokāte, cilvēktiesību aizstāve no Zviedrijas. "Viņa bija pirmā, kas pateica, ka prostitūtas ir upuri, ka tā nav viņu brīva izvēle nodarboties ar prostitūciju. Tas bija ļoti nozīmīgi, jo, vadot seminārus, kā arī strā-

At the moment, the office of prosecutor Aivars Bergmanis at the Prosecutor General's Office is stuffed with volumes of different case files. These have been placed on the chairs and on the floor as well, as there's not enough space on the shelves. Prosecutor Bergmanis started working on cases of pedophilia in the late 1990s, and this resulted in two criminals being found guilty. March 8, 2001 — the International Women's Day — marked the start of the proceedings in the first human trafficking case in Rīga. Law enforcers found that twelve-year-old girls were being sent to German brothels from Latvia. The criminals received 15,000 Deutschmark for each girl, a huge sum for the time. The colleagues insisted that the case must be assigned to Bergmanis because he was the only person who could handle it. And handle it he did, with the traffickers getting long jail sentences. Since then, Bergmanis has spent twenty years working with felony cases, particularly different forms of human trafficking.

Speaking about the Nordic *mentoring* in an early 2000s' Latvia, Bergmanis points out the value of going on experience exchange trips to the Nordics together with his colleagues from the police, which gave an opportunity to not only learn how they combat human trafficking in Sweden, Denmark and Norway, but also establish strong personal ties with Latvian colleagues. This proved useful later on in conducting high-quality investigations that involved close cooperation, in collectively learning from past mistakes, and in handing networking skills on to other colleagues. Meanwhile, a new, significant and different attitude was voiced at a Nordic-Baltic conference held in Rīga, namely that a prostitute is a victim.

"Back then we increased our knowledge and expanded our view of the world. We went where we had never been. Our income was much too small for us to be able to afford travelling," Bergmanis says in describing the first program of the Nordic Council of Ministers' project designed to combat human trafficking and the experience exchange visits supported in the framework of the Nordic-Baltic mobility program "Public Administration". "There, we saw the way the ministry of foreign affairs, social services, police and NGOs were working with prostitutes. We didn't have a system in place back then, in that sense we were in the *Stone Age*. But the experience from the visits helped us create a system of our own, which has now proved to be quick and effective."

The conference the Nordic Council of Ministers' Office held in Rīga was another important turning point. A Swedish lawyer and human rights defender was among

Стулья и полы кабинета Айвара Бергманиса в главном здании Генеральной прокуратуры завалены томами уголовных дел, так как в шкафах уже давно не осталось места. Прокурор Бергманис занялся делами о педофилии в конце девяностых годов, в результате чего двум преступникам был вынесен обвинительный приговор. В знаменательную дату 2001 года — 8 марта — в Риге было заведено первое дело о торговле людьми. Правоохранители обнаружили, что в бордели Германии из Риги отправляются 12-летние девочки по цене 15 000 немецких марок за каждую, огромным по тем временам деньгам. Коллеги сказали — дело надо передать Бергманису, только он сможет справиться. Так и оказалось — торговцы девочками получили суровые тюремные сроки. С того времени уже более 20 лет Бергманис занимается тяжкими преступлениями, в той или иной форме связанными с торговлей людьми. Говоря о "менторинге" Северных стран в Латвии в начале двухтысячных годов, Бергманис подчеркивает два важнейших момента: совместные поездки по обмену опытом в Северные страны с коллегами из полиции, а также возможность своими глазами наблюдать подход правоохранительных структур Швеции, Дании и Норвегии к борьбе с торговлей людьми и налаживание крепких контактов с представителями зарубежного правосудия. Позднее это помогало в тесном контакте качественно расследовать преступления, вместе учиться на ошибках и передавать этот навык *нетворкинга* дальше другим коллегам. Примерно в то же время на одной из конференций стран Северной Европы и Балтии в Риге было озвучено кардинально новое, иное отношение: проститутка — это жертва.

"В ту пору мы повышали уровень знаний и расширяли мировоззрение. Ездили туда, где никогда не бывали. Мы слишком мало получали, чтобы позволить себе поездки," Бергманис вспоминает первые визиты по обмену опытом, поддержанные проектом Совета Министров Северных Стран по борьбе с торговлей людьми, а также программой мобильности стран Северной Европы и Балтии "Государственная администрация". "Там мы увидели, как министерства иностранных дел, социальные службы, полиция и сектор негосударственных организаций работают с проститутками. У нас же никакой системы еще не было, в этом плане мы находились в "каменном веке". Но опыт поездок позволил нам создать эту систему, уже доказавшую свою способность действовать быстро и эффективно." Вторым знаковым поворотным пунктом стала организованная Бюро Совета Министров Северных Стран в Риге конференция, где выступила адвокат-правозащитник из Швеции. "Она первой объявила проститу-

dādot tiesās, ļoti daudz dzirdēju "bet viņas taču pašas ir vainīgas", "prokurors atceras vēl tomēr tik nesen notikušās sarunas gan tiesā, gan policijā. "Tagad tā izpratne ir būtiski mainījusies, un visā Latvijā ir izveidojusies vienota tiesu prakse. Un būtībā tas noticis pēc ārzemnieku apmācībām," prokurors izceļ Ziemeļvalstu, kā arī ASV Valsts departamenta atbalstu sistēmas profesionāļu izglītošanā. Viņš norāda arī uz nelielo kadru mainību savā darba laukā — gan prokuratūrā, gan policijas nodaļā, kas strādā ar šiem smagajiem noziegumiem, speciālistu mainība ir ļoti maza: "Viss turas uz profesionāļiem, mūsu ir maz."

Ziemeļvalstīs iegūto prasmi *tīkloties* un izmantot personīgos kontaktus Bergmanis ar citiem ekspertiem nodeva tālāk Latvijas reģionālajās apmācībās, kur stāstīja par cilvēktirdzniecības un bērnu tirdzniecības psiholoģiskajiem un kriminālajiem aspektiem. "Toreiz kolēģiem rādījām *briesmīgo* filmu "Lilja 4ever",¹" atceras Bergmanis un atzīst, ka pats nevēlas skatīties filmas par tematiem, ar ko strādā ikdienā. "Skaidrojām arī viņiem, kāpēc prostitūta ir upuris, nevis nozākājama persona. Bet būtiskākais šajās apmācībās bija tas, ka savedām kopā profesionāļus, kas strādā ar šiem jautājumiem. Mēs savstarpēji iepazīstinājām sociālo darbinieku, policijas iecirkņa inspektoru, pašvaldības pārstāvi un bāriņtiesas darbinieku. Tas bija, manuprāt, būtiskākais, ko mēs izdarījām, jo līdz tam viņi katrs darbojās savā mazajā lauciņā, nemaz neiedomājoties lūgt palīdzību cits citam." Šie braucieni uz mazajām pašvaldībām arī palīdzēja izmeklēšanas darbos. Rīgas kolēģi saņēma informāciju par sievietēm, kas no laukiem savervētas prostitūcijā uz galvaspilsētu. Tiesa, reģionos kadru mainība zemo algu dēļ ir daudz lielāka, līdz ar to izveidotie tīkli izjūk, un tādēļ būtu nepieciešama šādu apmācību atkārtošana.

Mainās arī noziegumu veidi. Ja vēl divtūkstošo gadu sākumā notika 12 gadus vecu meiteņu tirdzniecība uz Vāciju, tagad bērnus noziedznieki vairs neuzdrīkstas aiztikt. Draudošais desmit gadu cietumsods nav samērojams ar iegūstamo peļņu. Vēlāk bija aktuālas fiktīvās laulības. Tagad fokusā ir modernā vergturība, kur tiek paverdzināti tiklab latviešu strādnieki citās valstīs, kā citu valstu pilsoņi tepat Latvijā.

Viena no daudzajām prokurora dokumentu kaudzēm attiecas arī uz pēdējā laika visskaļāko cilvēktirdzniecības gadījumu — Indijas strādnieku paverdzināšanu pārtikas produktu ražotnē "Aduks", kur tiem netika samaksāta nolīgta summa un tie fiziski tikuši ietekmē-

the participants. "She was the first to say that prostitutes are victims and that engaging in prostitution is not their free choice. It was very significant, as in my work leading seminars and working in court, I had often heard that *it's their own fault though*," Bergmanis recalls the conversations he had in court and the police not so long ago. "Perceptions have changed significantly since then, with an integrated court practice in place across Latvia. In essence, this only happened because we were trained by foreign specialists," the prosecutor says, emphasizing the support received from the Nordics and the US State Department in training professionals working in the system. He also stresses that there is little staff turnover in his field, i.e. there is little personnel rotation both in the prosecutor's office and the police department working on these felonies. "It's all on the shoulders of professionals. There are only a few of us."

Bergmanis and other experts taught the skills of networking and using personal contacts in training sessions across Latvia, where they explained the psychological and criminal aspects of human trafficking and child trafficking. "We showed our colleagues the horrifying film *Lilja 4ever*," Bergmanis recalls. He says he doesn't like watching movies which depict what he faces every day. "We likewise explained to them that a prostitute is a victim and not someone to slander. But what was most important in this training was that we brought together professionals working on these matters. We introduced social workers, police inspectors, municipal representatives and custody court employees to one another. I believe that this was the most important thing we did, because prior to this they were working in their own little field without even thinking to ask others for help." These visits to smaller municipalities likewise helped their investigation work. Bergmanis' colleagues in Rīga received information about women from the countryside who had been recruited into prostitution and taken to the capital. However, staff turnover is much higher outside Rīga due to smaller wages, and this means the networks that were set up are now disintegrating. There should be repeat training.

The types of crimes being committed are changing too. Whereas they were trafficking 12-year-old girls to Germany as recently as the early 2000s, criminals currently don't dare touch children. A ten-year prison sentence is incommensurate to any possible profit. Recruiting people into sham marriages became popular afterwards. Now the focus falls on modern slavery, both in the form of exploitation of Latvian workers abroad and in the enslavement of foreign nationals here in Latvia.

ток жертвами, не по свободному выбору занимающимися этим ремеслом. Это было очень важно, так как и на семинарах, и в среде коллег очень часто доводилось слышать, что "они сами виноваты!", вспоминает прокурор разговоры, еще совсем недавно звучавшие в полиции и судах. "Но теперь понимание этого существенно изменилось, и по всей Латвии сложилась единая судебная практика. И в сущности это произошло после обучения у иностранцев," прокурор выделяет поддержку системы профессионального образования со стороны Северных стран и Государственного департамента США. При этом он подчеркивает низкую текучесть кадров на своем участке работы — и в прокуратуре, и в отделении полиции, работающем с этими тяжкими преступлениями, специалисты меняются очень редко: "Все держится на профессионалах, нас очень мало."

Освоенный в Северных странах навык нетворкинга и использования личных контактов Бергманис с другими экспертами передал дальше на региональных занятиях в Латвии, где рассказывал о психологических и криминальных аспектах торговли взрослыми и детьми. "Тогда мы показывали коллегам *кошмарный* фильм "*Lilja 4ever*," вспоминает Бергманис и признает, что сам не желает смотреть фильмы на темы, связанные с его повседневной работой. "Мы разъясняли им, почему проститутка жертва, а не презренная личность. Но важнейшим в этом обучении было то, что мы свели вместе профессионалов, занимающихся этими вопросами — социального работника, участкового инспектора полиции, представителя самоуправления и сотрудника сиротского суда. Это было, на мой взгляд, важнейшее, что мы сделали, так как до этого каждый трудился на своей маленькой полянке, даже не помышляя обращаться к кому-то за помощью." Более того, эти поездки в малые самоуправления помогли следствию, так как рижские коллеги получили информацию о женщинах, вербуемых в провинции для занятия проституцией в столице. Правда, в регионах по причине низких зарплат сменяемость кадров намного больше, из-за чего созданные сети распадаются, и подобное обучение необходимо повторять.

Меняются и виды преступлений. Если еще в начале двухтысячных годов 12-летних девочек продавали в Германию, то теперь трогать детей преступники уже не осмеливаются. Десятилетний тюремный срок несопоставим с ожидаемой прибылью. Позднее были актуальны фиктивные браки. Теперь в фокусе современное рабовладение, причем рабами могут быть как латвийские рабочие за рубежом, так и граждане других стран тут же в Латвии.

ti. Brīdinājuma zvans šī nozieguma atklāšanai nācis no Stokholmas, kur atrodas Latvijai tuvākā Indijas vēstniecība.

Dzīves līmeņa atšķirības starp Latviju un Indiju ir milzīgas, un šie cilvēki bija devušies peļņā uz Latviju. Ja mājās vidējā alga ir 200 eiro, tad te bija iespējams nopelnīt likumā noteiktos 1040 eiro bruto, kas ir nedaudz vairāk kā 700 eur pēc nodokļu nomaksas. "Sākotnēji viss bija korekti — darba atļauja, darba līgums, darba devēja apmaksātas kopmītnes. Taču zem legālās uzņēmējdarbības apslēpts iepriekš rafinēti izdomāts plāns, kā šiem strādniekiem nodarīt pāri," prokurors lietas sauc īstajos vārdos. "Noziegumu palīdzēja atklāt paši upuri, jo viņi ir izglītoti cilvēki, ar augstāko izglītību," būtisku niansi uzsver Bergmanis. "Viņi fotografēja visus līgumus, dubultās grāmatvedības dokumentus, ko priekšnieks lika parakstīt. Kad tika nodarīti miesas bojājumi, izsauca ātro palīdzību, lai piefiksētu nodarījumu. Kad tika savākti pietiekami pierādījumi, viņi zvanīja Indijas vēstniecībai Zviedrijā, kas savukārt sazinājās ar Latvijas likumsargiem." Prokurors ir pārliecināts, ka līdzīga attieksme šajā uzņēmumā ir arī pret citiem strādniekiem, taču izglītības trūkums viņiem neļauj cīnīties par savām tiesībām.

Pēc profesionāļu apmācībām Ziemeļvalstīs un Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja rīkotajām konferencēm Latvijā notika ļoti strauja attīstība. Bergmanis uzsver Latvijas kā mazas valsts spēju ātri mainīties — ja procesa laikā tika pieļautas kādas kļūdas, tās ātri tika labotas. Bergmanis saka, ka Latvijas *know-how* tagad varētu noderēt arī citiem.

1

"Lilja 4ever", 2002. gada Zviedrijas—Dānijas mākslas filma par meiteni no bijušās Padomju Savienības, kas tiek pārdota verdzībā Zviedrijā. Filmas sižets balstīts reālā stāstā par lietuvieti Danguoli Rasalaiti.

1

Lilja 4ever is a 2002 Swedish-Danish film about a girl from the former Soviet Union who is sold into slavery in Sweden. It is based on the real-life story of Danguolė Rasalaitė, a Lithuanian girl.

1

"Lilja 4ever", совместно снятый Швецией и Данией в 2002 году художественный фильм о девушке из бывшего Советского Союза, проданной в рабство в Швецию. Сюжет основан на реальной истории литовки Дангуоле Расалайте.

One of the piles in the prosecutor's office contains volumes of documents on a prominent human trafficking case that was recently uncovered in Latvia. Indian workers were enslaved in a factory of the Adugs food production company. They were not paid the agreed-upon amount and were subjected to physical intimidation. The crime was uncovered thanks to a concerned call from Stockholm, where the closest Indian embassy to Latvia is located.

These people had come here to work because of the great differences in the quality of life between India and Latvia. Their average pay at home was €200, but here they were able to earn the minimum Latvian law stipulates for foreign workers, namely €1040 before tax, or slightly more than €700 after tax. "It was all spick and span at the start, with a work permit, a contract and dormitories paid for by the employer. But under the guise of legal business activity there lurked a refined plan to hurt these employees," the prosecutor says. "The victims helped uncover the crime, as they are educated people holding degrees," Bergmanis says, pointing out an important nuance. "They took photos of all the contracts and all the double accounting documents that the employer made them sign. When they were physically hurt, they called an ambulance so as to create a trail. After collecting sufficient evidence, they called the Indian Embassy in Sweden, which in turn contacted Latvian authorities." The prosecutor is confident that other employees are treated equally badly in this company, though a lack of education prevents them from fighting for their rights.

The professional training in the Nordics and the conferences that the Nordic Council of Ministers' Office held in Latvia were followed by rapid development. Bergmanis emphasizes that, as a small country, Latvia can change fast. Any errors made during the process were promptly fixed. Bergmanis says that Latvia's *know-how* could now be presented to others as well.

Одна из многих стопок документов в кабинете прокурора связана с самым громким за последнее время случаем торговли людьми — обращением в рабство индийских рабочих на производстве продуктов "Adugs", где им не выплатили обещанные деньги и подвергли физическому воздействию. Сигнал об этом преступлении поступил из Стокгольма, где находится ближайшее к Латвии посольство Индии.

Разница в уровне жизни между Латвией и Индией огромна, и эти люди отправились сюда на заработки. Если дома средняя зарплата 200 евро, то здесь им обещали 1040 евро брутто, или немногим более 700 евро после уплаты налогов. "Поначалу все было корректно — разрешение на работу, трудовой договор, оплаченное работодателем общежитие. Но под легальным трудоустройством крылся заранее до мелочей продуманный план, как "кинуть" этих рабочих," прокурор называет вещи своими именами. "Раскрыть преступление помогли сами жертвы, оказавшиеся весьма грамотными людьми с высшим образованием," подчеркивает существенный нюанс Бергманис. "Они фотографировали все договоры, документы двойной бухгалтерии, которые им приказывал подписывать начальник. После причинения телесных повреждений они вызвали скорую помощь, чтобы зафиксировать побои. Собрав достаточные доказательства, они позвонили в посольство Индии в Швеции, в свою очередь обратившееся к латвийским властям." Прокурор убежден, что это предприятие так же относится и к другим рабочим, но отсутствие образования не позволяет им бороться за свои права.

После обучения профессионалов в странах Северной Европы и организованных Бюро Совета Министров Северных Стран конференций в Латвии произошло очень стремительное развитие. Бергманис подчеркивает способность Латвии как малой страны быстро меняться — допущенные в ходе процесса ошибки оперативно исправляются. Бергманис уверен, что латвийское *know-how* теперь может пригодиться другим.

#Iekļaujošā sabiedrība

#Inclusive Society
#Инклюзивное общество

Liāna Velka

Liāna Velka
Лиана Велка

**Velku biedrības dibinātāja
un vadītāja**

**Founder and Head
of the Velki Association**

**Основательница и
глава общества "Velku"**

Jau 30 gadus Liāna Velka palīdz ģimenēm, kurās aug bērni ar funkcionāliem traucējumiem. Progress šo gadu laikā ir ievērojams — radušās iekļaujošās skolas, izveidotas palīdzības grupas un nometnes vecākiem resursu papildināšanai, izaugusi jauna paaudze, kas aktīvāk māc pastāvēt un cīnīties par savām tiesībām audzināt bērnus ģimenē. Liānas Zviedrijā iegūtā pieredze ir bijusi ļoti vērtīga un noderīga Latvijas virzībā uz ģimeniskas vides nodrošināšanu ikvienam bērnam un bērnu namu slēgšanu.

For 30 years now, Liāna Velka has been helping families raising children with functional impairments. There has been impressive progress over the years with the establishment of inclusive schools and the organization of help groups and camps where parents can obtain valuable resources. There is a new generation that knows how to be more active and assertive as to their rights to raise their children inside their family. The experience Liāna gained in Sweden has been very valuable and useful for directing Latvia towards closing down orphanages and ensuring that every child grows up in a family environment.

Уже 30 лет Лиана Велка помогает семьям, в которых растут дети с функциональными нарушениями. За эти годы достигнут значительный прогресс — открылись инклюзивные школы, созданы группы помощи и лагеря пополнения ресурсов для родителей, выросло новое поколение, умеющее активнее отстаивать свои права на воспитание детей в семье. Опыт, полученный Лианой в Швеции, был крайне ценным и полезным для продвижения Латвии к закрытию детских домов и обеспечению семейной среды каждому ребенку.

"Mēs jau te tādi starpnieki," pieticīgi saka Liāna Velka, stāstot par savu 30 gadus ilgo darbu ar ģimenēm, kurās aug bērni ar smagiem garīgās attīstības un citu funkciju traucējumiem. Bet tieši šī starpnieka funkcija starp institūcijām un ģimenēm un starp Ziemeļvalstu organizācijām un Latvijas politikas veidotājiem ir bijis būtisks dzinējspēks sociālās aprūpes sistēmas attīstībai. Velku biedrības vadītāja uzsver, ka tā ir ļoti lēna, bet būtiska attīstība.

Viss sākās 1990. gadā, kad Latvijā nemaz vēl nebija pašvaldību sociālo dienestu, par grupu dzīvokļiem un atbalsta personām nemaz nerunājot. Toreiz Liāna uz Zviedriju pavadīja grupu ar bērniem bāreņiem no internātskolām, lai viņiem parādītu, kā ir dzīvot ģimenēs. Tā sākās sadarbība ar Zviedrijas labdarības organizācijām "Cerību zvaigzne" un "No Sirds uz Sirdi".

"Toreiz mani pārsteidza, cik ļoti baznīca ir saistīta ar sociālajiem jautājumiem. Arī šīs organizācijas ir kristiešu dibinātas," savas toreizējās pārdomas atceras Liāna. Viņa smeļoties atceras, ka tālajā brauciena reizē zviedriem bija jābūt ļoti pacietīgiem gan ar bērniem, gan ar viņu pašu: "Es aplēju viņu mākslīgos augus, savukārt bērni eksperimentēja ar mikroviļņu krāsnī un citām ierīcēm, kuras redzēja pirmo reizi".

Pirmos desmit gadus Liāna un viņas vīrs Ivars Velks kopā ar zviedriem sadarbojās ar institūcijām — sociālajiem centriem, bērnu namiem, internātskolām. "Toreiz bija maza saujīņa bērnu, kuri nebija ievietoti institūcijās, bet dzīvoja ģimenēs," paskaidro Liāna. Savukārt Zviedrijā tieši 1990. gadā aizvēra pēdējo institūciju un dzīvē ieviesa sabiedrībā balstītu pakalpojumu sistēmu.

"Mums gan iet trīs soļi uz priekšu, divi atpakaļ," Liāna uzsver, ka izmaiņas ir lēnas, un nebaidās tās arī asi kritizēt. "Labklājības ministrijā ir cilvēki, kuri domā progresīvi, kam ir vīzija. Bet tur pietiek arī stagnātu, kuri ir par veco sistēmu. Vīzijas nav, bet ir vēlēšanās apgūt Eiropas naudu."

Pēc tam, kad desmit gadu garumā zviedru kolēģi bija palīdzējuši dažādām iestādēm, gan piegādājot ratiņkrēslus, gan īstenojot apmācības par bērnu ar īpašām vajadzībām aprūpi un iekļaujošo izglītību, nāca lēmums — atbalstām ģimenes, citādi nekas nemainīsies! "Viņiem bija skaidrs, ka tikai vecāki varēs ietekmēt situāciju."

"We are but mediators," Liāna Velka says humbly, describing her 30 years of helping families that raise children with serious impairments in mental and other types of functioning. But the association's role as a mediator — between institutions and families, between Nordic organizations and Latvian policy shapers — has been a significant driving force for the development of the social care system. Liāna, the head of Velki Association, emphasizes that improvement has been slow but significant.

It all started in 1990 when Latvian municipalities did not even have their own dedicated social services, not to mention group homes and support personnel. At the time, Liāna accompanied a group of orphans from boarding schools to Sweden to show them what family life is like. That was the start of their cooperation with two Swedish charity organizations, The Star of Hope [Hoppets Stjärna] and Heart to Heart [Hjärta till Hjärta].

"I was surprised back then at the extent to which the church is involved in social matters. These organizations, too, were founded by Christians," says Liāna in remembering her thoughts at the time. Laughing, she says that the Swedes had to be very patient both with her and the children over the first visit: "I watered their artificial flowers, while the children were busy conducting experiments with the microwave and other gadgets they saw for the first time ever."

Throughout the first ten years Liāna, her husband Ivars Velks and people from Sweden collaborated with institutions, such as social centers, orphanages and boarding schools. "Back then we had but a handful of children who hadn't been institutionalized and were living with families instead," explains Liāna. In Sweden, however, they closed the very last orphanage in 1990, replacing orphanages with a community-based social service system.

"For us, it is rather like taking three steps forward and two back," says Liāna. She points out that change has been slow and does not spare criticism for this. "The Welfare Ministry does have some progressive-minded people who have a vision. But there are also stagnant people who support the old system. What they lack in ideas, they make up for in the desire to obtain European funding."

After ten years of having Swedish colleagues help different institutions with wheelchair deliveries as well as by holding courses on inclusive education and caring for special-needs children, a decision was made to support the families, as nothing would change otherwise.

"Мы всего лишь посредники," скромно говорит Лиана Велка о своей 30-летней работе с семьями, растящими детей с тяжелыми нарушениями душевного развития и других функций. Но именно эта роль посредника между местными семьями и учреждениями с одной стороны, организациями Северных стран — с другой, и разработчиками латвийской политики — с третьей стала важной движущей силой для развития системы социальной заботы. Глава общества "Velku" подчеркивает, что это очень медленное, но важное развитие.

Все началось в 1990 году, когда в латвийских самоуправлениях не было никаких социальных служб, не говоря уже о групповых квартирах и лицах поддержки. В тот раз Лиана сопровождала в Швецию группу сирот из школ-интернатов, чтобы показать им, как живется детям в семьях. Так началось сотрудничество со шведскими благотворительными организациями "Звезда надежды" и "От сердца к сердцу".

"В тот раз меня поразило, насколько церковь связана с социальными вопросами. Эти организации тоже учреждены христианами," вспоминает свои тогдашние размышления Лиана. Она со смехом рассказывает, что в той поездке шведам приходилось быть очень терпеливыми и с детьми, и с нею самой: "Я полила их искусственные растения, а дети экспериментировали с микроволновой печью и другими устройствами, увиденными впервые в жизни".

Первые десять лет Лиана и ее муж Ивар Велкс вместе со шведами сотрудничали с учреждениями — социальными центрами, детскими домами, школами-интернатами. "Тогда была лишь крошечная горстка детей, не помещенных в учреждения, а живших в семьях," поясняет Лиана. Швеция же тем временем как раз в 1990 году закрыла последнее учреждение и внедрила в жизнь основанную на поддержке общества систему услуг.

"У нас же принято делать три шага вперед, два назад," Лиана подчеркивает, что изменения происходят медленно, и не боится резко критиковать. "В Министерстве благосостояния есть люди с прогрессивным мышлением, видением. Но хватает и стагнатов, цепляющихся за старую систему. Видения у них нет, зато есть желание освоить европейские деньги."

После того как десять лет шведские коллеги помогали различным учреждениям, поставив кресла-каталки, обучая заботе о детях с особыми потребностями и инклюзивному образованию, созрело решение — поддерживаем семьи, иначе ничего не

Skaidrs piemērs no Liānas pieredzes ļoti labi ilustrē Latvijas situāciju. Ziepniekkalna pirmskolā tika izveidota pirmā grupiņa, kur pulcināt kopā mājās dzīvojošus bērnus ar funkcionāliem traucējumiem (autisms, neiroloģiskas problēmas un citi attīstības traucējumi). Kad ar "Cerību zvaigznes" finansējumu organizētais autobuss bija apbraukājis visas mājas un atvedis bērnus, izrādījās, tie ir vecumā no 3 līdz... 33 gadiem!...

"Vecākiem jau bērns ir visu mūžu, jo viņi grib redzēt tos laimīgus. Taču jāpalīdz vecākiem pārgriezt šo nabas saiti un ļaut pieaugt arī šiem bērniem." Liāna norāda, ka valstiski šis Latvijā joprojām nav atrisināts, jo nav skaidrs, kas notiks ar bērnu pēc pilngadības.

Vislielāko progresu Liāna redz izglītības sistēmā. Šobrīd darbojas virkne iekļaujošu skolu, kur vienā ēkā mācās "parastie" bērni un bērni ar funkcionāliem traucējumiem. Pirmais impulss šajā virzienā nāca no zviedru autisma speciālistes Ēvas Mandres, kura nolēma Latvijā dibināt skolu bērniem ar dziļu autismu un vēl citiem attīstības traucējumiem. Ivars Velks kopā ar Ēvu Mandri 1995. gadā devās uz Rīgas domes Izglītības departamentu lobēt speciālo izglītību. "Līdz 1990. gadam mums Latvijā šie bērni vispār skaitījās neapmācāmi," Liāna paskaidro kopainu.

Apmācīt vajadzēja gan pedagogus, gan arī vecākus un sabiedrību kopumā. "Uzreiz šķiet, ka bērni ar speciālām vajadzībām būs vispār izglītojošā klasē. Tā tas nav, viņiem ir savas telpas, taču būtiski ir satikties gaitenīs un ēdamzālē. Izglītība nenozīmē tikai mācīt lasīt, rakstīt un rēķināt, bet arī ierādīt bērnam pašas elementārākās pašapkalpošanās prasmes, iegūt sociālās saziņas prasmes ārpus mājas. Tā arī ir izglītība!!" Liāna šīs pamatpatiesības ir gatava skaidrot vēl un vēl. "Varbūt kādam spēju griesti būs iemācīties noturēt karoti, lai pats varētu paēst. Cits iemācīsies paprasīt kādam palīdzību aiziet kurpes, izmantojot attēlus vai alternatīvu komunikāciju. Vēl kāds iemācīsies aiziet uz veikalu kopā ar savu pavadoni. Tas ir milzīgs panākums."

Šo gadu laikā ar Ziemeļvalstu Ministru padomes finansiālu atbalstu latviešu valodā nākusi klajā grāmata "Bez kliegšanas, kodieniem, sitieniem. Kā pozitīvi ietekmēt uzvedību? Ceļvedis darbam ar cilvēkiem, kuriem ir autisms, uzvedības un citi funkcionālie traucējumi", kuras autors ir dānis, viens no Eiropas vadošajiem klīniskajiem psihologiem autisma problēmizraiso-

"It was clear to them that only the parents are able to influence the situation."

A harsh example from Liāna's experience illustrates Latvia's situation very well. The first group to look after stay-at-home children with developmental disorders (autism, neurological problems and other developmental disorders) was set up at the Ziepniekkalns preschool. When the bus, funded by The Star of Hope, had made the rounds at all the houses and brought the children there, it turned out that their age ranged from three to whopping 33 years!

"To the parents, a child forever remains a child, as they want to see him or her happy. But we must also help parents cut the umbilical cord and let these children grow up," says Liāna. She notes that this matter still has not been resolved on a government level. It is unclear as to what happens to a child upon turning eighteen.

According to Liāna, the education system is where the greatest strides have been made. There are a number of inclusive schools operating right now, with "ordinary" children studying at the same premises with children who have functional impairments. The first push into this direction came from the Swedish autism specialist Eva Mandre who decided to set up a school for people with severe autism and other developmental disorders in Latvia. In 1995, Ivars Velks and Eva Mandre frequented the Education Department of the Rīga City Council to lobby for special needs education. "Until 1990, these children were considered to be non-teachable here in Latvia," says Liāna, sketching out the general situation.

Teachers, parents and the public alike had to undergo training. "It would seem at first glance that special-needs children would be part of the general class. This is not so. They have their own spaces, but it's important that they meet other children in the hallways and in the dining halls. Education does not entail just reading, writing and counting. It is also about teaching the child the most basic self-service skills and social skills outside the house. That's education, too!" Liāna is prepared to explain these verities time and again. "For someone, the limit of what they can do will be holding up a spoon so they can eat. Someone else will learn to ask for help to tie their shoes by using pictures or alternative means of communication. Others will learn to go to the store together with their caregivers. These are all tremendous achievements."

Over the course of these years, the Latvian translation of No Fighting, No Biting, No Screaming: How to Make

изменится! "Им было ясно, что только родители смогут повлиять на существующее положение."

Грустный пример из опыта Лианы очень хорошо иллюстрирует ситуацию в Латвии. В дошкольном учреждении Зиепниекална была создана первая группка для живущих дома детей с функциональными нарушениями развития (аутизм, неврологические проблемы и другие диагнозы). Когда организованный при финансировании "Звезды надежды" автобус объездил все дома и привез детей, оказалось, что их возраст от 3 до... 33 лет!

"Дети для родителей всю жизнь остаются детьми, и они хотят видеть их счастливыми. Но надо помочь родителям перерезать эту пуповину и позволить этим детям повзрослеть." Лиана отмечает, что на государственном уровне в Латвии эта проблема до сих пор не решена, так как неясно, что произойдет с ребенком после совершеннолетия.

Наибольший прогресс Лиана видит в системе образования. Сегодня действует ряд инклюзивных школ, где в одном здании учатся "обычные" дети и дети с функциональными нарушениями. Первый импульс в этом направлении исходил от специалиста по аутизму, шведки Эвы Мандре, решившей основать в Латвии школу для детей с глубоким аутизмом и другими нарушениями развития. Ивар Велкс вместе с Эвой Мандре в 1995 году отправился в Департамент образования Рижской думы лоббировать специальное обучение. "До 1990 года у нас в Латвии эти дети вообще считались необучаемыми," описывает Лиана общую картину.

Обучать требовалось и педагогов, и родителей, и общество в целом. "Поначалу кажется, что дети с особыми потребностями будут в общеобразовательном классе. Это не так, у них свои помещения, но здесь важны встречи в коридорах и столовой. Образование не ограничивается умением читать, писать и считать. Привитие ребенку элементарнейших навыков самообслуживания, социального общения вне дома — это тоже образование!" Лиана готова разъяснять эти прописные истины снова и снова. "Для одного, возможно, потолком способностей будет умение донести до рта ложку и самостоятельно поесть. Другой научится просить кого-то зашнуровать туфли, используя изображения или альтернативную коммуникацию. Третий научится вместе с сопровождающим ходить в магазин. Это огромное достижение."

За эти годы при финансовой поддержке Бюро Совета Министров Северных стран на латышском языке

šas uzvedības jautājumos Bū Hejlskovs–Elvēns, kā arī grāmata "Rīkojies! Izvērtē! Maini! Mieru saglabājošā pieeja un struktūrā balstītās metodes", kuru sarakstījis jau minētais dāņu speciālists sadarbībā ar kolēģi no Zviedrijas — kognitīvi biheiviorālo terapeiti, psiholoģi, uzvedības pētnieci, autisma jomas speciālistu-izglītotāju un supervizori Annu Šēlundu.

Gadu gaitā Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Latvijā ar Velku biedrību sadarbojies vairākkārt. Dažādās Latvijas vietās organizēti semināri, kuros eksperti no Ziemeļvalstīm dalījušies savā pieredzē par darbu ar bērniem un pieaugušajiem ar autisma spektra, funkcionālajiem vai uzvedības traucējumiem. Pieprasījums pēc praktiskas ievirzes apmācībām par alternatīvās komunikācijas metodēm bija tik liels, ka zviedru habilitācijas speciālistes Ingeras Liljes 2016. gadā vadītajos reģionālajos semināros Daugavpilī, Kuldīgā, Madonā un Rīgā sākotnēji paredzēto 150 dalībnieku vietā piedalījās 280 izglītības un aprūpes profesionāļi, kā arī bērnu ar īpašām vajadzībām ģimenes locekļi.

Šobrīd Velku biedrības uzmanības fokusā ir minēto bērnu vecāki un to spēja uzpildīt savus enerģijas resursus. Vispirms vecākiem tika piedāvātas vasaras nometnes, bet ar to bija par maz. Jau vairākus gadus vecāki tiek ar atbalsta grupās psiholoģes Ilzes Lielpēteres vadībā. Ar savu dzīves pieredzi viņi palīdz citiem.

Par pašreizējā darbu enerģiskā Liāna apbalvota ar Triju Zvaigžņu ordeni. Taču trīsdesmit gadu gaitā arī pati Liāna ir piedzīvojusi lūzuma punktu. Pēc intensīvā darba radītas pārslodzes viņai nācies izmantot psihoterapeita pakalpojumus, jo sapratuši, ka citādi nevarēs turpināt. Arī pašai bija jāmacās palīdzēt sev.

Par šo tematu Liāna runā visaizrautīgāk, jo, viņasprāt, tagad ir jātiek vaļā no domāšanas par pabalstiem un jārod iespēja ļaut ģimenēm pašām sev palīdzēt. Taču tam vajadzīgs sabiedrības atbalsts. "Pabalstu palielināšana neko neatrisinās. Jābūt valsts un pašvaldības sniegtam pakalpojumam," Liānas balss iedegas. "Politikas līmenī jābūt izpratnei par to, ka esam sabiedrība, kurā nav tikai veseli cilvēki, bet arī tādi, kam nepieciešama palīdzība. Jebkurš cilvēks ir cienīgs būt šeit, ne tikai tie, kas strādā un nes peļņu. Katram cilvēkam ir vieta un vērtība. Un sabiedrības briedumu parāda mūsu attieksme pret līdzcilvēkiem."

Behaving Positively Possible for People with Autism and Other Developmental Disabilities was published with the support of the Nordic Council of Ministers. This book was authored by Bo Hejlskov Elvén, a Dane and one of Europe's leading clinical psychologists on matters of problematic behavior among autistic people. A translation of Act! Assess! Change! A Peaceful Approach and Structure-Based Methods was also published. This book was co-authored by Bo Hejlskov Elvén and the Swedish psychologist, cognitive behavior therapist, behavioral researcher, autism expert, educator and supervisor Anna Sjölund.

Over the years the Nordic Council of Ministers' Office in Latvia has cooperated with the Velki Association on several occasions. Seminars were organized across a number of locations in Latvia, with Nordic experts sharing their experience working with children and adults who have autism spectrum, developmental or behavioral disorders. The demand for practical training on methods of alternative communication was so great that the 2016 regional seminars the Swedish habilitation specialist Inger Lilje held in Daugavpils, Kuldīga, Madona and Rīga eventually hosted 280 instead of the initially anticipated 150 guests, comprised of education and healthcare professionals and family members of special-needs children.

At the present moment, the Velki Association is chiefly focused on teaching the parents of these children to replenish their resources. The parents were first offered summer camps, but this was not enough. For several years now, the parents have been meeting in support groups headed by psychologist Ilze Lielpētere. They help one another through sharing their life experiences.

Liāna has been awarded the Order of the Three Stars for her selfless work. But over the 30 years of work there came a tipping point for Liāna, too. Burnt out by intense work, she also went to therapy after realizing she couldn't go on otherwise. Liāna, too, had to learn to help herself.

This is a topic that gets Liāna carried away, as she thinks it is high time we shifted the focus from social benefits onto creating opportunities for families to help themselves. But public support is necessary for this to happen. "Increased benefits won't solve anything. There should be state and municipality-based services," says Liāna, electrified. "There should be an understanding on the level of policy that our society consists not only of healthy people but also of people who need help. Everyone deserves to be here, not

вышли в свет книги "Без криков, укусов, ударов. Как позитивно влиять на поведение? Путеводитель для работы с людьми с аутизмом, поведенческими и другими функциональными нарушениями", автором которой является датчанин, один из ведущих психологов Европы по вопросам поведенческих проблем, вызванных аутизмом, Бу Хейлсков-Элвен, а также книга "Действуй! Оценивай! Меняй! Сохраняющий покой подход и основанные на структуре методы", написанная уже упомянутым датским специалистом в соавторстве с коллегой из Швеции — когнитивно-бихейвиоральным терапевтом, психологом, исследовательницей поведения, специалистом-просветителем и супервизором Анной Шёлунд).

На протяжении лет Бюро Совета Министров Северных Стран в Латвии неоднократно сотрудничало с обществом "Velku". В разных местах нашей страны проводились семинары, где эксперты из стран Северной Европы делились опытом работы с детьми и взрослыми с нарушениями аутического спектра, функционального и поведенческого характера. Спрос на обучение методам альтернативной коммуникации с практической направленностью был так высок, что в организованных шведским специалистом по хабилитации Ингер Лилье в 2016 году региональных семинарах в Даугавпилсе, Кuldиге, Мадоне и Риге вместо изначально намеченных 150 слушателей участвовало 280 специалистов образования и социальной заботы, а также членов семьи детей с особыми потребностями.

Сегодня общество "Velku" фокусирует внимание на родителях упомянутых детей и на их способности пополнять свои энергетические ресурсы. В первую очередь родителям были предложены летние лагеря, но этого оказалось недостаточно. Уже несколько лет родители встречаются также в группах поддержки под руководством психолога Илзе Лиелпетере, помогая друг другу своим жизненным опытом.

За самоотверженную работу энергичная Лиана награждена орденом Трех Звезд. Но на протяжении тридцати лет и сама Лиана пережила переломный пункт. После вызванного интенсивным трудом переутомления она была вынуждена прибегнуть к услугам психотерапевта, поняв, что иначе не сможет продолжать. Ей тоже пришлось учиться помогать самой себе.

На эту тему Лиана говорит с особой увлеченностью, так как, по ее мнению, теперь пора избавляться от

Sociālajā jomā mūsu sabiedrībai būs jāpilnveidojas vēl gadu desmitiem, tomēr būtiski, ka šo 30 gadu laikā ir izaugusi cita vecāku paaudze. "Tagad vecāki, kuriem ir bērni ar funkcionāliem traucējumiem, ir kļuvuši prasīgāki. Un tas ir ļoti labi. Viņi ir bijuši Eiropā, vairāk spēj lasīt svešvalodās, viņiem ir vairāk informācijas," Liāna priecājas par novēroto pašapziņu un izglītības līmeni. "Viņiem ir skaidrs, kā vajadzētu rīkoties, un viņi ar apbrīnojamu spēku cīnās pret sistēmu."

only people who work and provide profit. Everyone has their own place and value. Our attitude towards our fellow human beings is indicative of whether a society is mature."

Decades still need to pass until Latvia's society matures in the social area, but it is significant that a different generation of parents has grown up over these past 30 years. "The parents of children with developmental disabilities have now become more demanding. And this is very good. They have been to Europe, they can read more foreign languages, they have more information," Liāna says, praising the Latvians' growing self-confidence and levels of education. "It is clear to them how things should be, and they are fighting the system with admirable strength."

мыслей о пособиях и искать возможность позволить семьям помогать себе самим. Но для этого нужна поддержка общества. "Повышение пособий ничего не решит. Нужны услуги со стороны государства и самоуправлений," голос Лианы набирает силу. "На уровне политики необходимо осознать, что общество состоит не только из здоровых людей. Что есть и те, кому необходима помощь. Любой человек достоин быть здесь, не только тот, кто работает и приносит прибыль. Каждому человеку тут место и своя ценность. И показателем зрелости общества служит наше отношение к окружающим."

В социальной сфере нашему обществу предстоит совершенствоваться еще десятилетиями, но важно, что за эти 30 лет выросло другое поколение родителей. "Сегодня родители детей с функциональными нарушениями стали требовательнее. И это очень хорошо. Они побывали в Европе, читают на иностранных языках, у них больше информации," Лиана радуется росту самосознания и уровня образования. "Им понятно, как следует действовать, и они с поразительной силой борются с системой."

#Kultūra

#Culture
#Культура

Ēriks Ešenvalds

Ēriks Ešenvalds
Эрик Эшенвалдс

Komponists
Composer
Композитор

Norvēģijas ziemeļos ieraudzītā ziemeļblāzma Ēriku tik ļoti savaldzināja, ka viņš tai sekoja pa pēdām Sāmu zemē, Islandē un Grenlandē. Iecerētais skaņdarbs izvērtās lielā multimedijālā simfonijā "Ziemeļu gaisma". Kopš pirmās iepazīšanās ar ziemeļblāzmu, Ēriks katru gadu brauc ceļojumā uz Ziemeļvalstīm, jo auroras dotā enerģija nepieciešama iedvesmai turpmākajiem darbiem. Ziemeļvalstu un Baltijas valstu kopīgā mobilitātes programma "Kultūra" ir viens no instrumentiem, kas komponistam palīdzēja sasniegt iecerēto mērķi.

Ēriks saw the polar lights in Norway, and the occurrence captivated him to such an extent that he went on chasing it in Lapland, Iceland and Greenland. The composition he was inspired to create turned into a great multimedia symphony, Northern Lights. Following his first encounter of the aurora borealis, Ēriks has been visiting the Nordics every year, as the energy he channels from the aurora inspires him to create more work. The Nordic-Baltic Mobility Programme for Culture has helped the composer achieve his goals.

Увиденное на севере Норвегии северное сияние так очаровало Эрика, что он следовал за ним по пятам в Лапландии, Исландии и Гренландии. Намеченная музыкальная композиция превратилась в большую мультимедийную симфонию "Северный свет". После первого знакомства с *aurora borealis* Эрик ежегодно совершает путешествия в полярные широты, заряжаясь от него энергией, необходимой для дальнейших работ. Совместная программа мобильности стран Северной Европы и Балтии "Культура" стала одним из инструментов, помогавших композитору в достижении намеченной цели.

"Cik naksniņas pret ziemeļi, redzēj' kāvus karojam," latviešu tautsdziesmas vārdus Ērika Ešenvalda skaņdarbā "Ziemeļu gaisma" dzied visos kontinentos, no Dienvidāfrikas līdz Jaunzēlandei, no Čīles līdz Ķīnai. Komponists ir ziemeļblāzmas savaldzināts uz mūžu. Jau desmit gadus viņš katru gadu cenšas aizbraukt uz Norvēģijas pilsētu Trumsi, kur pirmo reizi dzīvē redzēja aurora borealis. Redzētais skaistums deva iedvesmu multimedijālai simfonijai "Ziemeļu gaisma".

Sākās viss gandrīz nejauši. Kāds nīderlandiešu producers noklausījies Ešenvalda kora skaņdarbu "Viltus saules" un mudināja viņu uzrakstīt vēl kādu kora dziesmu par atmosfēras parādībām. "Viltus mēneši, varavīksne? Prātoju, kas tas varētu būt? Izvēlējos ziemeļblāzmu, jo to nekad nebiju redzējis, bet ļoti vēlējos ieraudzīt," grandiozā skaņdarba izcelsmi skaidro komponists.

Pirmais brauciens uz Trumsi Norvēģijas ziemeļos bija neveiksmīgs. Pilsētas parkos ziemeļblāzmu neizdevās ieraudzīt, lai gan novērojumu stacijas ziņoja par spēcīgu ģeomagnētisko vētru. Pēc pāris mēnešiem aizbraucis vēlreiz un — veiksmīgi. "Izpētīju, ka vērot ziemeļblāzmu jābrauc prom no pilsētas. Braucu iekšā kontinentā, nogriezies kādā lauku celiņā, kur apkārt neviena nebija. Apkārt tikai pilnīgs klusums un tumsa," Ešenvalds detaļās atceras pirmo tikšanos ar ziemeļblāzmu pirms desmit gadiem. "Ieraugu kaut ko neredzētu — balti aizkari krīt. Un tā apakšējā līnija tā kā rakstās, tā kā skrien. Tikai 15 minūtes, bet es sapratu — tas ir kaut kas skaists!" Ešenvalds saka, ka viņam tādējādi bijusi *privāta audien*ce pie ziemeļblāzmas. Klusums, nedaudz sniega, gaisa temperatūra -2°, un vienīgais gaismas avots — aurora.

"Noķēru sajūtu. Tajā brīdī neskan ne mi, ne fa, ne do diēzs. Nekas neskan. Tu jūti ziemeļblāzmas tempu, ambiente atmosfēru. Noķer sajūtu, un tā sāk darīt savu darbu zemapziņā, miegā," Ešenvalds apraksta iedvesmas brīdi. "Šie jaunie impulsi krājas un krājas, un tad vienā brīdī ir savākta informācija un vīzija skaidra. Tad jau no tā iespaidu trauka var smelt un smelt. Kad sāku komponēt, man fiziski ir jābūt mājās, jābūt pie klavierēm."

Bija skaidrs, ka ar desmit minūšu skaņdarbu ziemeļblāzmai nepietiks — jāraksta multimedijāls darbs, kur mūzika saslēdzas ar folkloru un kultūrvēsturi. Šim darbam komponists ķērās klāt ar lielu vērienu un spar. Pirmajiem braucieniem atbalstu piešķīra Ziemeļvalstu Ministru padomes mobilitātes programmas "Kul-

"On many a night did we see the northern lights battling in the North," says a Latvian folksong, referring to beliefs according to which the aurora borealis are the souls of fallen soldiers fighting in the sky. These lyrics, used in Ēriks Ešenvalds' Northern Lights, are sung across the globe, from South Africa to New Zealand and from Chile to China. Ešenvalds has been utterly spellbound by the northern lights, and for a decade now he has been trying to find time to visit Norway's Tromsø every year. It was there that he first saw the polar lights, and this spectacular beauty inspired him to compose the Northern Lights multimedia symphony.

It started almost by accident. A Dutch producer listened to Ešenvalds' False Suns and suggested he write another choral song about atmospheric events. "False moons? A rainbow? I pondered what I should choose. I chose the northern lights, as I had not seen them before but I wanted to very much," says the composer in describing the inspiration for his grand work.

He didn't have any luck on his first visit to Tromsø, northern Norway. He was unable to see the aurora from the city parks, despite the fact that weather centers had forecast a very strong geomagnetic storm. He visited again after a couple of months. He was more lucky this time around. "I found out that you have to leave the city to see the northern lights. I drove deeper into the mainland and took a dirt road where there was not a soul to see. It was all perfectly still and dark," Ešenvalds says, recounting his first experience of the polar lights a decade ago. "I saw something extraordinary. A white curtain fell over everything. And the bottom part of its outline was sort of cursive and running. It lasted just a quarter of an hour, but I understood at once that this was something beautiful!" Ešenvalds says. The way he puts it is that he had a private audience with the northern lights. A perfect stillness, some snow, a temperature of minus two degrees Celsius, and the aurora as the sole source of light.

"I felt it. At that moment you don't hear any E, F or C sharp. Nothing. Instead, you feel the tempo and the ambient atmosphere of the northern lights. You grasp the feeling, and it starts doing its work in your subconscious while you are sleeping," Ešenvalds says, in describing this extraordinary burst of inspiration. "These new impulses slowly amass themselves and at some point you have all the info you need and your vision becomes clear. At that point you can simply go on drawing from this vessel of impressions. When I actually start composing, however, I have to be at home by the piano."

"Ночами я видел, как бьются в северном небе души павших воинов," слова латышской народной песни в произведении Эрика Эшенвалдса "Северный свет" звучат на всех континентах, от Южной Африки до Новой Зеландии, от Чили до Китая. Композитор покорен северным сиянием на всю жизнь. Уже десять лет он ежегодно старается побывать в норвежском городе Тромсё, где впервые в жизни увидел *aurora borealis*. Увиденная красота вдохновила написание мультимедийной симфонии "Северный свет".

Все началось почти случайно. Некий нидерландский продюсер прослушал хоральное сочинение Эшенвалдса "Ложные солнца" и предложил сочинить для хора еще одну песню об атмосферных явлениях. "Ложные луны, радуга? Я раздумывал, о чем же написать? Выбрал северное сияние, о котором только слышал, но очень хотел увидеть," поясняет происхождение грандиозной симфонии композитор.

Первая поездка на север Норвегии в Тромсё была неудачной. В городских парках увидеть северное сияние не удалось, хотя станции наблюдения сообщали о мощной геомагнитной буре. Через пару месяцев новая поездка и — удача! "Стало ясно, что наблюдать северное сияние надо ехать прочь из города. Поехал вглубь континента, свернул на проселочную дорогу, где кругом никого не было. Только полная тишина и темнота," Эшенвалдс до мелочей помнит, как десять лет назад впервые встретился с северным сиянием. "Картина неопишуемая — падает белый занавес, а по нижней кромке словно проступают и бегут письмена. Всего 15 минут, но я понял — это нечто прекрасное!" Эшенвалдс говорит, что получил *частную аудиенцию* у северного сияния. Тишина, немного снега, температура воздуха -2°, и единственный источник света — аврора.

"Поймал ощущение. В тот миг не звучит ни ми, ни фа, ни до-диез. Ничто не звучит. Ты ощущаешь темп северного сияния, атмосферу эмбиента. Пойманное ощущение начинает делать свое дело в подсознании, во сне," Эшенвалдс описывает миг вдохновения. "Эти новые импульсы копят, копят, и вдруг приходит озарение. И вот тогда из этой чаши впечатлений можно черпать и черпать. Но сочинять музыку я могу только дома за роялем."

Стало ясно, что десятиминутной композиции для северного сияния не хватит — надо писать мультимедийное произведение, где музыка смыкается с фольклором и историей культуры. За эту рабо-

tūra" ietvaros. To gan Ešenvalds dabūjis tikai ar trešo pieteikumu: "Vienreiz atsaka, otrreiz atsaka. Nevaru saprast, kāpēc? Ko es rakstu nepareizi? Man taču visi nosacījumi atbilst." Neatlaidība atmaksājās, jo trešajā reizē naudu piešķīra un milzīgais izpētes darbs varēja sākties.

Sākumā gan gāja kā pa celmiem. Profesori dažādās universitātēs uz vēstulēm neatbildēja. Atsaucīga bija Trumses Universitāte Norvēģijā un tās vadošie ziemeļblāzmas pētnieki Asgeirs Breke un Ūla Grafs. Soli pa solim Ešenvalds meklēja folkloras zinātnājus, kuri būtu ar mieru uzvilkt tautastērpu un kameras priekšā nodziedāt tautasdziesmu vai izstāstīt kādu ticējumu vai teiku par ziemeļblāzmu.

"Realitāte ir tāda, ka Latvija, Lietuva un Igaunija ļoti kopj savu unikālo folkloras mantojumu. Mums joprojām ir dzīva šī mutvārdu tradīcija. Mums ir ļaudis, kas spēj nodziedāt. Man bija sajūta, ka es kā tāds polārpētnieks esmu par vēlu ieradies Ziemeļvalstu ciematos un mazpilsētās," Ešenvalds atceras arī sarūgtinājuma mirkļus savā ekspedīcijā. Kāda kundzīte Grenlandē dziedājusi dziesmu par ziemeļblāzmu inuītu valodā: "'Ziemeļblāzma, ziemeļblāzma", bet mēlīnīš — "Zvaniņš skan"!..." Ēriks ātri sapratis, ka stāstnieku meklēšanai svarīgi ir personiskie kontakti un ka visatsaucīgākie ir "vienkāršie" cilvēki.

Ēriks ātri sapratis, ka stāstnieku meklēšanai svarīgi ir personiskie kontakti un ka visatsaucīgākie ir *vienkāršie* cilvēki. Folkloristes Zanes Šmites padoms aizveda pie kādu sāmu folklorista, savukārt projektā iesaistītā norvēģu fotogrāfa Hjetila Skūgli sieva Irēne kādas sarunas laikā pavisam nejauši atklāja, ka viņai mājās ir tautastērps un ir zināma arī teika par ziemeļblāzmu.

Četru gadu laikā pēc ekspedīcijām uz Lapzemi, Islandi, Grenlandi un Aļasku tapa darbs "Ziemeļu gaismā", kas pirmo reizi izskanēja 2015. gadā Valsts akadēmiskā kora "Latvija" skanējumā. Savukārt kora skaņdarbs "Ziemeļu gaismā" ir viens no populārākajiem Ešenvalda darbiem, kurā skan rindas no latviešu tautasdziesmas. Īpaši aizkustinoši ir tas, ka kora diriģenti un solisti raksta komponistam un lūdz palīdzēt pēc iespējas precīzāk nodziedāt latviski tekstu "cik naksniņas pret ziemeli, redzēj' kāvus karojam". Centīgajiem dziedātājiem Ešenvalds nosūta saiti uz kora "Latvija" vai kora "Kamēr" izpildīto versiju. "Tas izraisa tādu patriotisku prieku. Es pat dažreiz brīnos, jo ir tādi kori, kas iemācījušies dziedāt bez akcenta."

It was clear to him that a ten-minute work wouldn't do justice to what he had witnessed. He had to write a multimedia work in which music became intertwined with folklore and cultural history. The composer set to work with an immense reach and vigor. His first visits were supported through a grant by the Nordic-Baltic Mobility Programme for Culture. However, Ešenvalds was only provided funding on his third request. "I was rejected once, and then again on the second attempt. I couldn't understand why. I thought, what am I doing wrong? I fit all the criteria." But his perseverance paid off, and after the third attempt he was able to embark on this huge work of research.

There were many ups and downs early on. Professors at different universities he had contacted were not replying. But the University of Tromsø, with its leading northern lights researchers Asgeir Brekke and Ola Graff, proved to be responsive. Ešenvalds went on to slowly find folklore specialists prepared to don folk costumes and sing a song or tell a folk belief or a legend about the aurora borealis in front of the camera.

"The reality is such that we very much cultivate our unique folk heritage in Latvia, Lithuania and Estonia. The oral tradition is still alive here. We have people who can sing [folk songs]. I had the feeling that I was a polar explorer who had arrived in Nordic villages and towns much too late," Ešenvalds says, recalling some disappointments he had to experience over the expedition. An old lady in Greenland, for example, sang a song in an Inuit language. "The song went, Northern lights, northern lights... but it was to the tune of *Jingle Bells*!"

Ēriks quickly understood that personal contacts were of the greatest importance in looking for storytellers and that the "common people" were the most responsive. Pointers by folklorist Zane Šmite led him to an expert on Sami folklore, and in a stroke of luck he learned, in conversation with Irene Skogli, the wife of the photographer Kjetil Skogli involved in the project, that she had a folk costume at home and knew a legend about the northern lights.

Following expeditions to Lapland, Iceland, Greenland and Alaska, it took four years to finish Northern Lights, which was first performed by the Latvian State Academic Choir in 2015. The choral work Northern Lights is among Ešenvalds' most popular works, and it features lyrics from a Latvian folk song. It is particularly touching that conductors and soloists are writing to the composer, asking him for pointers about pronouncing the Latvian for "On many a night did we see the northern lights battling in the North" as perfectly as possible.

ту композитор взялся с огромным размахом и пылом. Средства на первые поездки выделил Совет Министров Северных Стран в рамках программы мобильности "Культура". Правда получил, их Эшенвалдс лишь с третьей попытки: "Один отказ, второй. Никак не пойму, почему? Что я пишу неправильно? Ведь все условия соблюдены." Упорство окупается, с третьего раза деньги были выделены, и титаническая исследовательская работа могла начинаться.

Поначалу, правда, шло через пень-колоду. Профессора разных университетов на письма не отвечали. Откликнулись только ведущие исследователи полярного сияния из норвежского Университета Тромсё Асгейр Брекке и Ола Графф. Шаг за шагом Эшенвалдс разыскивал знатоков фольклора, согласных надеть народный костюм и перед камерой спеть старинную песню или рассказать поверье или былинку о северном сиянии.

"Реальность такова, что Латвия, Литва и Эстония очень берегут свое уникальное фольклорное наследие. У нас по-прежнему жива эта устная традиция. У нас есть люди, способные спеть. У меня было ощущение полярного исследователя, опоздавшего с посещением северных селений и городков," Эшенвалдс вспоминает и грустные моменты своей экспедиции. В Гренландии, например, одна дама спела песню на языке иннуитов: "*Северное сияние, северное сияние* на мотив *Jingle Bells*!..."

Эрик быстро понял, что в поисках сказителей важны личные контакты, и отзывчивее всех оказались *простые* люди. Фольклорист Зане Шмита порекомендовала своего саамского коллегу, а жена участвующего в проекте норвежского фотографа Кьетилия Скугли как-то совершенно случайно обмолвилась, что у нее есть народный костюм и она знает сказание о северном сиянии.

Четыре года после экспедиций в Лапландию, Исландию, Гренландию и Аляску создавалась грандиозная композиция "Северный свет", впервые прозвучавшая в 2015 году в исполнении Государственного академического хора "Латвия". Она стала одной из популярнейших работ Эшенвалдса, где звучат строки из латышской народной песни. Особенно трогательно то, что дирижеры и солисты хоров со всего мира пишут композитору и просят помочь по возможности точнее спеть латышский текст "ночами я видел, как бьются в северном небе души павших воинов". Этим старательным певцам Эшенвалдс высылает ссылку на версию, исполняемую хором "Латвия" или "Камēr". "От этого испы-

Ziemeļblāzmas simfonija uzlikusi augstu māksliniecisko latīņu pašam komponistam. Gribētos radīt jaunu multimediju darbu, taču tam jābūt tikpat labam: "Gribas pieskarties ūdeņiem, okeāna straumēm, kas maina virzienus, un tām zemēm, kas pakārtotas šīm straumēm, tam visam ir folkloras stāsti. Gribētos komponēt arī par vējiem."

Ešenvalds iesaka Trumsi kā labu galamērķi ziemeļblāzmas vērošanai. Pirmkārt, tas nav tālu, un Trumsi no Rīgas var sasniegt piecu stundu laikā. Otrkārt, tur nekad nav milzīgs sals, līdz ar to ziemeļblāzmas vērošana ir patīkama nodarbe, nevis sūrs piedzīvojums -30° salā, kā tas varētu būt, piemēram, Somijas vidienē.

Viņš pats tur pēdējo reizi bijis 2020. gada martā, paspējis tieši pirms robežu slēgšanas pandēmijas dēļ. "Norvēģi ļoti rūpējas un ir pretimnākoši, lai nekādi tehniski šķēršļi neliegtu radošiem cilvēkiem tur braukt un iedvesmoties. Un ziemeļblāzmas šovs ir par velti." Savukārt no cita rakursa ziemeļblāzmu var vērot lidmašīnā uz Ameriku. Ešenvalds vienmēr sēž pie loga ziemeļu pusē, teju gandrīz katru reizi novērodams auroru no augšas.

Ešenvalds points these fastidious singers to the renditions by the Latvian State Academic Choir or the Youth Choir Kamēr... "It sparks patriotic joy within me. I am even surprised at some of the choirs that have learned to sing perfectly, without an accent."

The northern lights symphony has set the creative bar very high for the composer. He would like to create another multimedia work, but it must be up to par with the work he's done earlier. "I want to touch waters, oceanic streams that change directions and the lands that are subordinated to these streams. There are folk stories about all of that. I would also like to compose pieces about the winds, too."

Ešenvalds suggests Tromsø as a good destination for observing the polar lights. First of all, it's not far off. You can go to Tromsø from Rīga within five hours with good connecting flights. Secondly, the cold is never bitter there, which makes watching the northern lights a pleasant experience, as opposed to a demanding adventure in minus thirty degrees Celsius, as can be the case in the central regions of Finland, to name an example.

He last visited Tromsø in March 2020, managing to do it just before borders started closing due to the pandemic. "The Norwegians take great care and are very accommodating so as not to have any technical obstacles preventing creative people from going there to find inspiration. And the spectacle of the northern lights is for free." You can observe the aurora borealis from a different angle on a plane to the United States. Ešenvalds always picks the seat on the northern wing, and he has had the opportunity to see the polar lights from above on almost every flight he's had.

тываешь эту патриотическую радость. Иногда я даже удивляюсь, что некоторым хорам удается петь без акцента."

Симфония северного сияния высоко подняла художественную планку и для самого композитора. Хотелось бы создать новую мультимедийную работу, но она должна быть ничуть не хуже: "Хочется прикоснуться к водам, океанским течениям, меняющим направления, к землям, покоряющимся этим течениям. У всего этого есть фольклорные истории. О ветрах тоже хотелось бы что-то сочинить."

Эшенвалдс рекомендует Тромсё как хорошее место для наблюдения за полярным сиянием. Во-первых, это недалеко — из Риги туда можно добраться за пять часов. Во-вторых, там не бывает трескучих морозов, что делает любование северной авророй приятным занятием, а не суровым испытанием при температуре -30°, как это бывает, например, посреди Финляндии.

Сам композитор в последний раз побывал в Тромсё в марте 2020 года, успев как раз перед закрытием границ из-за пандемии. "Норвежцы очень отзывчивы и заботятся о том, чтобы никакие технические препятствия не мешали творческим людям приезжать к ним за вдохновением. И денег за просмотр северного сияния не берут." С другого ракурса *aurora borealis* можно аблюдать из летящего в Америку самолета. Эшенвалдс всегда садится к окну с северной стороны, и почти каждый раз любитесь этим дивным явлением природы сверху.

#Konkurēt- spēja

#Competitiveness
#Конкурентоспособность

Marija Ručevska

Marija Ručevska
Мария Ручевска

**Uzņēmēja, TechChill
izveidotāja**

**Entrepreneur and Founder
of TechChill**

**Предприниматель,
организатор TechChill**

Pirms pieciem gadiem krustojās tehnoloģiju konferences TechChill rīkotāju un Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja ceļi. Abiem bija līdzīgi mērķi — savienot Ziemeļvalstu un Baltijas jaunuzņēmumu ekosistēmas, jo tīklošanās un starptautiska perspektīva ir būtisks jaunuzņēmumu attīstības stūrakmens. Ar biroja atbalstu uz Rīgu atbrauca vairāki Ziemeļvalstu uzņēmēji, kuriem tolaik Baltijas tirgus vēl nelikās interesants, bet tagad viņi uz Rīgu brauc paši un piesaista investīcijas. Marija domā, ka šobrīd Latvijai vajag mācīties no Ziemeļvalstīm: "Mums jābūvē tāda valsts, kurā izglītības sistēma būs labākā pasaulē. Ar tādu mērķi arī jāiet uz priekšu!"

Five years ago, the organizers of the TechChill technology conference and the Nordic Council of Ministers' Office crossed paths. They had a similar goal, namely, to merge the startup ecosystems in the Nordics and Baltics, seeing as networking and having an international perspective are the cornerstones of startup development. A number of Nordic entrepreneurs visited Rīga with support from the Office. Before, the Baltic market still wasn't interesting to them, whereas now they go to Rīga of their own accord, attracting investment. Marija thinks that at this point in time Latvia has to adopt Nordic experiences: "Let's build a country with the best education system in the world. This is the goal which we must strive towards!"

Пять лет назад скрестились пути организаторов конференции технологий TechChill и Бюро Совета Министров Северных Стран. Их цели были схожими — соединить экосистемы стартапов стран Северной Европы и Балтии, так как нетворкинг и международная перспектива являются фундаментом развития стартапов. При поддержке бюро Латвию посетили несколько предпринимателей из Северных стран, которые в ту пору еще не считали рынок Балтии интересным, а теперь едут в Ригу сами и привлекают инвестиции. Мария считает, что сегодня Латвии нужно учиться у своих северных соседей: "Мы должны строить государство с лучшей в мире системой образования. С такой целью и надо идти вперед!"

Ambicioza un pašpārliecināta — gados jaunā uzņēmēja Marija Ručevska pati iemieso jaunas vērtības un mērķtiecību. Pirms septiņiem gadiem Marija pievienojās domubiedru grupai un sāka rīkot tehnoloģiju konferenci TechChill. Tagad tā kļuvusi par Baltijā vadošo tehnoloģiju un jaunuzņēmumu nozares pasākumu, kura laikā Rīgā notiek tīklošanās, meistarklases, hakatoni un dažādi citi pasākumi. Jaunuzņēmumi pēc definīcijas ir strauji augoši tehnoloģiju uzņēmumi, kuru produkts vai serviss mērogojas teju pēc mēneša. Arī Marija savus mērķus sasniedz ātri.

Vēl studiju gados viņa sāka darboties Rīgas pirmajā tehnoloģiju koprades telpā *TechHub Riga*, un šie sakari Marijas tālākajā izaugsmē izrādījās būtiskāki nekā mācības augstskolā. Šobrīd Marija ir līdzīpašniece uzņēmumā *Helve*, kas fokusējas uz atvērto inovāciju ieviešanu lielajos uzņēmumos un valsts iestādēs. Kā piemēru var minēt *Future Hub* — koprades akseleratoru, kas palīdz ieviest ilgtspējas inovācijas lielajos uzņēmumos.

Marija norāda, ka jaunuzņēmumu ekosistēmas attīstībai būtiska un atbalstoša bijusi saikne ar somu kolēģiem, kuri labprāt brauca uz Latviju un dalījās savā pieredzē. "Somi bija atvērti palīdzēt kaimiņvalstīm, lai pēc iespējas ātrāk iedarbinātu apkārtējās ekosistēmas. Viņi apzinās, ka ar talantu vien Somijā nekas nebūs līdzēts," skaidro Marija. "Somi vēlas attīstīt apkārtējos reģionus un meklē investīciju potenciālu".

"Toreiz tie bija Somijas ekosistēmas pionieri. Viņi brauca un mācījās mums, kā dzīvot, kā tikt uz priekšu. Mēs kaut kādā mērā kā uz lielo brāli esam skatījušies tieši uz Somiju," Marija skaidro ciešo saikni. Viņa arī norāda, ka somi organizē pasaulē vadošo tehnoloģiju jaunuzņēmumu pasākumu Slush, kas ik gadu pulcē izcilākos prātus un talantus.

Pirms pieciem gadiem krustojās TechChill rīkotāju un Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja ceļi. Abiem bija līdzīgi mērķi — savienot Ziemeļvalstu un Baltijas jaunuzņēmumu ekosistēmas, jo tīklošanās un starptautiskā perspektīva ir būtisks jaunuzņēmumu attīstības stūrakmens. Ar biroja atbalstu uz Rīgu brauca vairāki Ziemeļvalstu uzņēmēji, kuriem tolaik Baltijas tirgus vēl nelikās interesants. Šobrīd uz Rīgu viņi brauc paši un piesaista investīcijas. Piemēram, viens no lielākajiem un pieredzes bagātākajiem Ziemeļvalstu ieguldījumu fondiem Inventure ir investējis banku atvērto lietojumprogrammu risinājumā *Nordigen* un mājaslapu dizaina rīkā *Froont*;

Ambitious and self-confident, the young entrepreneur Marija Ručevska is a walking embodiment of determination and a new set of values. Seven years ago, Marija joined a group of like-minded people and set to work organizing the TechChill tech conference. It has become the Baltics' most important event for tech companies and startups, over the course of which networking, masterclasses, hackathons and a number of other different events take place in Rīga. By definition, startups are fast-growing tech companies with products and services that can scale almost on a monthly basis. Marija, too, has been quick to achieve her goals.

While still a student, she started frequenting TechHub Riga, the capital's first tech coworking space, and the connections she made there turned out more important for Marija's further development than her university studies. Marija is now a co-owner of Helve, a company which focuses on introducing open innovations in large companies and state institutions. This includes, for instance, Future Hub — a collaboration accelerator that serves to introduce sustainability innovations in large companies.

Marija points out that ties with Finnish colleagues in particular have had a significant and supportive role in developing the local startup ecosystem. The Finns were happy to visit Latvia and share their experiences. "They were very willing to help their neighboring countries so as to start off the surrounding ecosystems as soon as possible. They know very well that having talent only in Finland will not amount to much," Marija explains. "The Finns want to develop the surrounding regions and are looking for investment potential."

"Back then those Finnish contacts were the pioneers of their national ecosystem. They visited us and taught us how to survive and get ahead. To some extent, we looked up to Finland as an older sibling," Marija says in explaining the close relations they have. She also points out that the Finns are the organizers of Slush, a globally important event for tech startups, attracting the industry's greatest minds and talents each year.

Five years ago, the organizers of the TechChill technology conference and the Nordic Council of Ministers' Office crossed paths. They had a similar goal, namely, to merge the startup ecosystems in the Nordics and Baltics, seeing as networking and having an international perspective are the cornerstones of startup development. A number of Nordic entrepreneurs visited Rīga with support from the Office. Before, the Baltic market still wasn't interesting to them, whereas now they go to Rīga of their own accord, attracting investment. For ex-

Молодая, амбициозная и уверенная в себе — Мария Ручевска воплощает в себе ценности и целеустремленность новой генерации предпринимателей. Семь лет назад Мария присоединилась к группе единомышленников и занялась организацией конференции технологий TechChill, сегодня ставшей ведущим событием Балтии в сфере технологий и стартапов, в рамках которого в Риге происходит нетворкинг, проводятся мастерклассы, хакатоны и другие мероприятия. Стартап по определению представляет собой стремительно растущее технологическое предприятие, чей продукт или сервис масштабируется примерно за месяц. Мария тоже быстро достигает своих целей.

Еще в студенческие годы она стала работать в первом рижском пространстве технологического коворкинга TechHub Riga, и наработанные там связи оказались для дальнейшего роста Марии важнее обучения в вузе. Сегодня Мария входит в число совладельцев предприятия Helve, фокусирующегося на внедрении открытых инноваций в крупных компаниях и государственных учреждениях. Как пример можно привести Future Hub — акселератор совместного творчества, помогающий крупным предприятиям внедрять долгосрочные инновации.

Мария отмечает, что в развитии экосистемы стартапов неоценимую поддержку оказала связь с финскими коллегами, охотно приезжавшими в Латвию поделиться опытом. "Финны были готовы всемерно помогать соседним странам, чтобы по возможности скорее задействовать окружающие экосистемы. Они сознавали, что одним лишь талантом в Финляндии ничего не добиться," поясняет Мария. "Финны хотят развивать окружающие регионы и ищут потенциал для инвестиций".

"В ту пору это были пионеры финской экосистемы. Они приезжали и учили нас, как жить, как двигаться вперед. Мы в какой-то мере смотрели как на старшего брата именно на Финляндию," Мария объясняет тесную связь, подчеркивая при этом, что финны организуют ведущее в мире мероприятие для технологических стартапов Slush, ежегодно собирающее светлейшие умы и таланты.

Пять лет назад скрестились пути организаторов TechChill и Бюро Совета Министров Северных Стран. Их цели были схожими — соединить экосистемы стартапов стран Северной Европы и Балтии, так как нетворкинг и международная перспектива являются фундаментом для развития стартапов. При поддержке бюро Латвию посетили несколько предпринимателей из Северных стран, которые в ту пору еще не считали

Superhero Capital ir ieguldījis tiešsaistes platformā *PrintOnPack*, kas palīdz preču ražotājiem atrast piemērotāko iepakojuma ražotāju, un *Dripit.io*, kas piedāvā rīku mārketinga pieredzes analīzei.

Marija ir novērojusi, ka ziemeļniekiem svarīgi dzirdēt, ka "tev ir tās pašas vērtības, kas viņiem, un tad varbūt viņi tevi pieņems". Taujāta, kas tad ir Ziemeļvalstu vērtības, Marija nosauc trīs: kā lielāko un svarīgāko minot izglītību, tad tehnoloģijas un inovācijas, un visbeidzot — vienlīdzību.

Runājot par prioritātēm, Marija saka, ka šobrīd Latvijas līderiem trūkst stratēģiskā tvēruma. "Mums jābūt ambicioziem — būvējam tādu valsti, kurā izglītības sistēma būs labākā pasaulē! Ar tādu mērķi arī jāiet uz priekšu," viņa skaidro savu vīziju. "Turklāt nedrīkst vērtēt skolas pēc olimpiāžu reitingiem, jo tie neko nepasaka par skolu. Jābūt pilnīgi citiem kritērijiem, lai skola kotētos. Piemēram, jāvērtē, kas notiek ar emocionālo inteliģenci, kāda ir skolotāju pieeja darbam, vai tiek izmantoti jaunākās tehnoloģijas un resursi!" Taču Marija nav arī bezmērķīgi kritiska, jo viņai ir savi risinājumi: "Jādara viss iespējama, lai ražotu vairāk uz uzņēmējdarbību orientētus jauniešus ar globālu skatu un ambīcijām. Tādus, kuri nebaidās riskēt. Augstskolām pēc definīcijas vajag būt tādām, kur šie ambiciozie jaunieši tīklojas, veidojas, izaug un taīsa projektus. Arī apdedzinās. Tā notiek Somijā."

Taujāta, kur viņa iemācījās nospraust tik augstus mērķus, uzņēmēja atbild: "Septiņus gadus esmu pavadījusi kopā ar cilvēkiem, kuriem ir neizmērojamas ambīcijas. Viņiem ir augsti mērķi, kas vidējam latvietim liekas neiespējami, jo daudzi pat neiespringst, uzskatot — ai, tāpat droši vien nav jēgas, jo es jau esmu no Latvijas". Tieši apkārtējo drosme darīt citādi piesaistījusi Mariju. "To esmu mācījusies arī no somiem — viņiem vienmēr ir nopietna attieksme": uzstādām šos mērķus un strādājam, mums nav citu variantu. Nekas nav neiespējams."

Par savām šī brīža ambīcijām Marija saka — strādāt tā, lai šobrīd trīs gadus vecais uzņēmums *Helve* kļūtu par labāko Eiropā. "Pēc sasniegta mērķa svinēt uzvaru — tas ir neatkarīgi!"

ample, Inventure, one of the largest and most seasoned Nordic investment funds, has invested in the Nordigen open banking solution and the Froont web design tool. Superhero Capital, meanwhile, has invested in the PrintOnPack online platform, which helps manufacturers find the best packaging provider for their products, and Dripit.io, a tool for analyzing marketing experience.

According to Marija's observations, the Nordics find it important that "you share the same values. Then they'll accept you, perhaps." Asked to name the said Nordic values, Marija mentions three, with education being the most important one, followed by technology and innovation, and then equality.

As concerns setting priorities, Marija says that Latvian leaders are currently lacking in strategic grasp. "We have to be ambitious. Let's build a country with the best education system in the world! This is the goal which we must strive towards," Marija says, describing her outlook. "And schools shouldn't be evaluated according to ratings in student Olympiads, as these tell nothing of substance about the school. Schools have to have completely different criteria in order to make it to the top. For example, they should evaluate the situation as concerns emotional intelligence, the way the teachers approach their work and whether the newest technologies and resources are made use of!" Marija's criticism is anything but non-constructive. "We have to do our best to produce more business-minded young people with a global outlook and ambition. People who aren't afraid to take risks. Universities should by definition be a place where these ambitious young people do networking, develop, grow up and come up with projects. And burn their fingers. That's what they have in Finland."

When asked where she learned to set high goals for herself, Marija replies: "I have spent the past seven years in an environment with immensely ambitious people. They have great aspirations that seem impossible to the average Latvian, as many don't even sweat it, thinking, there's a lot to do but there's probably no point to it as I am just someone from Latvia." Marija was attracted by the fact that the people in her surrounding had the courage to do things differently. "This is what I have learned from the Finns as well. Their attitude is always serious: we set these goals and then start working, we have no other choice. Nothing is impossible."

Marija says that her current ambition is to work so that Helve, founded just three years ago, becomes the best company in Europe. "Celebrating victory after achieving your goals is something special!"

рынок Балтии интересным, а теперь едут в Ригу сами и привлекают инвестиции. Например, один из крупнейших и опытных инвестиционных фондов Северных стран Inventure вложил средства в решение открытых банковских пользовательских программ Nordigen и инструмент дизайна интернет-сайтов Froont. Венчурная компания Superhero Capital вложилась в онлайн-платформу PrintOnPack, помогающую производителям товаров найти оптимального поставщика упаковки, и в Dripit.io, предлагающую инструмент для анализа маркетингового опыта.

Мария подметила, что для северян важно слышать, что "у тебя те же ценности, что и у них, и тогда они, возможно, тебя примут". На вопрос о северных ценностях Мария перечисляет три: крупнейшей и важнейшей называет образование, затем технологии и инновации, и наконец — равноправие.

Относительно приоритетов Мария говорит, что сегодня латвийским лидерам не хватает стратегического охвата. "Мы должны быть амбициозными — строить государство с лучшей в мире системой образования. С такой целью и надо идти вперед," объясняет она свое видение. "Причем нельзя оценивать школы по рейтингам олимпиад, так как они ни о чем не говорят. Нужны совершенно иные критерии, чтобы школа котировалась. Например, надо оценивать эмоциональный интеллект, подход учителей к работе, применение новейших технологий и ресурсов!" Но Мария не занимается безадресной критикой, а предлагает свои решения: "Надо делать все возможное, чтобы производить больше ориентированных на предпринимательскую деятельность молодых людей с глобальным взглядом и амбициями. Не боящихся рисковать. Вузы же по определению должны быть такими, где эта амбициозная молодежь занимается нетворкингом, формируется, растет и делает проекты. И обжигается тоже. Так происходит в Финляндии."

На вопрос, где Мария научилась ставить высокие цели, она ответила: "Семь лет я провела среди людей с непомерными амбициями. У них высокие цели, среднему латышу кажущиеся недостижимыми, так что многие даже не напрягаются, считая — ай, все равно нет смысла, ведь я же из Латвии". Именно решимость окружающих делать иначе и привлекла Марию. "Тому же я училась и у финнов — у них всегда серьезное отношение: ставим эти цели и работаем, других вариантов у нас нет. И ничего невозможного тоже нет."

О своих сегодняшних амбициях Мария говорит — работать так, чтобы основанная три года назад компания Helve стала лучшей в Европе. "Добиться цели и праздновать победу — это неповторимо!"

#Mediji

#Media
#Медиа

Uģis Olte

Režisors
Film director
Режиссер

Uģis Olte
Угис Олте

Ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja iniciatīvu un atbalstu tapušais raidījums "Ziemeļu puse" savā izteiksmes brīvībā bija pionieris gan Latvijas, gan Baltijas un Ziemeļvalstu mediju vidē. Raidījuma veidotāju ieviestais izteiksmes stils pēc tam tika kopēts un atdarināts citos TV raidījumos, savukārt tā vēstījumu novērtēja ne tikai latviešu skatītāji, bet arī lietuvieši un pat somu skolēni, jo tas tika izmantots kā mācību materiāls Somijas izglītības sistēmā — labākajā pasaulē.

"Toreiz sapratu, ka mēs esam viena "koda" cilvēki gan tajā jūras pusē, gan šajā," par latviešu līdzību ar skandināviem saka Olte.

Nordic Style, a docuseries created on the initiative and with the support of the Nordic Council of Ministers' Office, was a pioneer in the Latvian, Baltic and Nordic media space. Its way of expression was later on copied and imitated by other TV broadcasts, whereas its message was appreciated not only by Latvian audiences but also the Lithuanians and even Finnish school students, being used as study material in the best education system in the world. "I understood back then that the people on both shores of the Baltic Sea share the same code," says Olte, noting the similarities between Scandinavians and Latvians.

Возникшая по инициативе и при поддержке Бюро Совета Министров Северных Стран передача "Северная сторона" в своей свободе выражения была пионером в медийной среде не только Латвии, но и Балтии и всей Северной Европы. Внедренный создателями передачи стиль подачи материала затем копировался и воспроизводился другими телеканалами и был высоко оценен не только латышами, но и литовцами и даже финскими школьниками, так как использовался в качестве учебного пособия в системе образования Финляндии — лучшей в мире. "Тогда я понял, что мы люди одного "кода" — и по ту сторону моря, и по эту," говорит о сходстве латышей со скандинавами Олте.

Subjektīvs ceļojums — tā režisors Uģis Olte definē raidījumu "Ziemeļu puse", kas pēc Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā iniciatīvas tapa 2008. gadā. "Ziemeļu puse" ar Martu Selecku un Gustavu Terzenu kadrā izzināja Ziemeļvalstis. Raidījuma sērija, kurā bija apskatītas Kopenhāgenas un Rīgas ūdensmalas, pat tika nominēts Latvijas Arhitektūras gada balvai. Vairākas sērijas tika izmantotas kā mācību materiāls pasaules labākajā izglītības sistēmā — Somijas skolās. "Ziemeļu puse" aizsāka jaunu žanru Latvijas Televīzijā (LTV), un raidījuma komanda joprojām turpina veidot citus jaunatklāšanas raidījumus.

Lūk, fragments no raidījuma režisora Uģa Oltes vēstījuma, piesakot "Ziemeļu puses" pirmizrādi LTV 1. kanālā 2009. gada 6. janvārī: "Lai risinātu pasaku sižetu samezglojumus, senos laikos stāstu varoņi mēdza doties pāri trejdeviņām jūrām. ... Mūsdienās dzīves gudrības meklēt tik tālu ir tīrā izšķērdība, sevišķi tad, kad latviešu tautai piespiedu kārtā nākas pārcilāt savu vērtību etalonus. Tādēļ "Vides filmu studija" sadarbībā ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroju Latvijā un Dānijas Kultūras institūtu piedāvās citus stāstus. Tā nebūs pasaka, tie būs īsti piedzīvojumi. Tajos nepiedalīsies vis trešais tēva dēls, bet gan šarmantais palaidnis Gustavs Terzens, un kopā ar viņu meitene, kura ir daudz foršāka par jebkuru pasaku princesi — Marta Selecka. Kopā viņi dosies pāri tikai vienai — Baltijas jūrai, apceļos visas jums zināmās Ziemeļvalstis un raks Ziemeļu vērtības, ar kurām vēlāk padalīties arī ar jums."

Iniciatīva par TV raidījuma veidošanu nāca no Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja, taču radošā brīvība tika atstāta filmēšanas komandas ziņā. Kā atceras Olte: "Mums Imants Gross (toreizējais Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja vadītājs) uzlika tēvišķu roku uz pleca un teica — būtu forši, ja jūs censtos neizķert uzreiz visu eksotisko, bet ņemtu strukturāli — kaut ko no arhitektūras, kaut ko no mūzikas, kaut ko no literatūras. Viņš mudināja iedziļināties garlaicīgajā un atrast stāstus tajā." Ziemeļvalstīm piemītošās vērtības "Ziemeļu puses" komanda saraka itin braši un vairākos slāņos, iepazīstinot latviešu skatītājus ar dzīvi un tradīcijām ziemeļu zemēs — viņi brauca ar velosipēdiem, nūjoja un slēpoja, nogaršoja un pētīja, apbrīvoja un atklāja, baudīja un stāstīja: par sudraba ieguvī un lavas dabu, par Nobela miera prēmiju un par džezu, par jaunākajām tehnoloģijām, arhitektūru un apbrīvojami izturīgajiem sarkanbrūnajiem namiņiem piejūras ciematos, par zaļo dzīvesveidu un dzimumu līdztiesību, un vēl, un vēl...

Film director Uģis Olte defines the Nordic Style broadcast as a subjective journey. It was created in 2008 on the initiative of the Nordic Council of Ministers' Office in Latvia. Nordic Style, with hosts Marta Selecka and Gustavs Terzens, looked at aspects of life in the Nordics. It was even nominated for the Latvian Architecture Annual Award for the episode which compared watersides in Copenhagen and Rīga. A number of episodes were used as study material in the best education system in the world, namely in lessons at Finnish schools. Nordic Style was the forerunner of a new genre on Latvian Television, and the creative team continues making new series geared towards discovery.

Here's part of what director Uģis Olte said on January 6, 2009 as he announced the premiere of Nordic Style on LTV1: "In the days of yore, heroes would cross thrice-nine seas to solve the complications posed by the fairy tale's plot... Nowadays, it's sheer profligacy to go so far away to seek wisdom, especially at a time when the Latvians are forced to reconsider their value canons. That's why the [film production company] Vides filmu studija, together with the Nordic Council of Ministers' Office in Latvia and the Danish Cultural Institute, are offering a different kind of story. Not fairy tales, but real adventures. In lieu of the youngest son we'll have the charming and mischievous Gustavs Terzens and with him Marta Selecka, a young woman cooler than any fairy tale princess. They will cross only a single sea, namely the Baltic, travelling across all the Nordic countries known to you and excavating Nordic values to share with you."

The initiative to create a TV series came from the Nordic Council of Ministers' Office, but the creative team had full artistic license. As Olte recalls: "[Former head of the Nordic Council of Ministers' Office] Imants Gross laid a fatherly hand on our shoulder and said, it'd be cool if you tried not to exhaust each and every curiosity at the getgo but instead approached it structurally, taking something from the architecture, the music, and the literature. He urged us to become engrossed in the tedious and find our stories there." And the team of Nordic Style did uncover values, and several layers at that, bringing Latvian audiences closer to the traditions and the way of life in the Nordics. They rode bicycles, engaged in Nordic walking and skiing, tasted food, did research, admired, discovered, enjoyed and told stories. Those were stories about silver mining, the qualities of lava, the Nobel Peace Prize, jazz, cuttingedge tech, architecture, the amazingly sturdy crimson houses found in seaside villages, the green lifestyle, gender equality, and much, much more.

Субъективное путешествие — так режиссер Угис Олте характеризует передачу "Северная сторона", по инициативе Бюро Совета Министров Северных Стран созданную в Латвии в 2008 году. "Северная сторона" с Мартой Селецкой и Густавом Терзенсом в кадре знакомила зрителя с Северными странами. Серия, посвященная границам водоемов Копенгагена и Риги, была даже номинирована на Латвийскую награду года в архитектуре. Несколько серий использовались как наглядное пособие лучшей в мире системой образования — в школах Финляндии. Команда "Северной стороны" заложила на Латвийском телевидении (LTV) новый жанр и продолжает радовать аудиторию своим новаторским творчеством.

Вот фрагмент выступления режиссера передачи Угиса Олте, анонсирующего премьеру "Северной стороны" на 1-м канале LTV 6 января 2009 года: "Чтобы распутать хитросплетения сказочных сюжетов, в стародавние времена герои рассказов часто отправлялись за тридевять морей. ... В наши дни искать житейские мудрости так далеко — чистое расточительство, особенно когда латышскому народу в принудительном порядке пришлось пересмотреть свои ценностные эталоны. Поэтому "Vides filmu studija" в сотрудничестве с Бюро Совета Министров Северных Стран в Латвии и Институтом культуры Дании предложит другие истории. Причем это будут не сказки, а настоящие приключения. И участвовать в них будет не непутевый третий сын, а обаятельный шалопаи Густав Терзенс вместе с девушкой, способной дать фору любой сказочной принцессе — Мартой Селецкой. Вместе они пересекут единственное — Балтийское море, объедят все известные нам Северные страны и откопают клады Севера, чтобы позднее поделиться с вами."

Инициатива создания телепередачи исходила от Бюро Совета Министров Северных Стран, но творческая свобода была оставлена в ведении съемочной команды. Как вспоминает Олте: "Нам Иммант Гросс (тогдашний руководитель Бюро Совета Министров Северных Стран) положил на плечо отеческую руку и сказал — будет здорово, если вы постараетесь не выхватывать сразу всю экзотику, а брать понемногу отовсюду — что-то из архитектуры, что-то из музыки, что-то из литературы. Он посоветовал погрузиться в скучную обыденность и находить сюжеты в ней." Приусице Северным странам ценности команда "Северной стороны" раскапывала весьма бодро и в нескольких слоях, знакомя латышских зрителей с тамошними традициями — они ездили на велосипедах, занимались скандинавской ходьбой и катались на лыжах, пробовали и изучали, изумлялись, открывали и рассказыва-

Filmējot Ziemeļvalstīs, Uģis Olte guva apstiprinājumu lietām, kas mums ir pašsaprotamas, bet nenovērtētas. Kā piemēru viņš min mazdārziņus, kas atrodami visās pilsētu nomalē: "Mums nebija ienācis prātā, ka mazdārziņš pilsētā var būt stāsts. Protams, tā maniere atšķiras — ja kāds pilsētas stūrītis Helsinkos tiek atvēlēts mazdārziņiem, tad viņi vispirms nodibina biedrību un vienojas par noteikumiem, lai kāds savā mazdārziņā nesataisītu "cirku". Mums atkal ir tā krāsainība. Mēs drīkstam un varam, un darām katrs pa savam."

Arī stāstot par Ziemeļvalstu kulināro apvērsumu, kad tāljūru velšu vietā restorāni sāka piedāvāt pašmāju produktus, Olte norāda — mūsu platuma grādos tā ir vairuma cilvēku ikdiena, jo daudziem ir savs dārzs, no kura viņi ņem pašu izaudzētus produktus un tos arī ēd. Viņš gan atzīst: "Protams, varbūt augstākajā gastronomijā mēs bez Ziemeļvalstu piemēra paši to nebūtu piedzīvojuši tik ātri."

Olte ar komandu izmantoja bezcenzūras apstākļus, lai atrastu savu izteiksmes brīvību un veidotu arī diezgan eksperimentālus raidījumus. Viņš atzīst, ka "Ziemeļu puse", ļaujot "spēlēties" ar materiālu, palīdzējusi atrast savu rokrakstu. Pilsētvide, elektriskie auto, zveja, dizains — raidījums virpināja stāstus, atkāpjoties no tradicionālā TV formāta. "Turpinājās pasaules izzināšanas veids — divi cilvēki kopā izdzīvo piedzīvojumu, un skatītājs tam var būt klātesošs. Tas nav vēstījums, kad visu zinošais žurnālists ierodas kaut kur un izstāsta skatītājam, kā ir *īstenībā*," skaidro Olte. Viņš prāto, ka pat pašiem ziemeļniekiem televīzijā nav tādas brīvības un vaļas "spēlēties" ar materiālu, kā toreiz tika ļauts Vides filmu studijai. "Tu esi jaunā vietā, piedzīvo lietas, kuras neesi iepriekš piedzīvojis, tāpēc meklē veidu, kā to filmēt un rādīt, un stāstīt ar paņēmieniem, kas tev pašam ir jauni. Jaunatklāšanas "komplektiņš"."

"Izspēlēšanās" metodi vēlāk pārņēmuši arī citi, skaidro Uģis: "Sākām filmēt ar fotoaparātiem — tagad tā dara visi. Noņemām kameru no statīva, filmējam no rokas — arī tā tagad dara citi." Vēlāk šīs montāžas prasmes Uģim noderējušas sadarbībā ar norvēģu režisoru Mortenu Traviku, veidojot godalgoto filmu "Atbrīvošanas diena", kas vēsta par slovēņu rokgrupas Laibach viesošanās Ziemeļkorejā: Uģis eksperimentēja ar montāžu, Mortens struktūrēja filmas gaitu.

Filming "Nordic normalcy", Olte discovered things that we take for granted and do not attach great value to. He names the community gardens found in the outskirts of every town as an example: "We didn't have the faintest idea that a community garden within the city can make a story. Of course, there are differences in the way [they're built]. If a tiny corner of the city is allotted to community gardens in Helsinki, they first create an association and agree upon the rules so that no one would make a circus out of their garden plot. We, on the other hand, have it more vivid. We have both the permission and the ability to do our own bidding."

Speaking about the New Nordic Food "revolution", when restaurants began offering local products instead of delicatessen from the faraway seas, Olte points out that in our latitudes this practice is commonplace, as many people have their own gardens to get their products from: "Of course, perhaps we wouldn't have adopted this in our haute cuisine as quickly if it weren't for the example set by the Nordics."

Olte and his team took advantage of the lack of censorship to develop their own freedom of expression, with some episodes turning out experimental indeed. He says that Nordic Style helped him come up with his own signature manner, as it was a chance for him to toy around with the material. Tales about the cityscape, electric cars, fishing, and design were spun for the series, deviating from the standard TV format. "It was a way of learning about the world, with two people having adventures together and the viewer joining in. It is not at all like the message of an allknowing journalist who arrives at the scene to explain *the way things really stand*," says Olte. He muses that even on Nordic television they don't have so much freedom and license to play around with the material that he and his crew enjoyed. "You're at a new location experiencing things you hadn't experienced before, and that's why you're looking for a way of filming it and showing it with means that are new to you. It's a toolkit for discovery."

According to Uģis, others later adopted this method of toying around. "We came up with the idea to film using photo cameras, and now everyone does it. We removed the camera from the tripod and filmed manually. This, too, has now been adopted by others." Uģis later made use of these creative editing skills in his collaboration with Norwegian director Morten Traavik on the award-winning film Liberation Day, which tells the story of a North Korean tour of the Slovenian rock band Laibach. Uģis experimented with the editing, while Morten structured the way the film unravels.

ли: о добыче серебра и природе лавы, о Нобелевской премии мира и джазе, о новейших технологиях, архитектуре и удивительно прочных краснобурых домиках приморских поселков, о зеленом образе жизни и равноправии полов, и еще, и еще...

Снимая Северные страны, Угис Олте получил подтверждение вещам, для нас само собой разумеющимся, но неоцененным. Как пример он приводит огородики по окраинам городов: "Нам не приходило в голову, что огороδικ в городе может стать сюжетом для истории. Только манеры разные — если какой-то уголок в пригороде Хельсинки отводится садоводам, они в первую очередь учреждают общество и оговаривают правила, чтобы кто-то не устроил на своем участке цирк. У нас же полный калейдоскоп, когда каждый на своем клочке земли творит, что может и хочет."

Рассказывая о кулинарном перевороте Северных стран, когда вместо даров дальних морей рестораны стали предлагать местные продукты, Олте тоже отмечает — в наших широтах это будни большинства людей, так как у многих есть сады и огороды, где они выращивают продукты и сами же их едят. При этом, правда, признает: "Разумеется, в высокой гастрономии мы без примера Северных стран сами вряд ли бы до этого так быстро дошли."

Олте с командой воспользовались бесцензурными условиями для поиска своей свободы выражения и создания весьма экспериментальных сюжетов. Режиссер признает, что "Северная сторона", позволяя "играть" с материалом, помогла выработать свой почерк. Городская среда, электрические авто, рыбная ловля, дизайн — передача оттачивала сюжеты, отступая от традиционного формата ТВ. "Продолжился способ познания мира — два человека вместе переживают приключение, и зритель может при этом присутствовать. Это не повествование, когда всезнающий журналист прибывает куда-то и рассказывает зрителю, как оно *в действительности*," поясняет Олте. Угис размышляет, что даже у самих северян на телевидении нет такой свободы и простора "играться" с материалом, как в ту пору было позволено "Vides filmu studija". "Ты в новом месте, переживаешь то, что никогда раньше не переживал, поэтому ищешь способ это заснять и показать, рассказать с помощью новых для себя же приемов. *Наборчик* открыт."

Метод "проигрывания" позднее переняли другие, поясняет Угис: "Мы начали снимать фотоаппаратами — теперь это делают все. Убрали камеру со штатива, снимали с рук — и это теперь тоже делают другие." Позднее эти монтажные навыки пригодились Угису в совмест-

"Es toreiz sapratu, ka mēs esam viena "koda" cilvēki gan tajā jūras pusē, gan šajā," par latviešu līdzību ar skandināviem saka Olte. "Tas bija tāds pirmais spogulis, kurā ieraudzīju, ka mēs esam no tās paša vadmalas austi, taču mums ir vēl viens dzīpars — tas austrumnieciskais, slāviskais. Gan jau viņiem arī ir kādi dzīpari, kuru mums savukārt nav." Kā vienu no vienojošajiem elementiem tau-tām abpus Baltijas jūras Uģis min dabu: "Gan Ziemeļvalstīs, gan šeit ir sabiedrības, kas lielā mērā ir bijušas dabas ietekmētas — ar dabu ir jārēķinās, citādi grūti izdzīvot. Sadzīves likumi un vērtību sistēma, ko daba uzspiež, ir nemainīgas, pamatu pamats."

Jau pieminētais Mortens Traviks tagad Oltes pirmajā spēlfilmā darbojas jau kā aktieris. Oltes sieva pat norādījusi: "Paskaties, ar kādu stāju viņš iet!" Viņi ir staltāki, piekrīt Uģis. "Tas pat nav fizioloģiski, bet gan mentāli. To tiešām var sajust. Bet domāju, tas ir tikai laika jautājums, lai mēs pāraugtu 50 apspiestības gadus un atjaunotu savu stāju."

"Ziemeļu puses" filmēšanas gadu laikā savākti arī citi novērojumi, caur kuriem var reflektēt par pašu sabiedrību. Somijā, piemēram, filmētāji pamanījuši, ka ziemā tur visiem dienas laikā ir ieslēgts apgaismojums: "Ir tik tumšs, ka tas ir nepieciešams, lai nekristu depresijā. Tikai tur sapratu, ka mums taču ir tāpat!" Pēc lašu fermu filmēšanas visa komanda gadu atturējusies uzturā lietot lasi: "Tas, ko redzējām, bija vēl trakāk kā Ķekavas vistu fermā." Savukārt Fēru salās vietējā jēra vietā nācies pirkt no Jaunzēlandes ievesto, bet Islandē kādā suvenīru veikalā pamanīts gurķis — tas tirgots, šķērsām pārgriezts uz pusēm un iepakots vakuumā. "Viņiem dārzeņos gurķi neaug, tāpēc šo geizeru apsildītā siltumnīcā izaugušo dārzeņi viņi netirgo kilogramiem, bet pa mazam gabaliņam — ja nu kādam sagribas nogaršot," smejas Uģis.

Uz Islandi "Ziemeļu puses" komanda devās jau tad, kad Ziemeļvalstu Ministru padome pamazām sākusī "pārgriezt nabas saiti", samazinot līdzfinansējumu. Taču Islande bija sapņu mērķis. "Nolēmām, ka ēdīsim "roltonus", bet brauksim," atklāj Uģis. Un tas bija tā vērts kaut vai tāpēc, ka ceļojums deva atklāsmi — par latviešiem piecas reizes mazāka tauta spēj radīt pasaulē novērtētu mūziku un dzeju. "Dīlošana ar dabas sūrumu var būt radoša!"

"Ziemeļu puses" komandas profesionālās saites izrādījušās teju ģimeniski stipras. Uģis, Marta un Gustavs, katrs savu iemeslu dēļ, joprojām izjūt vajadzību turpināt ceļot kopā. Uģis atklāj raidījuma

"I understood back then that the people on both shores of the Baltic Sea share the same code," says Olte, noting the similarities between Scandinavians and Latvians. "It was the first mirror of a sort, in which I saw that we are cut from the same cloth, though we have an extra thread, an eastern and Slavic one. It is likely that they too have a thread of their own that we don't." Uģis notes that nature is a shared element for the peoples on both sides of the Baltic Sea. "Both in the Nordics and here the societies have been influenced by nature to a great extent. You have to take into account that survival is difficult. The laws of social life and the set of values that nature forces upon you are unchanging and lie at the very basis of it all."

The aforementioned Morten Traavik is now an actor in Olte's first feature film. Olte's wife had said to him: "Just look at his walking posture!" Uģis agrees that the Nordics are indeed better at standing up straight. "It isn't even physiological, it's mental. You can definitely feel that. But I think that it's just a matter of time that we overcome the fifty years of oppression and correct our posture."

Over the years of making Nordic Style, the team has collected other impressions that can be used to reflect upon the society. For example, in Finland the crew noticed that they keep their lights on during the day. "It's so dark that they need this so as not to become depressed. It was only there that I understood that we actually do the same thing!" Meanwhile, after seeing a salmon farm up close, the entire team abstained from consuming this fish for a year. "What we saw was worse than the sight at the Ķekava poultry farm." In the Faroe Islands they had to buy lamb imported from New Zealand instead of local produce, while in Iceland they saw a cucumber turned into a souvenir, as it was sold vacuumsealed and cut in half. "Cucumbers are unable to grow in their gardens, so they sell this vegetable, which they grow in geyserheated greenhouses, in tiny pieces, not in bulk. They sell it just in case someone wants to have a taste," says Uģis in jest.

The Nordic Style team went to Iceland at the time when the Nordic Council of Ministers started gradually cutting "the umbilical cord" by reducing the co-funding on offer. But Iceland was a dream destination for them. "We decided that we'll subsist on instant noodles if need be, but go we must," Uģis says. And it was worth it, not least to discover that a nation five times smaller than Latvia is able to create music and poetry appreciated across the globe. "Dealing with an unforgiving natural environment can spark creativity!"

ной работе с норвежским режиссером Мортеном Травиком над отмеченным призами фильмом "День освобождения", посвященном поездке словенской группы Laibach в Северную Корею: Угис экспериментировал с монтажом, Мортен структурировал ход фильма.

"Тогда я понял, что мы люди одного "кода" — и по ту сторону моря, и по эту," говорит о сходстве латышей со скандинавами Олте. "Это стало таким первым зеркалом, в котором я увидел, что мы сотканы из той же пряжи, но у нас есть и другой коленкор — этот восточный, славянский. У них, в свою очередь, тоже наверняка есть свой, отсутствующий у нас коленкор." Одним из элементов, объединяющих народы на обоих берегах Балтийского моря, Угис считает природу: "И в Северных странах, и здесь общества в немалой мере сложились под давлением природы — с ней приходится считаться, иначе трудно выжить. Бытовые законы и система ценностей, навязанные природой, неизменны, это основа основ."

Уже упоминавшийся Мортен Травик в первом игровом фильме Олте теперь выступает уже как актер. Жена Олте даже отметила: "Посмотри, с какой статью он ходит!" Да, статности у них больше, соглашается Угис. "Это даже не физиологическая, а ментальная черта. И это действительно ощущается. Но, полагаю, это лишь вопрос времени, чтобы мы переросли 50 лет угнетения и вернули свою статью."

За годы "Северной стороны" собраны и другие наблюдения, отражающие характер самого общества. В Финляндии, например, было подмечено, что зимой у всех в дневное время включено освещение: "Там так темно, что это необходимо, чтобы не впасть в депрессию. Только там я понял, что у нас же точно так же!" После съемок на лососевой ферме вся команда год не ела лососину: "Увиденное было пострашнее, чем на птицеферме в Кекаве." На Фарерских островах вместо местной баранины пришлось покупать новозеландскую, а в одной из сувенирных лавок Исландии был замечен огурец, разрезанный пополам и упакованный в вакуум. "В огородах у них огурцы не растут, поэтому выросший в обогреваемой гейзерами теплице овощ продается не килограммами, а ломтиками — если кому-то вдруг захочется попробовать," смеется Угис.

В Исландию команда "Северной стороны" отправилась, когда Совет Министров Северных Стран начал понемногу "перерезать пуповину", сокращая финансирование. Но Исландия была целью мечты. "Мы решили, что будем питаться *роллтонами*, но поедем," вспоминает Угис. И путешествие того стоило, хотя бы потому, что привело к открытию — впятеро уступающий латышам

aizkulises: "Intensīvākajos filmēšanas posmos "Ziemeļu puses" veidotāji desmit dienas mēnesī pavadīja prom no savām ģimenēm, tas arī bija pārbaudījums tuviniekiem. Filmēšanas ceļojumos ceturtajā dienā parasti iestājās krīze, kurai sekoja vēl divas trešdaļas brauciena, kad bija jāiemācās profesionāli strādāt un veidot labu materiālu arī konflikta situācijās. Martai joprojām vajag notikumus ar "busiņu", viņa teiks, ka raidījums "Literatūra" kā projekts eksistē tāpēc, lai mēs visi varam braukt vienā mašīnā. Kaut kas tajā ir! Gustavam patīk atmiņu stāsti. Man pašam ir vajadzība radīt kaut ko jaunu, neatkārtoties. Profesionālajās attiecībās ir tāpat kā ģimenē — tu vari izvērst savu loku, bet nedrīksti pamest cilvēkus."

"Ziemeļu puse" kā zīmols turpināja dzīvi arī pēc sadarbības ar Ziemeļvalstu Ministru padomi. Sekoja raidījumi par Igauniju un Ķīnu, kā arī ceļojums pa dzintara pēdām no Latvijas cauri Lietuvai, Polijai, Vācijai līdz pat Indijai. Visas sērijas parādītas arī Lietuvas nacionālajā televīzijā. Savukārt kā pārsteigums vairākus gadus bankas kontā ienākusi autoratlīdzība no Somijas. Izrādās, tur pamatskolas klasēs trīs gadus pēc kārtas "Ziemeļu puses" raidījumi tikuši iekļauti apmācībās par Ziemeļvalstīm. "Un somiem ir labākā izglītības sistēma pasaulē!" ar pamatotu lepnumu stāsta Olte.

"Ziemeļu puses" mājaslapā skatītāju komentāri slavē režisora skatījumu, operatora darbu, izvēlēto mūziku. Režisors Uģis Olte skaidro: "Ir televīzijas valoda, un ir kino valoda, kas vairāk orientēta uz attēlu, mūziku un noskaņu, nevis tiešu, nepastarpinātu vēstījumu. Mēs "Vides filmu studijā" kino valodu cenšamies turēt godā arī TV raidījuma formāta ietvaros — lai filmējums nevis pavisam "nosedz" rūpīgi uzrakstītu aizkadra tekstu, bet gan atspoguļo tiešo skatījumu, ko var noķert kadrā tieši tagad! Dokumentālajā kino man patīk tieši tas, ka ir iespēja parādīt to īsto un dzīvo tieši tajā brīdī, kad tas IR."

The connection between the Nordic Style crew members has turned out to be as strong as family ties. Uģis, Marta and Gustavs, each for their own reasons, still feel the need to keep on travelling together. "During periods of intensive filming the makers of Nordic Style spent ten days away from their family each month. It was a test for the team and their relatives. During our travels, there was usually a crisis on the fourth day, with two thirds of the journey still to go. We had to learn to work professionally and come up with good material even in situations of conflict. Marta still insists on having *bus tour* adventures. She'd say that the [new literary travel series] *Literatūra* project exists so that all of us can drive together in the same car. Well, there is something to this! Gustavs likes to hear reminiscences. I myself feel the need to create something new, to not repeat myself. Professional relations are similar to family ties. You can expand your circle but cannot leave anyone behind."

The Nordic Style brand went on to have a life of its own even after collaboration with the Nordic Council of Ministers came to a close. They made episodes about Estonia and China, as well as a voyage that followed the traces of amber from Latvia to Lithuania to Poland, to Germany and even India. All episodes were broadcast on Lithuanian national television. They were also surprised to see royalties from Finland regularly flowing into the studio's bank account. It turned out that, for three successive years, they were screening Nordic Style in primary school classrooms during lessons on the Nordics. "And the Finns have the best education system in the world!" says a proud Olte.

On the Nordic Style website, viewers are praising the director's outlook, the photography and the soundtrack. Director Uģis Olte explains it thusly: "There's the language of television, and then there's cinematic language, which pays more attention to the image, the music and the atmosphere instead of trying to convey a direct and unmediated message. At Vides filmu studija we try to honor the language of cinema even in the framework of a TV series, so that, instead of sloppy photography being offset by carefully crafted offscreen dialogue, an unmediated take would prevail, caught on the camera in the here and now. I like documentary filmmaking exactly because you have the chance to see things that are real and alive at the very moment when they ARE."

по численности народ способен творить оцененную в мире музыку и поэзию. "Торговать суровостью природы можно творчески!"

Профессиональные связи команды "Северной стороны" оказались едва ли не крепче семейных уз. Угис, Марта и Густав, каждый по своим причинам, по-прежнему ощущают потребность путешествовать вместе. Угис раскрывает закулисные передачи: "На интенсивных этапах съемок создатели "Северной стороны" по десять дней в месяц проводили в отрыве от семей, что для близких тоже стало серьезным испытанием. В съемочных командировках кризис обычно наступает на четвертый день, а ведь впереди еще две трети поездки, когда надо учиться профессионально работать и делать хороший материал, иногда в конфликтных ситуациях. Марте по-прежнему нужны события с *бусиком*, она скажет, что передача "Literatūra" как проект существует для того, чтобы все мы могли ехать в одной машине. Что-то в этом есть! Густаву нравятся мемуары. У меня самого есть потребность творить нечто новое, не повторяться. Профессиональные отношения сродни семейным — ты можешь расширить свой круг, но бросать людей нельзя."

"Северная сторона" как бренд продолжила жить и после сотрудничества с Советом Министров Северных Стран. Последовали передачи об Эстонии и Китае, а также путешествие по следам янтаря из Латвии через Литву, Польшу, Германию и до самой Индии. Все серии транслировало и национальное телевидение Литвы. В виде приятного бонуса на банковский счет несколько лет поступало авторское вознаграждение из Финляндии. Оказывается, там в классах основной школы три года подряд передачи "Северной стороны" включались в уроки о Северных странах. "А ведь у финнов лучшая система образования в мире!" с законной гордостью рассказывает Олте.

На сайте "Северной стороны" зрительские комментарии хвалят взгляд режиссера, работу оператора, подбор музыки. Режиссер Угис Олте поясняет: "Есть язык телевидения и есть язык кино, больше ориентированный на изображение, музыку и настроение, а не на прямое, не опосредованное сообщение. Мы в *Vides filmu studija* стараемся держать на высоте язык кино и в рамках формата телепередачи — чтобы съемка не поверхностно *ложилась* на тщательно прописанный закадровый текст, а отражала прямой взгляд, который можно поймать в кадр именно сейчас! В документальном кино мне нравится именно возможность показать подлинное и живое как раз в тот миг, когда оно ЕСТЬ."

#Demokrā- tijas vērtības

#Values of democracy
#Ценности демократии

Politikē un Saeimas deputāte
Politician and MP
Политик и депутат Сейма

Inese Voika

Inese Voika
Инесе Войка

Inese Voika šobrīd ir parlamentāriete un Saeimas Prezidija locekle. Kā koalīcijas partijas deputāte viņa līdzdarbojas Ministru kabineta vīzijas īstenošanā, kas paredz attīstīt Rīgu par vienu no Ziemeļeiropas centriem un stiprināt Latvijas piederību Ziemeļeiropas reģionam. Demokrātijas pamatus viņa apguvusi deviņdesmito gadu sākumā Dānijā. 1992. gadā tolaik 22 gadus vecā Inese aizbrauca izglītoties Dānijas tautas augstskolā.

Tautas augstskolas Ziemeļvalstīs tika radītas 19. gadsimta otrajā pusē, lai izglītība būtu pieejama ne vien aristokrātiem, bet arī zemniekiem, kuriem nepietika līdzekļu un laika mācībām augstskolās. Mūsdienās tautas augstskolas ir mācību iestādes, kas piedāvā mūžizglītības un sevis pilnveidošanas iespējas visdažādāko vecumu un tautību studentiem. Kopš dzelzs priekškara krišanas astoņdesmito gadu beigās tūkstošiem Latvijas jauniešu ir izmantojuši iespēju mācīties Ziemeļvalstu tautas augstskolās.

Inese Voika is currently an MP and a member of the Saeima Presidium. As a coalition MP, she partakes in the Cabinet of Ministers' vision of developing Rīga into a North European hub and strengthening Latvia's affiliation to the Nordic region. She drew her first lessons about democracy in early 1990s' Denmark. In 1992, at the age of twenty-two, Inese went to study at a folk high school in Denmark.

Folk high schools were set up in the Nordics during the late 19th century in a bid to make education accessible not only to aristocrats but also farmers who had neither the means nor the time for university-level studies. Nowadays, folk high schools are institutions of education offering opportunities for life-long learning and self-development to students of various ages and nationalities. Since the Iron Curtain fell in the 1980s, thousands of young Latvians have used the opportunity to study at folk high schools in the Nordics.

Инесе Войка — депутат и член Президиума Сейма. Будучи депутатом коалиционной партии, она сотрудничает в реализации видения Кабинета министров, предусматривающего развитие Риги в один из центров Северной Европы и укрепление принадлежности Латвии к этому региону. Основы демократии Инесе постигла в начале девяностых годов в Дании, куда в 1992 году в возрасте 22 лет поехала учиться в высшей народной школе.

Высшие народные школы в Северных странах появились во второй половине XIX века, чтобы открыть доступ к образованию не только аристократам, но и крестьянам, не имевшим времени и средств на обучение в традиционных университетах. Сегодня высшие народные школы превратились в учебные заведения, предлагающие возможности пожизненного образования и самосовершенствования людям любых возрастов и национальностей. После падения железного занавеса в конце девяностых годов тысячи молодых людей из Латвии воспользовались возможностью обучения в высших народных школах Северной Европы.

"Ziemā, nekurienē, uzreiz pēc Latvijas neatkarības atgūšanas redzēju dāņu dzīvi tuvplānā." 1992. gadā tolaik 22 gadus vecā Inese aizbrauca izglīties Dānijas tautskolā. Viņa smaidot atceras, ka savu pirmo demokrātijas mācībstundu guvusi kādā studentu sapulcē, kur 20 cilvēki apsprieduši, kā vislabāk risināt tādu problēmu kā netīras koplietošanas telpas. "Toreiz man likās, ka sarunās tērēto laiku būtu lietderīgāk izmantot tīrīšanā, taču ziemeļniekiem bija pieņemts citādi. Kamēr mūsu Augstākajā Padomē vēl runāja kā virtuvē, Dānijas virtuves sarunas bija parlamenta debašu līmenī."

Deviņdesmito gadu sākumā norisinājās nozīmīgas izmaiņas Eiropas valstu kopienā, un arī dāņi tolaik gatavojās balsošanai par Māstrihtas līgumu. Inese atceras, ka politiskās debātes notikušas ne vien parlamentā, bet arī turpat skolā. "Tautas augstskolu studenti bija salīdzinoši konservatīvi un nacionālistiski noskaņoti," viņa dalās savos novērojumos. Norādot uz līdzībām un atšķirībām starp Dānijas un Latvijas politiskajām ainavām, Inese uzsver, ka parlaments dāņiem ir vēl sadrumstalotāks nekā pie mums, proti, tajā ir aptuveni 15 dažādas frakcijas. Dānijā valda mazākuma valdība, kuru veido visvairāk balsis ieguvusi partija, saņemot atbalstu no citiem politiskajiem spēkiem. Inese turpina skaidrot atšķirības: "Koālicija netiek veidota, un pārējām partijām nedod ministru amatus. Tas ir iespējams tikai Ziemeļvalstīs, kur ir cits politiskās uzticēšanās līmenis".

"Toreiz mani Dānijā *sasildīja* uzticēšanās un miers. Es jutos pieņemta. Ziemeļvalstīs ne vienmēr ir dziļa viesmīlība, taču ir patīkami sajust viņu lepnumu, kas izriet no apziņas, ka esi savas zemes saimnieks," ziemeļnieku mentalitāti raksturo Inese. Pēc Dānijā pavadītās ziemas Inesei bijis skaidrs — jābrauc atpakaļ darboties Latvijā, kaut arī nokārtotais dāņu valodas eksāmens būtu jāvis bez maksas studēt jebkurā Dānijas augstskolā. "Man nevienu brīdi nebija domas tur palikt vai turpināt mācības, jo bija tik daudz, ko darīt mājās! Man visu laiku nagi niezēja kaut ko mainīt, un man ir tiesības to darīt tur, no kurienes es nāku."

Jauniešu kluba "Norden" dibināšana Latvijā sākās ar kādu akciju Dzintaru koncertzālē. "1995. gada 10. jūnijā tiks organizēts savdabīgs pasākums teltīs "Uz ziemeļiem", kurā paredzēts noskaidrot Latvijas un Ziemeļvalstu vēsturiskās, reliģiskās un kultūras tradīcijas, kā arī pārrunāt Latvijas politiskās norises," tā 1995. gada 27. aprīlī ziņoja aģentūra BNS. "Pasākuma organizators ir Ziemeļvalstu Informācijas birojs, kurš uz šo norisi aicinājis arī Latvijas un Ziemeļvalstu politiķus, ierēdņus un žurnālistus."

"It was in winter and in the middle of nowhere, right after the restoration of Latvia's independence, when I saw Danish life up close," says a smiling Inese. She recalls that her first lessons of democracy were gleaned at a student meeting, with twenty people discussing how to go about solving the problem of unclean shared spaces. In 1992 Inese, twenty-two years old at the time, went to study at a folk high school in Denmark. "Back then, I thought that the time we spent talking would have been better spent cleaning up, but they went about things differently in the Nordics. At a time when deputies at our Supreme Council were still talking as if they were in the kitchen, kitchen-talk in Denmark was at the level of parliamentary debate."

The 1990s were a time of significant change in the European community, with the Danes preparing to hold a referendum on the Maastricht Treaty. Inese recalls that political debates took place not only in the parliament but in schools as well. "Students at folk high schools held rather conservative and nationalistic views," she says. Highlighting the differences between the political landscapes of Latvia and Denmark, Inese points out that the Danes have an even more fragmentary parliament than the Latvians do, with fifteen different fractions representing the vote. Denmark has a minority government shaped by the party that receives the most votes, which is supported by the other parties. Inese goes on explaining the differences: "There's no coalition and no other parties are granted control over the ministries. It is only possible in the Nordics, where political trust is on a different level."

"Back then trust and peace kept me warm in Denmark. I felt accepted. Hospitality doesn't always run deep in the Nordics, but it is nice to feel their pride in being the masters of their own land," says Inese, describing the Nordic mentality. After spending the winter in Denmark, it was clear to Inese that she had to go back to Latvia to work, even though the Danish exam she took would have allowed her to study at any Danish university free of charge. "Not even for a moment did I have the idea to stay there or resume study, as there was so much to do back home! My fingers were itching to change something, and I have the right to do so where I come from."

She and her associates went on to establish the Norden youth club after a gathering that was held at the Dzintari Concert Hall in Jūrmala. "On June 10, 1995, a peculiar event, held in tents and titled *To the North* will be taking place. It aims to sort out the historical, religious and cultural traditions in Latvia and the Nordics, as well as to discuss political events in Latvia," report-

"Зимой, неведомо где, сразу после восстановления независимости Латвии я увидела жизнь датчан крупным планом." В 1992 году 22-летняя в ту пору Инесе поехала учиться в датской высшей народной школе. Она с улыбкой вспоминает, что свой первый урок демократии получила на студенческом собрании, где 20 человек обсуждали, как решить такую проблему как грязь в помещениях общего пользования. "Тогда мне показалось, что потраченное на разговоры время полезнее было бы использовать для уборки, но у северян было принято иначе. Пока наш Верховный Совет еще говорил как на кухне, на датских кухнях разговоры шли на уровне парламентских дебатов."

В начале девяностых годов в Европейском сообществе происходили существенные изменения, и датчане готовились голосовать за Маастрихтский договор. Инесе вспоминает, что политические дебаты велись не только в парламенте, но и прямо в школе. "Студенты высших народных школ были сравнительно консервативны и националистически настроены," делится она своими наблюдениями. Указывая на общие черты и различия политических ландшафтов Дании и Латвии, Инесе подчеркивает, что у датчан парламент раздроблен похлеще нашего — в нем полтора десятка фракций. В Дании правит кабинет меньшинства, образованный набравшей больше всего голосов партией, получившей поддержку других политических сил. Инесе продолжает разъяснять различия: "Коалиция не создается, и остальные партии не получают министерских постов. Такое возможно только в Северных странах, где совсем иной уровень политического доверия".

"В ту пору Дания *согрела* меня доверием и покоем. Я чувствовала себя принятой. Северные страны не всегда отличаются глубоким гостеприимством, однако приятно ощущать их гордость, вытекающую из сознания, что они хозяева своей земли," характеризует менталитет северян Инесе. После проведенной в Дании зимы ей стало ясно — надо возвращаться работать в Латвию, хотя сданный экзамен по датскому языку позволял бесплатно учиться в любом датском вузе. "У меня ни на миг не возникало мысли остаться там и продолжить учебу, когда дома столько работы! У меня все время ногти чесались что-то изменить, и я имею право делать это там, где я родилась."

Учреждение молодежного клуба "Norden" в Латвии началось с акции в концертном зале "Dzintari". "10 июня 1995 года будет организовано самобытное палаточное мероприятие *На север*, в ходе которого предполагается выявить сходство исторических, религиозных и культурных традиций Латвии и стран Северной Евро-

"Uz ziemeļiem" ir bezprecedenta haotisks maratonsākums," ar smaidu uz lūpām nu jau vēsturiskos dokumentus lasa Inese. "Latvijas jaunieši darbosies vairākās teltīs, lai diskutētu un izteiktos par dažādām tēmām, piemēram, vides aizsardzību, tūrismu, toleranci, aizspriedumiem un rasismu, seksu un kopdzīvi, izglītību un darbu, līdztiesību, kultūru un identitāti, Latviju un Ziemeļvalstīm, invaliditāti, veselīgu dzīvesveidu, bērnu politiku, satiksmes drošību, enerģijas taupīšanu, korupciju un mafiju, masu medijiem, atšķirībām un līdzībām starp skandināvu, islandiešu, somu, līvu un latviešu valodām..."

Pēc šī foruma tika izveidots "Norden" jauniešu klubs, kas bija absolūta demokrātijas skola un veidojās par jauno līderu kalvi. Vairākus gadus Inese aktīvi darbojās "Norden" klubā, rakstot un organizējot pasākumus sadarbībā ar Ziemeļvalstu Informācijas biroju un Dānijas Kultūras institūtu. Inese ar siltumu atceras sadarbību ar toreizējo Ziemeļvalstu Informācijas biroja direktoru Rikardu Berugu. Inese domā, ka arī Rikarda personība bija viens no elementiem, kas veidoja priekšstatu par ziemeļniekiem: "Viņš bija ļoti atvērts pret mums, mēs varējām savus plānus perināt viņa mājās pie lielā viesistabas galda. Tikai tagad saprotu, ka viņš taču nebija parasts diplomāts — būdams tikai nedaudz vecāks par mums un tikpat dulls." Inese ir atklāta: "Tā varēja notikt tikai deviņdesmitajos, kad visi bijām jauni un darījām visu, ko mākam un nemākam." Tas bija laiks, kad Inese pati jūtas pielikusi roku, lai tuvinātu dzelzs priekš-kara šķirtās sabiedrības.

Arī vēlāk, strādājot žurnālistikā, studējot ASV un pēcāk darbojoties pilsoniskajā sfērā ar pretkorupcijas jautājumiem, Inese apzinājas, ka Dānijā pavadītā ziema viņai bija pavērusi logu uz pasauli un devusi izpratni par demokrātijas pamatiem.

Kāpēc Ziemeļvalstīs ir zemākais korupcijas līmenis pasaulē? To nav vienkārši izskaidrot, taču Inese atsaucas uz zviedru politologa, Ģēteborgas universitātes profesora Bū Rotšteinu hipotēzi, ka pastāv cieša saistība starp korupcijas līmeni un sociālās uzticēšanās līmeni sabiedrībā. "Ir jābūt uzticībai, ka nodokļu iestādes un maksātspējas administratori ir godīgi, ka valdība un valsts pārvaldes iestādes izlieto naudu lietderīgi un godīgi, mēģinot sniegt katram godīgu iespēju realizēt savu potenciālu, cerības un centienus. Tiesiskā valstī tiek ievērota cilvēka cieņa, un līdz ar to tajā ir laimīgāka un labklājīgāka sabiedrība."¹

ed the BNS news agency on April 27, 1995. "The event is organized by the Nordic Information Office, which has invited Latvian and Nordic politicians, officials and journalists to join in."

"To the North' is an unprecedented and chaotic marathon-event," says a smiling Inese as she reads historical reports from the era. "Young Latvians will operate across a number of open-air tents to discuss and express opinions about different topics, such as environmental protection, tourism, tolerance, prejudice, racism, sex, cohabitation, education, work, equal rights, culture, identity, Latvia, the Nordics, disability, a healthy lifestyle, children's rights, traffic safety, energy saving, corruption, the mafia, mass media, the differences and the similarities between the Scandinavian, Icelandic, Finnish, Livonian and Latvian languages..."

Following this forum, the Norden youth club was set up, becoming an extraordinary school of democracy and serving as a forge of future leaders. For several years, Inese was an active member of Norden, writing and organizing events in collaboration with the Nordic Information Office and the Danish Cultural Institute. Inese fondly recalls their cooperation with Richard Bærug, the former head of the Nordic Information Office. She thinks that Richard's personality was one of the elements that shaped local perceptions of people from the Nordics. "He was very open to us. We could hatch our plans by the large living-room table at his home. I now realize that he was anything but an ordinary diplomat, as he was just a little older than we were and, like us, a little nuts," Inese says. "It could only happen in the 1990s, when we were all young and did everything we knew and didn't know how to do." At the time, Inese was a direct participant in the process during which societies separated by the Iron Curtain moved closer to one another.

In her later work as a journalist, during her studies in the US, and as she was doing anti-corruption work in the public sphere, Inese was aware that the single winter she spent in Denmark had opened a window to the world for her, giving her an understanding about the basics of democracy.

Why do the Nordics have the lowest level of corruption in the world? It is not easy to answer, but Inese refers to a hypothesis put forth by Bo Rothstein, a professor at the University of Gothenburg. According to Rothstein, there's a close correlation between the level of corruption and social trust in any given society. Inese explains: "People must be able to trust that tax and insolvency administration will be carried out fairly and that the

пы, а также обсудить латвийские политические процессы," так 27 апреля 1995 года сообщало агентство BNS. "Организатором мероприятия является Информационное бюро Северных стран, пригласившее на него латвийских и североευропейских политиков, чиновников и журналистов."

"Форум *На север* — это беспрецедентно хаотичный марафон," с улыбкой читает вот уже исторические документы Инесе. "Латвийские молодые люди разместятся в нескольких палатках, чтобы дискутировать и высказываться по различным темам, таким как экология, туризм, толерантность, предрассудки и расизм, секс и совместная жизнь, образование и работа, равноправие, культура и идентичность, Латвия и страны Северной Европы, инвалидность, здоровый образ жизни, детская политика, безопасность движения, энергосбережение, коррупция и мафия, масс-медиа, различия и сходство скандинавских, исландского, финского, ливского и латышского языков..."

После этого форума был образован молодежный клуб "Norden", ставший абсолютной школой демократии и кузницей молодых лидеров. Несколько лет Инесе активно действовала в клубе "Norden", писала, организовывала мероприятия в сотрудничестве с Информационным бюро Северных стран и Институтом культуры Дании. Инесе с теплом вспоминает сотрудничество с тогдашним директором Информационного бюро Северных стран Рикардом Беругом. Инесе считает личностью Рикарда одним из элементов, сформировавших ее представление о северянах: "Он был к нам очень открыт, мы могли вынашивать свои планы за большим столом в его гостиной. Только теперь понимаю, что он был не совсем обычным дипломатом — будучи лишь немного старше нас и таким же буйным." Инесе открывает: "Такое могло быть только в девяностые, когда все мы были молоды и делали все, что умеем и не умеем." Это было время, когда Инесе сама ощущала себя приложившей руку к сближению разделенных железным занавесом обществ.

Позднее, работая в журналистике, обучаясь в США и занимаясь в гражданской сфере антикоррупционными вопросами, Инесе продолжала сознавать, что проведенная в Дании зима открыла ей окно в мир и привила понимание основ демократии.

Почему в Северных странах самый низкий уровень коррупции в мире? Объяснить это непросто, но Инесе ссылается на гипотезу шведского политолога, профессора Гетеборгского университета Бу Ротштейна о наличии тесной связи между уровнями коррупции и социального доверия в обществе. "Требуется дове-

Inese Voika vairākus gadus kopā ar kolēģi Lolitu Čigāni strādāja pie politisko partiju finansēšanas likuma, kas ierobežotu partiju tēriņus. Saeima to pieņēma 2004. gadā. "Zviedriem tāda likuma nav, jo viņiem ar to nekad nav bijis problēmu." Līdzīgi ir ar lobēšanas jeb interešu pārstāvniecības likumu, pie kura Inese strādā patlaban.

Interesanti, ka jaunībā Inesi mulsinājusi Dānijā valdošā dzimumu līdztiesība. "Man likās, ka viņi nav džentlmeņi, jo viņus uzaudzinājušas 1968. gada protestējošās studentes," Inese smejas. Ar laiku viņa sapratusi, ka "vienlīdzība starp tēvu un māti ģimenē ir fundamentāla lieta. Tieši tāpēc dzimstības rādītāji Ziemeļvalstīs ir salīdzinoši augsti Eiropas mērogā". Un izrādās, ka Inese ar savu vīru (latvieti) arī apprecējusies, esot Dānijā — klusās kāzās, kuras laulātie jau ilgus gadus tā arī nav legalizējuši Latvijā.

government and state institutions will use their money appropriately and honestly, striving to give everyone the chance to realize their potential, hopes and aspirations. Law-abiding states observe basic human dignity and therefore have happier and more prosperous societies."¹

For several years, Inese and her colleague Lolita Čigāne worked on the law on political party financing that would limit party expenditures. It was passed by the Saeima in 2004. "The Swedes don't have a law like this, as they have never had problems in this area." This is similar to the lobbying law, or the law on representation of interests on which Inese is working at the moment.

Interestingly enough, Inese was initially perplexed by the gender equality she saw in Denmark. "I thought that the Danes weren't of gentle manners, because their mothers had partaken in the 1968 protests," muses Inese. In time, she came to the belief that "equality between the father and the mother is something fundamental. That is why birth rates in the Nordics are quite high in the European context." And it turns out that Inese even married her husband, a Latvian, in Denmark. It was a quiet wedding that the couple still hasn't gotten around to register legally in Latvia.

рие, что налоговые органы и администраторы неплатежеспособности неподкупны, что правительство и учреждения государственного управления расходуют деньги порядочно и с пользой, стремясь предоставить каждому честную возможность реализовать свой потенциал, надежды и стремления. В правовом государстве соблюдается человеческое достоинство, а потому и общество счастливее и благополучнее."¹

Инесе Войка несколько лет вместе с коллегой Лолитой Чигане разрабатывала закон о финансировании политических партий, ограничивающим партийные расходы. Сейм принял его в 2004 году. "У шведов такого закона нет, так как у них с этим никогда не было проблем." Аналогично обстоят дела и с законом о лоббировании, или представительстве интересов, над которым Инесе работает сегодня.

Интересно, что в молодости Инесе смущало царящее в Дании равноправие полов. "Мне казалось, что они не джентльмены, так как их воспитали протестовавшие студентки 1968 года," Инесе смеется. Со временем она поняла, что "равенство между отцом и матерью в семье — фундаментальная вещь. Именно поэтому показатели рождаемости в Северных странах сравнительно высоки в европейском масштабе". И оказывается, что Инесе со своим мужем (латышом) тоже заключила брак в Дании — на скромной свадьбе, которую супруги уже долгие годы так и не легализовали в Латвии.

¹ "Korupcija un sociālā uzticēšanās: kāpēc zivs pūst no galvas", Social Research, 80.sējums, nr. 4, The New School, 2013, 1009-1032 lpp. Izdevniecība: The Johns Hopkins University Press.

¹ Corruption and Social Trust: Why the Fish Rots from the Head Down, Social Research, vol. 80, no. 4, The New School, 2013, pp. 1009-1032. Johns Hopkins University Press.

¹ "Коррупция и социальное доверие: почему рыба гниет с головы", Social Research, том 80, номер 4, The New School, 2013, с. 1009-1032. Издатель: The Johns Hopkins University Press.

#Izglītība un pētniecība

#Education and Research
#Образование и наука

Tālis Juhna

Tālis Juhna
Талис Юхна

**Rīgas Tehniskās universitātes
prorektors**

**Vice-Rector of Riga Technical
University**

**Проректор Рижского
технического университета**

Pēc studijām un doktora grāda iegūšanas Zviedrijā Tālis Juhna atgriezās Rīgā, kur lēnām, zviedru *lagom* (tulkojumā — mēreni, nepieciešamajā daudzumā) stilā ieviesa pārmaiņas Rīgas Tehniskajā universitātē (RTU), tuvinot Latvijas studiju procesu Zviedrijā iepazītajam zinātniskajam pamatīgumam. Tagadējais RTU prorektors uzskaita vairākus savas augstskolas inovāciju virzienus, kuriem atspēriens gūts no Ziemeļvalstīm, savukārt viņš pats tieši Zviedrijā esot iemīlējis mācību procesu kā tādu. Zviedrijā ieguvis maģistra un doktora grādus, tagad "atdod parādu", uzņemot zviedru studentus Latvijā. Ar EEZ un Norvēģijas finanšu instrumenta finansiālo atbalstu RTU radās pirmais Zaļo tehnoloģiju inkubators. Savukārt no somu pieredzes Rīgā tapusi Dizaina fabrika — inovāciju un uzņēmējdarbības platforma. Ikdienā Tālis no saviem "zviedru laikiem" ieviesis tradīciju iet dabā, kā arī spēju nepakļauties sabiedrības uzspiestajam materiālo vērtību kultam.

After studying and obtaining a PhD in Sweden, Tālis Juhna returned to Rīga, where he slowly, or *lagom* (from the Swedish for *in moderation, just the right amount*), set out to change the study process at the Riga Technical University (RTU), bringing it closer to the scientific thoroughness he got to know in Sweden. Now vice-rector of RTU, Tālis enumerates several areas of innovation for which the Nordics provided steppingstones and says that, during his stay in Sweden, he came to love the study process in itself. Having completed his master's and PhD studies in Sweden, he is now "repaying the debt" by taking in Swedish students at the university. The first Green Innovation Incubation Center was set up at RTU with financial support from EEA and Norway Grants. Meanwhile, Finnish expertise was used to create the Design Factory, a platform for innovation and entrepreneurship located in Rīga. Even now, Tālis' everyday life reflects his "Swedish days", as he has adopted the tradition of spending time in nature and is careful to avoid succumbing to social pressure tied to the cult of material values in modern society.

После обучения и получения докторской степени в Швеции Талис Юхна вернулся в Ригу, где медленно, в шведском стиле *lagom* (в переводе — умеренно, в необходимом количестве) стал проводить перемены в Рижском техническом университете (РТУ), сближая латвийский учебный процесс с усвоенной в Швеции научной основательностью. Действующий проректор РТУ перечисляет ряд инновационных направлений своего вуза, импульс которым получен из Северных стран. Сам же он в Швеции полюбил учебный процесс как таковой и, получив там степени магистра и доктора, теперь "возвращает долг", принимая шведских студентов в Латвии. При поддержке финансового инструмента ЕЭЗ и Норвегии в РТУ появился первый инкубатор зеленых технологий, а на базе финского опыта в Риге создана Фабрика дизайна — платформа для инноваций и предпринимательства. На личном уровне "шведские времена" привили Талису привычку выбираться на природу и способность не поддаваться навязываемому обществом культу материальных ценностей.

Pēc studijām un doktora grāda iegūšanas Zviedrijā Tālis Juhna atgriezās Rīgā un tagad savā darbā prorektora amatā gan tuvina studiju procesu Zviedrijā iepazītajām zinātnes pamatīguma tradīcijām, gan arī "atdod parādu" zviedriem, ņemot Zviedrijas studentus savās laboratorijās. Tālis uzskaita vairākus augstskolas inovāciju virzienus, kuriem atspēriena pamatu devušas Ziemeļvalstis, savu kārt viņš pats tieši Zviedrijā esot iemīlējis pašu mācību procesu.

Iespēja kādu laiku padzīvot ārzemēs Tālim beidzās ar inženierzinātņu doktora grāda iegūšanu. 1997. gadā, uzsākot studijas Zviedrijas Karaliskajā Tehnoloģiju institūtā, Tālis piedzīvoja mācību vides kultūršoku. "Mācīšanās metodes tur bija pavisam citas. Man ārkārtīgi iepatikās mācīties, jo pasniedzēju attieksme bija studentam pretimnākoša. Visi mācībspēki bija brīvi pieejami, studiju lietas varēja izrunāt gan pie kafijas tases, gan pulcējoties profesora mājas virtuvē. Turklāt zviedru valodā visi uzrunā izmanto formu "tu", kas arī satuvina — uz "Jūs" jeb [zviedriski] "ni" uzrunā tikai karali," paskaitro Tālis, minot cilvēcīgās attiecības kā būtisku mācību priekšfaktoru. Studijas ērtos campus apstākļos, baudpilna lasīšana bibliotēkā, organizētais darbs grupās un brīvi pieejami pasniedzēji tikai vairoja vēlēšanos studēt. "Jāmācās bija ļoti daudz, un visi priekšmeti bija ļoti dziļi, zinātniski."

Atgriežoties Rīgā, Tālis izveidoja Ūdens pētniecības un vides biotehnoloģiju laboratoriju, pamazām ieviešot jauniegūto priekšstatu par Rietumu stila zinātnisko darbu arī savā darbā — piemēram, vairāku gadu laikā RTU izveidojot jaunu, caurspīdīgu finansēšanas sistēmu un kvalitātes kontroli. "Zviedrijā ir pilnīgi normāli zinātniekam rakstīt divas publikācijas gadā, bet tās jāpublicē labos žurnālos. Mums kādreiz rakstīja 50 un publicēja visur kur," Tālis norāda uz vienu no atšķirībām. "Tagad arī mums viens no kritērijiem finansējuma sadalē ir publikācijas konkrētos, respektablos žurnālos."

Tālis ieskicē Latvijas iezīmi — mēģinājumus daudzās jomās problēmas risināt ātri, neieguldot laiku, kā dēļ pēc tam bieži jāmaina viedoklis. "Zviedrijā viņiem ir tāda pieeja — ilgi domā, bet, kad izdomā un izlemj, tad dara un vairāk nešaubās. Tas ir svarīgi arī no uzticēšanās viedokļa. Tāpēc mūsu cilvēki neuzticas valdībai, ja tā mēģina uzspiest kaut kādas lietas."

Viena no Tāļa iniciētajām pārmaiņām bija domāšanā – vairot universitātes darbā atvērtību un caurskatāmību. "Mums bija uz iekšu vērsta tradīcija, baidoties, ka skaļi pateiktu ideju kāds tūlīt

Following studies and obtaining a doctorate degree in Sweden, Tālis Juhna returned to Rīga and now, working as vice-rector, is bringing the study process closer to the scientific thoroughness he got to know in Sweden as well as "repaying his debt" to the Swedes, welcoming Swedish students into his laboratories. Tālis enumerates several areas of innovation for which the Nordics provided steppingstones and says that, during his stay in Sweden, he came to love the study process in itself.

It started as an opportunity to spend time abroad and ended up with him obtaining a PhD in engineering. In 1997, upon starting studies at the Royal Institute of Technology in Sweden, Tālis experienced a pleasant culture shock over the study environment. "Study methods were completely different there. I came to love studying, as the professors were very forthcoming to the students. You could always contact the teaching staff and talk about your studies during coffee breaks and during dinner at the professor's. In addition, everyone uses the singular *du*, which likewise brings you closer to the others. They use the formal *you* or *ni* only for addressing the King," says Tālis, noting that genuine human relationships contributed significantly to making his studies a joyful experience. Studies in a convenient campus environment, enjoyable reading at the library and organized group work as well as easily accessible professors likewise made him want to study more. "We had to study a lot, and all our classes were very deep and scientific."

Upon his return to Rīga, Tālis created the Institute of Water Systems and Biotechnology, slowly introducing his understanding of Western-style scientific research into his work.

For example, he created a new and transparent funding system and set up quality controls at RTU. "It is completely okay for a scientist to write just two publications a year in Sweden, but these should be published in good magazines. Here, they used to write 50 a year and publish them everywhere they could," Tālis says, pointing out that there were great differences between scientific practices. "But now for us, too, publications in specific respectable journals serve as a criterion for distributing funds."

Tālis points out a particularity of Latvia, namely that here we often try to solve problems quickly, without investing a lot of time, which often leads to backtracking on previous opinions. "The Swedish approach consists of first mulling it over for a long time, but when they have thought things through they set to work, casting any doubts aside. This is likewise important on the level of

После обучения и получения докторской степени в Швеции Талис Юхна вернулся в Ригу и теперь на посту проректора приближает учебный процесс к усвоенным в Швеции традициям научной основательности и одновременно "возвращает долг" Швеции, принимая шведских студентов в своих лабораториях. Талис перечисляет ряд инновационных направлений своего вуза, импульс которым получен из Северных стран. Сам же он именно в Швеции полюбил учебный процесс как таковой.

Возможность пожить некоторое время за рубежом для Талиса завершилась получением степени доктора инженерных наук. Поступив в 1997 году в Королевский технологический институт Швеции, Талис пережил от учебной среды культурный шок. "Методы обучения там были совершенно иными. Мне чрезвычайно понравилось учиться, так как преподаватели во всем шли навстречу студентам, были настолько доступны, что учебные дела можно было обсудить и за чашечкой кофе, и собравшись на кухне у профессора дома. Вдобавок в шведском языке используется обращение *ты*, что тоже сближает, а на *Вы* [по-шведски *ni*] обращаются только к королю," поясняет Талис, считающий человеческие отношения важным фактором радости от обучения. Налаженный быт в кампусах, увлекательное чтение в библиотеке, организованная работа в группах и свободно доступные преподаватели лишь умножали желание учиться. "Учиться приходилось очень много, причем все предметы были на очень глубоком, научном уровне."

Вернувшись в Ригу, Талис создал Лабораторию изучения воды и биотехнологий среды, понемногу внедряя новообретенное представление о западном стиле научной деятельности в свою работу — например, за несколько лет создав в РТУ новую, прозрачную систему финансирования и контроль качества. "В Швеции для ученого совершенно нормально издавать две публикации в год, но обязательно в хороших журналах. У нас же когда-то писали 50 и публиковали где попало," указывает Талис на одно из различий. "Теперь и у нас одним из критериев при распределении финансирования стали публикации в конкретных, уважаемых журналах."

Талис отмечает латвийскую особенность — попытки решать проблемы во многих сферах быстро, не вкладывая время, из-за чего потом часто приходится менять мнение. "У шведов подход другой — долго думают, но когда придумают и решат, то делают и больше не сомневаются. Это важно и с позиций доверия. Поэтому наши люди не доверяют правительству, когда оно пытается что-то навязать."

nozags. Mēs sakām — nē, idejām nav nekādas vērtības, kamēr tu viņu neieviesīsi. Tāpēc ir svarīga domu apmaiņa ar studentiem no citām valstīm. Mūsu laboratorijās strādā studenti no Francijas, no Šrilankas." Zviedrijā Tālis aizguvis arī egalitārisma ideju — studenti saņem padomus no mentoriem, taču nepastāv hierarhija.

Savukārt Norvēģijas pieredzei un finansiālajam atbalstam ir būtiska nozīme zaļās ekosistēmas attīstībai Latvijā. 2014. gadā RTU atklāja Zaļo tehnoloģiju inkubatoru, kas sniedz atbalstu uzņēmumiem zaļās ražošanas jomā. 90% no tā finansējuma nodrošināja Norvēģijas finanšu instruments. Toreiz no nulles tika izveidota sistēma universitāšu bāzes izmantošanai jaunu uzņēmumu radīšanai zaļajā tematikā. "Ziemeļvalstis iedeva to sajūtu par inovācijām un palīdzēja arī mums tās radīt." Tālis atceras, ka pirmsākumos zaļās tehnoloģijas tika uztvertas nenopietni un tika saistītas ar hipsteru subkultūru. "Tagad jau tas zaļums ir aizgājis nopietnā biznesa aprītē — mainās gan cilvēku attieksme, gan, kas zīmīgi, banku kredīšanas politika attiecībā uz zaļajiem uzņēmumiem."

Inkubatorā radās vairāki ilgtspējīgi uzņēmumi, piemēram, videi draudzīgu antimikrobiālo būvniecības materiālu piedevu ražotājs "Alina", kas vēlāk piesaistīja lielas investīcijas un ES atbalstu. Zinātnieki izstrādāja savu ideju un inkubatorā iepazinās ar finanšu un pārdošanas ekspertiem, kuri īstenoja uzņēmuma stratēģiju. Savukārt inkubatora "absolvents" Matīss Neimanis izveidoja pats savu akseleratoru *Buildit* un tagad pats palīdz citiem jaunuzņēmumiem pārvērst ideju tirgum interesantā produktā. Biznesa inkubators RTU paspārnē joprojām darbojas, un katru gadu tajā rodas aptuveni desmit uzņēmumu.

Savukārt, pateicoties somu pieredzei, Rīgā tapusi *Dizaina fabrika* — inovāciju un uzņēmējdarbības platforma. Tajā norisinājušies arī vairāki hakatoni, kuros dalībnieki izveido komandu, strādā pie idejas attīstīšanas, novērš iespējamās šķēršļus un prezentē savu projektu plašākai auditorijai. Ar Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja atbalstu 2020. gadā *Dizaina fabrikā* notika diennakti ilgs Pārtikas hakatons ar 100 dalībniekiem no Latvijas, Lietuvas, Igaunijas, Dānijas, Zviedrijas, Norvēģijas, Islandes, Somijas, Nīderlandes, Horvātijas, Ukrainas, Azerbaidžānas un Saūda Arābijas. RTU komanda šajā nākotnes ideju prāta vētrā piedāvāja mobilo aplikāciju, kas ievadītās receptes pārkonvertē nepieciešamo produktu sarakstā, ar ko iepirkties interneta veikalā.

trust. That's why our people don't trust the government when it tries to impose something."

One of the changes initiated by Tālis was a shift in thinking, which he achieved by promoting openness and transparency in university work. "We had a very introverted tradition based on the fear that, once you voiced an idea, it was liable to get stolen. We now say that, to the contrary, ideas have no value before you implement them. That's why it's important to exchange ideas with students from abroad. There are students from France to Sri Lanka working in our labs." Tālis likewise developed a taste for egalitarianism in Sweden, with students receiving advice from mentors without any hierarchical relationships.

Meanwhile, Norwegian experience and financial support has been instrumental in developing Latvia's green ecosystem. In 2014 RTU unveiled the Green Innovation Incubation Center, which supports companies in green manufacturing. 90% of the funding was provided by EEA and Norway Grants. Back then, a system for using university bases to create new green companies was set up from scratch. "The Nordics gave us a feeling about innovation and helped us create them," says Tālis, recalling that early on green technologies were not taken seriously, even being associated with the hipster subculture. "But now *greenness* has become a serious part of doing business. Attitudes are changing, as are, tellingly enough, the banks' credit policies for green companies."

The incubator gave rise to a number of sustainable companies, such as the Alina manufacturer of antimicrobial supplements used in construction materials. The company went on to attract sizable investment and EU support. The scientists developed their idea and used the incubator to meet finance and sales experts who carried out the company's strategy. Meanwhile Matīss Neimanis, an "alumnus" of the incubator, came up with Buildit, his own accelerator company, and now helps other startups shape their ideas into products that attract interest on the market. The business incubator is still operational under the auspices of RTU, helping to create about ten new companies each year.

Finnish experience was used to set up the Design Factory, a platform for innovation and entrepreneurship. A number of hackathons have been held there, with participants creating teams to develop their ideas, solving possible problems and presenting the results to a wider public. In 2020, the Design Factory held the 24h Future of Food hackathon with the support of the Nordic Council of Ministers' Office. It had a hundred partici-

Одна из инициированных Талисом перемен касалась мышления — расширение открытости и прозрачности в работе университета. "Раньше мы соблюдали обращенные внутрь традиции, опасаясь, что громко объявленную идею тут же кто-то украдет. Теперь же говорим — нет, нереализованная идея никакой ценности не имеет. Поэтому важен обмен мнениями со студентами из других стран. В наших лабораториях работают студенты из Франции, из Шри-Ланки." В Швеции Талис позаимствовал и идею эгалитаризма — студенты получают советы от наставников, но иерархия отсутствует.

В свою очередь опыт и финансовая поддержка Норвегии играют важную роль в развитии экосистемы в Латвии. В 2014 году в РТУ открылся Инкубатор зеленых технологий, оказывающий предприятиям поддержку в сфере зеленого производства. Его финансирование на 90% обеспечил норвежский финансовый инструмент. В тот раз с нуля была создана система использования университетской базы для создания новых предприятий с зеленой тематикой. "Северные страны привили это представление об инновациях и помогли нам их создавать." Талис вспоминает, что на первых порах зеленые технологии воспринимались несерьезно и увязывались с субкультурой хипстеров. "Теперь же этот зеленый подход плотно включился в оборот серьезного бизнеса — меняется не только отношение людей к зеленым предприятиям, но и, что знаменательно, политика их кредитования со стороны банков."

В инкубаторе зародился ряд перспективных предприятий, например, производитель дружественных среде антимикробных присадок к строительным материалам "Alina", позднее привлечший крупные инвестиции и поддержку ЕС. Ученые разработали свою идею и в инкубаторе познакомились с экспертами по финансам и продажам, реализовавшими стратегию предприятия. Другой "выпускник" инкубатора Матисс Нейманис создал свой собственный акселератор Buildit и теперь сам помогает другим стартапам превратить идею в интересный для рынка продукт. Инкубатор бизнеса под эгидой РТУ продолжает действовать, ежегодно давая путевку в жизнь десятку предприятий.

Финский опыт, в свою очередь, позволил создать в Риге Фабрику дизайна — платформу для инноваций и предпринимательства. Здесь состоялся ряд хакатонов, где участники создают команду, работают над развитием идеи, устраняют возможные препятствия и представляют свой проект расширенной аудитории. При поддержке Бюро Совета Министров Северных Стран в 2020 году на Фабрике дизайна прошел суточный продовольственный хакатон со 100 участниками из

Ikdienā Tālis no saviem "zviedru laikiem" ieviesis tradīciju iet dabā, kā arī nepakļaušanos sabiedrības uzspiestajam materiālo vērtību kultam. "Zviedrijā ir ļoti nepieņemami uzvesties augstprātīgi vai izrādīties ar mašīnām, drēbēm. Sākotnēji man bija šoks, ka profesori nāca uz lekcijām džinsos un džemperī, bet vēlāk laikam arī pats šo pieticību pārņēmu." Tālis smeļoties atceras sarunas ar draugiem pēc atgriešanās Latvijā: "Atceros: atbraucu un kāds draugs prasa — kāda tev mašīna? Tā pati? Kas ir, nevari nopirkt jaunāku?"

"Tagad cenšos atdot "parādu" Zviedrijai, jo principā zviedru valdība bija tā, kas mani "aizveda" līdz doktora grādam," uzsver Tālis. RTU uzņem zviedru studentus, nodrošinot tiem savās laboratorijās visu nepieciešamo eksperimentiem, un zviedri Rīgā izstrādā savus maģistra darbus. Pagājušajā gadā, pateicoties unikālai RTU un Zviedrijas Karaliskā Tehnoloģiju institūta sadarbībai, zinātniece Brigita Džecka aizstāvēja promocijas darbu abās augstskolās, iegūstot dubultu doktora grādu. Viņa pētīja mikroskopisko sēņu izmantošanu sadzīves notekūdeņu attīrīšanā no farmaceitiski aktīvajām vielām. "Brigita dzīvoja starp divām valstīm četrus gadus, pēc tam ar godu aizstāvēja pētījumu lielas padomes priekšā, kurā bija ne tikai abu augstskolu pārstāvji, bet arī neatkarīgi eksperti no Portugāles un Nīderlandes. Ceru, ka Brigitai būs sekotāji," Tālis ir lepns par savu studentu ambīcijām.

pants from Latvia, Lithuania, Estonia, Denmark, Sweden, Norway, Iceland, Finland, the Netherlands, Croatia, Ukraine, Azerbaijan and Saudi Arabia. The RTU team used this brainstorm of futuristic ideas to come up with a mobile app that converts food recipes into shopping lists for use in e-commerce.

Even now, Tālis' everyday life reflects his "Swedish days", as he has adopted the tradition of spending time in nature and is careful to avoid succumbing to social pressure tied to the cult of material values in modern society. "It is completely unacceptable in Sweden to put on airs or show off with your cars or clothes. I was initially shocked to see professors attend lectures in jeans and sweater, but I guess that later on I too adopted modesty." Tālis smiles as he remembers the discussions he had with his friends upon returning to Latvia. "I recall a friend asking upon my return, *What car do you have? The same? Can't you afford a newer model?*"

"I am now trying to repay my *debt* to Sweden, as, basically, the Swedish government led me to obtaining a PhD," Tālis says. RTU accepts Swedish students and provides them with all the necessities for lab work. The Swedes come to Rīga to write their master's theses. Whereas last year saw something extraordinary take place. The scientist Brigita Džecka presented her dissertation in a joint session between RTU and Sweden's Royal Institute of Technology, obtaining a double PhD. She researched the use of microscopic fungi for purifying wastewater from pharmaceuticals. "For four years, Brigita lived between two countries and then honorably presented her research in front of a large panel that had representatives not only from the two universities but also included independent experts from Portugal and the Netherlands. I hope that others follow in Brigita's tracks," Tālis says, showing the pride he takes in his students' ambition.

Латвии, Литвы, Эстонии, Дании, Швеции, Норвегии, Исландии, Финляндии, Нидерландов, Хорватии, Украины, Азербайджана и Саудовской Аравии. Команда РТУ в этом мозговом штурме идей будущего предложила мобильное приложение, конвертирующее введенные рецепты в список необходимых продуктов для покупки в интернет-магазине.

На личном уровне Талис из своих "шведских времен" перенял традицию выбираться на природу и не подчиняться навязываемому обществом культу материальных ценностей. "В Швеции крайне предосудительно высокомерно себя вести или кичиться машинами, одеждой. Поначалу для меня было шоком видеть профессора на лекции в джинсах и свитере, но со временем я и сам усвоил эту скромность." Талис со смехом вспоминает разговоры с друзьями после возвращения в Латвию: "Помню, приехал, и кто-то из друзей спрашивает — какая у тебя машина? Та же самая? Что, поновее купить не можешь?"

"Сейчас стараюсь вернуть долг Швеции, так как в принципе шведское правительство меня довело до докторской степени," подчеркивает Талис. РТУ принимает шведских студентов, разрабатывающих магистерские работы, обеспечивая их в своих лабораториях всем необходимым для экспериментов. В прошлом году, благодаря уникальному сотрудничеству РТУ и Королевского технологического института Швеции, наша ученая Бригита Далецка защитила промоционную работу в обоих вузах, получив двойную докторскую степень. Она изучала использование микроскопических грибков в очистке сточных вод от фармацевтически активных веществ. "Бригита четыре года жила между двух стран, а затем с честью защитила исследование перед большим советом, куда входили не только представители обоих университетов, но и независимые эксперты из Португалии и Нидерландов. Надеюсь, что у Бригиты будут последователи," Талис гордится амбициями своих студентов.

#Diplomā- tijas vēsture

#Diplomatic History
#История дипломатии

Argita Daudze

Argita Daudze
Аргита Даудзе

Diplomāte un vēsturniece
Diplomat and historian
Дипломат и историк

Argita zviedru valodu iemīlēja jau studiju laikā, kam sekoja aktīva darbošanās kopā ar domubiedriem nodibinātajā Ziemeļvalstu biedrībā, kā arī darbs Ārlietu ministrijā. Lai gan Argita kā vēstniece nekad nav rezidējusi Zviedrijā, viņa ilgu gadu ir pētījusi Latvijas un Zviedrijas attiecības, cita starpā atrodot arī dažus npublicētus faktus par Ziemeļvalstu un Latvijas attiecībām starpkaru periodā. Pateicoties Argitas degsmei, Latvijā tika iedibināta Lūcijas dienas svinēšana un likti pamati Ziemeļvalstu valodu bibliotēkai Rīgā. Argita izpētījusi, ka 1921. gadā Ziemeļvalstis ļoti atturīgi izturējušās pret Baltijas valstu neatkarību un atzinušas to visai negribīgi, savukārt 1990. gadā, gluži pretēji, — cieši iestājās par Baltijas valstu neatkarību un attīstību. Kā viens no Ziemeļvalstu labas gribas žestiem 1991. gadā bija Ziemeļvalstu informācijas biroja atvēršana Rīgā.

Argita came to love the Swedish language early on in her studies. She went on to do active work in the Nordic Association, which she established together with her peers, and eventually became a diplomat at the Latvian Ministry of Foreign Affairs. Even though she has never worked in Sweden as an ambassador, she has researched Latvian-Swedish relations for many years and unearthed unpublished facts about the Nordic-Latvian ties during the interbellum. Thanks to Argita's enthusiasm, the tradition of celebrating Saint Lucy's Day has been brought to Latvia, and she was likewise instrumental in creating the Library of Nordic Languages in Rīga. Argita's research suggests that in 1921 the Nordics were very reserved about Baltic independence and were reluctant to recognize it. The situation was quite the opposite in the 1990s, when the Nordics stood up for the independence and development of the Baltic States. As a gesture of goodwill, the Nordics set up the Nordic Information Office in Rīga in 1991.

Аргита полюбила шведский язык еще в студенческие годы, за чем последовала активная деятельность в учрежденном вместе с единомышленниками Обществе Северных стран и работа в Министерстве иностранных дел Латвии. И хотя Аргита как посол никогда не была аккредитована в Швеции, она долгие годы изучала латвийско-шведские отношения, наряду с прочим отыскав некоторые неопубликованные факты об отношениях Латвии с Северными странами в период между мировыми войнами. Благодаря энтузиазму Аргиты в Латвии стал отмечаться День Луции и были заложены основы Библиотеки североευропейской литературы в Риге. Аргита обнаружила, что в 1921 году Северные страны очень сдержанно отнеслись к независимости стран Балтии и признали ее весьма неохотно, а в 1990 году, совсем напротив — активно выступали за независимость и развитие стран Балтии. Одним из жестов их доброй воли в 1991 году стало открытие Информационного бюро Северных стран в Риге.

Interese par zviedru valodu augstskolas gados un kaislība pret vēsturi aizvedusi diplomāti Argitu Daudzi līdz vienam no Zviedrijas augstākajiem apbalvojumiem – 2019. gadā viņa saņēma Karalisko Polārzcvaigznes ordeni, ko piešķir ārvalstu pilsoņiem par īpašiem nopelniem. Argita to saņēma par vairāku gadu desmitu ilgo atbalstu Latvijas un Zviedrijas saišu stiprināšanā. Turklāt zīmīgi, ka viņa nekad kā diplomāte nav rezidējusi Zviedrijā.

Jaunībā Argitu ārkārtīgi interesēja viss zviedriskais. Domājot par studijām, viņa apsvērusi studēt zviedru valodu toreizējā Ļeņingradā. Tomēr pārdomājusi, jo braukt uz Krieviju negribējās, un zviedru valodu sāka apgūt Latvijas Universitātē, kur pamatstudijām bija izvēlējusies vēsturi. Pasniedzēja Alvīne Putne esot pukojusies, ka toreiz vienīgais Rīgā nopērkamais zviedru laikraksts bija komunistu avīze — tā Argita apraksta tolaik pieejamās izglītošanās iespējas.

Šī saikne ar Ziemeļvalstīm kā smalks diedziņš vijusies cauri viņas profesionālajai dzīvei — gan strādājot Latvijas vēstniecībā Maskavā, gan pildot vēstniecības pienākumus Čehijā, Ukrainā un Spānijā. Piemēram, dzīvodama Prāgā, Argita iedibināja nacionālo dienu kopšvinēšanas tradīciju. Proti, Ziemeļvalstu un Baltijas valstu vēstniecības atzīmēja savas neatkarības dienas nevis savrup, bet visas kopā vienā kopīgā pieņemšanā.

Pēc augstskolas beigšanas Argita strādāja skolā, taču nemitīgi meklēja iespējas izmantot arī savas zviedru valodas zināšanas. Meklējumi vainagojās ar jaunu darbu Zinātnes un ražošanas apvienībā "Silava", kur Argitai tika uzticēts tulkot mežizstrādes žurnālus. Vēl tuvāk zviedru valodai Argita nonāca, kad sāka strādāt par Ziemeļvalstu sekretāri Latvijas un ārzemju draudzības un kultūras sakaru biedrībā. Pārmaiņām bagātajā laikā 1980. gadu beigās Argita kopā ar domubiedriem pameta šo organizāciju, izveidojot savu neatkarīgu biedrību. "1990. gadā bija skaidrs, ka viss mainās, mēs ar savu biedrību esam zirgā un palīdzam veidot kontaktus ar Zviedriju," Argita atceras tālaika entuziasmu.

Pateicoties Argitas uzņēmībai, sākās aktīva sadarbība ar biedrības Norden¹ Norčēpingas nodaļas vadītāju Lārsu Bergstēnu. Argita viņu raksturo kā ļoti gaišu, izpalīdzīgu cilvēku, kurš ļoti vēlēties sadarboties ar Latvijai: "Lasem 1940. gadā bija 14 gadi, pēc kara — jau 20. Tas nozīmē, ka viņa jaunība aizritēja sarežģītā laikā. Viņš piedzīvoja šo baltiešu traģēdijas elementu — baltiešu leģionāru izdošanu 1946. gada janvārī — un izjuta zviedru sabiedrības attiek-

An interest in the Swedish language during university studies and a passion for history paved Argita Daudze's way towards one of the highest civil decorations in Sweden. In 2019, she was awarded the Royal Order of the Polar Star, which is granted to foreign nationals for special merits. Argita received it for her decades-long work in strengthening Latvian-Swedish ties. It is, moreover, significant in this context that she has never been a resident diplomat in Sweden.

Argita was very interested in all things Swedish in her youth. She initially considered going to study Swedish in what was then Leningrad (now St. Petersburg) but thought better of it as she didn't want to go to Russia. She instead took a Swedish course at the University of Latvia where she was a history student. Argita illustrates the paucity of educational opportunities in the era by pointing out that Alvīne Putne, a professor of hers, was indignant at the fact that the only Swedish-language newspaper one could buy in Rīga back then was a communist publication.

This connection to the Nordics has been a fine thread going through Argita's professional life, be it at her posting to the Embassy of Latvia in Moscow or her work as an ambassador in the Czech Republic, Ukraine and Spain. For example, in Prague Argita came up with the tradition of celebrating national holidays together. That is, instead of holding separate receptions, the Nordic and Baltic embassies celebrated their independence days together.

After graduating, Argita worked as a teacher but was incessantly on the lookout for ways of putting her command of Swedish to use. She eventually found work at the Research and Production Association "Silava", where she translated forestry magazines. She approached Swedish even closer upon starting work as the Nordic Secretary at the Latvian Society for Friendship and Cultural Relations with Foreign Countries. In the late 1980s, a turbulent time, Argita and some of her peers left this organization to set up an independent association. "In 1990 it was clear that everything is changing, that our association is riding the crest of a wave and that we're helping to build ties with Sweden," Argita says, recalling her enthusiasm at the time.

Thanks to Argita's efforts they struck up close cooperation with Lars Bergsten, the head of the Norden Association¹ in Norrköping, Sweden. Argita characterizes Bergsten as a very kind and helpful person who really wanted to cooperate with Latvia: "Lars

Интерес к шведскому языку и страсть к истории принесли дипломату Аргите Даудзе одну из высших наград Швеции — в 2019 году ей был вручен королевский орден Полярной звезды. Им награждаются иностранные граждане за особые заслуги, и Аргита получила его за несколько десятилетий активного укрепления латвийско-шведских отношений. При этом примечательно, что как дипломат она никогда не была аккредитована в Швеции.

В юности Аргиту чрезвычайно интересовало все шведское. Думая о высшем образовании, она взвешивала возможность изучения шведского языка в тогдашнем Ленинграде. Но, так как ехать в Россию совершенно не хотелось, предпочла факультативно изучать шведский в Латвийском университете, в качестве основной специальности выбрав историю. Преподаватель Алвине Путне сетовала, что из шведской периодики в ту пору в Риге продавалась только газета тамошних коммунистов — так Аргита описывает тогдашние возможности образования.

Эта связь с Северными странами тоненькой ниточкой пронизывала ее профессиональную жизнь — и во время работы в посольстве Латвии в Москве, и при выполнении обязанностей посла в Чехии, Украине и Испании. Например, проживая в Праге, Аргита заложила традицию совместного празднования национальных дней. А именно, посольства стран Северной Европы и Балтии отмечали свои дни независимости не особняком, а все вместе на одном совместном приеме.

Окончив университет, Аргита работала в школе, но неустанно искала возможности применить свое знание шведского языка. Поиски увенчались новой работой в научно-производственном объединении "Silava", где Аргите был доверен перевод журналов по лесному хозяйству. Новое применение своим языковым познаниям Аргита нашла на должности секретаря по Северной Европе в Латвийском обществе дружбы и культурных связей с зарубежными странами. В эпоху бурных перемен конца 1980-х Аргита вместе с единомышленниками покинула эту организацию, учредив свое независимое общество. "В 1990 году было ясно, что все меняется, мы со своим обществом на коне и помогаем налаживать контакты со Швецией," вспоминает Аргита энтузиазм тех лет.

Предприимчивая Аргита наладила контакт с руководителем общества Norden¹ в Норчепинге, Швеции, Ларсом Бергстеном. Аргита характеризует его как

smi: gan simpātijas, gan antipātijas, un tādas kā kauna jūtas. Tas viss kopā, tādā kokteilī, manuprāt, arī veidoja viņa attieksmi pret Baltijas valstīm."

Argita īpaši izceļ divus Lārsa Bergstēna nopelnus: viņš ierosināja Lūcijas dienas svinēšanu Latvijā, kā arī lika pamatus Ziemeļvalstu valodu bibliotēkai Rīgā. "Viņš toreiz atveda uz Latviju milzīgu kravu, ap 20 tonnām grāmatu. Bibliotēkas telpas Basteja bulvārī, vienā ēkā ar Ziemeļvalstu informācijas biroju bija mājīga pulcēšanās vieta, kur notika arī ārkārtīgi populārie Ziemeļvalstu valodu kursi," Argita ar siltumu atceras tolaik paveikto.

Viņa slavē arī Ziemeļvalstu informācijas biroja, kas ir tagadējā Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā agrīnais priekštecis, pirmo vadītāju norvēģi Rikardu Berugu. "Dailes teātrī notika kāda intelīgences sanāksme, kur sprieda par valsts valodas likumu. Sāpe par latviešu valodas izzušanu uzjundīja diskusijas par nepieciešamību izstrādāt valsts valodas likumu. Lai kauninātu tos, kas, šeit dzīvodami 40 gadus, divus vārdus nevar iemācīties latviski, uz skatuves aicināja norvēģi, kas runāja labā latviešu valodā," Argita atceras, kā Rikards kļuva populārs Latvijā.

Viņš, piemēram, rosināja pievērst uzmanību pašvaldību ierēdņu izglītošanai, īpaši šim nolūkam iesakot veidot augstskolas. Lai gan mūsdienās Valmieras un Ventspils augstskolām sen jau ir citi virsuzdevumi, tās nenoliedzami turpina spēlēt lielu lomu augstākās izglītības iegūšanā Latvijas reģionos.

Laikam gan neviens nezina tik daudz par Latvijas un Zviedrijas diplomātiskajām attiecībām kā Argita. Viņas stāstījumā var klausīties kā aizraujošā vēstures lekcijā, kas paver plašāku skatu uz sausiem pagātnes faktiem. Bez gloricēšanas Argita prasmīgi analizē reālpolitiku, izceļot būtiskas nianšes un pavērsienus Ziemeļvalstu attieksmē pret Latviju jau kopš valsts dibināšanas 1918. gadā.

Interesanti, ka, piemēram, 1921. gadā dāņi raudzījušies uz Latviju visai atturīgi, savukārt neatkarības atjaunošanas laikā snieguši būtisku atbalstu. "Dānijas ārlietu ministrs Ufe Elemans–Jensens ir ārkārtīgi nozīmīga persona Baltijas valstu neatkarības atgūšanas procesā. Viņš pievērsa Vācijas ārlietu ministra Hansa Dītriha–Genšera uzmanību Baltijas valstīm," Argita skaidro nesenās vēstures lappuses.

"Ufe Elemans–Jensens kaut kā bija iedraudzējies ar [Latvijas pirmo ārlietu ministru pēc neatkarības atjaunošanas] Jāni Jurkānu. Viņš

was fourteen in 1940 and had turned twenty by the end of the war. This means that he was a young person during a complicated era. He had experience of an element of the Baltic tragedy, namely the extradition of Baltic legionnaires in January 1946, and he witnessed the spectrum of attitudes felt across the Swedish public. This included sympathy, antipathy and something of a sense of shame. I think that all of this, put together and mixed, as it were, into a cocktail, was at the basis of his attitude towards the Baltics."

Argita particularly emphasizes two of Lars Bergsten's achievements: he initiated the celebration of Saint Lucy's Day in Latvia as well as laid the groundwork for the Library of Nordic Languages in Rīga. "Back then he brought a huge shipment of about twenty tons of books to Latvia. The library premises on Basteja Boulevard were in the same building as the Nordic Information Office. It was a cozy gathering place, and the immensely popular Nordic language courses took place there as well," Argita says in recalling what they were able to accomplish back then. She also offers words of praise for Richard Bærug, the first director of the Nordic Council of Ministers' Office in Latvia. "There was a gathering of the intelligentsia at the Dailes Theater, where they were discussing the state language law. The pain over the disappearance of the Latvian language had sparked debate on the necessity for a state language law. In order to put shame on those who had lived here for 40 years and didn't speak two words of Latvian, they invited a Norwegian speaking good Latvian to take the stage," Argita says, explaining how Richard gained fame in Latvia.

Bærug drew attention, for example, to the necessity of educating municipal officials, pointing out that universities had to be established for this goal. Even though the current focus of the universities of Valmiera and Ventspils is different, they are undoubtedly important regional institutions of higher education in their own right.

It is likely that no one else knows as much about the diplomatic relations between Latvia and Sweden as Argita does. Hearing her speak makes you feel as if you were in a gripping lecture on history. She expands your outlook, shedding light on what would have seemed to be but dry historical facts. Argita is not one to glorify, however. She is a skillful analyst of realpolitik and stresses important nuances and turning points in the Nordic attitudes towards Latvia ever since the country proclaimed independence in 1918.

светлого, отзывчивого человека, очень желавшего сотрудничать с Латвией: "Лассе в 1940 году было 14 лет, после войны — уже 20. Это означает, что его юность прошла в сложное время. Он был свидетелем одной из страниц трагедии балтийцев — выдачи легионеров в январе 1946 года, и на себе испытал чувства шведского общества: и симпатии, и антипатии, и некое ощущение вины и стыда. Весь этот своеобразный коктейль, на мой взгляд, и сформировал его отношение к странам Балтии."

Аргита особо выделяет две заслуги Ларса Бергстена: он инициировал празднование Дня Луции в Латвии и заложил основы Библиотеки северо-европейской литературы в Риге. "Он доставил в Латвию огромный груз, около 20 тонн книг. Помещения библиотеки на бульваре Бастея, в одном здании с Информационным бюро Северных стран, стали уютным местом собраний, где проходили также невероятно популярные курсы северо-европейских языков," Аргита с теплом вспоминает достижения тех дней.

С похвалой она отзывается и о первом руководителе Информационного бюро Северных стран, предшественника нынешнего Бюро Совета Министров Северных Стран, норвежце Рикарде Беруге. "В театре Дайлес проходило очередное собрание интеллигенции, где обсуждался закон о государственном языке. Боль за исчезновение родного языка всколыхнула дискуссии о необходимости принятия такого закона. Чтобы пристыдить тех, кто, прожив здесь 40 лет, не смог выучить даже двух латышских слов, на сцену пригласили норвежца, говорившего на хорошем латышском языке," вспоминает Аргита, как Рикард стал популярен в Латвии.

Он, например, побудил обратить внимание на обучение чиновников местных самоуправлений, порекомендовав создать для этого особые вузы. И хотя сегодня у высших школ в Валмиере и Вентспилсе уже давно другие сверхзадачи, они бесспорно продолжают играть важную роль в получении высшего образования в регионах Латвии.

Пожалуй, никто столько не знает о дипломатических отношениях Латвии и Швеции, как Аргита. Ее рассказ можно слушать как увлекательную историческую лекцию, расширяющую взгляд на сухие факты прошлого. Аргита умело, без восхвалений анализирует реальную политику, выделяя важные нюансы и повороты в отношении стран Северной Европы к Латвии еще с учреждения латвийского государства в 1918 году.

juta, zināja, saprata, ka ir īstais brīdis. Dāņi taču ir ļoti patriotiski, pat iedomāties nevaram, cik ļoti! Elemans–Jensens izveidoja Dānijas Kultūras institūtu Latvijā un pēc tam — Baltijas Informācijas biroju Kopenhāgenā. Viņi bija pirmie!" Argita atklāj cilvēcīgās diplomātijas nianšes. "Un tad arī zviedri Stokholmā izveidoja ko līdzīgu."

Taču Latvijas valstiskuma ceļa sākumā dāņi nebūt neesot bijuši tikpat entuziastiski. Argita atklāj dažus maz zināmus faktus, kurus uzgājusi Zviedrijas Valsts arhīvā Stokholmā: "Pētīju Latvijas un Zviedrijas attiecību dokumentus no 1918. gada² un atradu tādus ziņojumus: Zviedru sūtnis no Kopenhāgenas raksta, ka viņš izsaukts uz Dānijas ārlietu ministriju. Ministrs viņam nodod kārtīgu sutu par to, ka zviedri atļaujas atzīt Latviju un Igauniju de jure, pirms tas ir saskaņots ar dāņiem." Argita paskaidro, ka toreiz varēja izcelties skandāls, jo visā reģionā valdošās nestabilitātes dēļ Dānija vēl neesot bijusi pārliecināta par Baltijas valstu spēju pastāvēt.

"Dāņi pieprasīja, lai zviedri Latvijas valsts atzīšanu sasaistot ar īpašām priekšrocībām tirdzniecības režīmā. Arī dokumenti to apliecina: konsulam uzdots paziņot Latvijas Ārlietu ministrijai, ka viņi atzīst valsti *de jure* un līdz ar to nevis tikai pieņem, bet saprot, ka Latvijas puse piešķir visaugstākās labvēlības statusu Zviedrijai tirdzniecībā ar Latviju," Argita analizējusi būtiskas izteiksmes formas tālaika dokumentos. "Šīs ir svarīgas nianšes — kādā veidā to pieprasīt, lai Latvijas puse nekādā veidā nevar atteikties."

Skatoties plašākā kontekstā, Argita norāda — zinot šādus faktus, ir vieglāk saprast, kāpēc dāņi 1990. gadu sākumā bija tik draudzīgi noskaņoti pret Baltijas valstīm: "Visi šajā pasaulē aizstāv savas intereses. Tā arī ir diplomātija — aizstāvēt savas intereses. Tikai mēs paši varbūt vēl citādi domājam deviņdesmito gadu sākumā."

"Nevar noliegt, mums pašiem arī jāuzņemas sava daļa vainas, jo Latvijas politiķi divdesmitajos un trīsdesmitajos gados radīja iespaidu par sevi kā par ne visai uzticamiem partneriem." Te Argita atgādina par attieksmi pret vācbaltiešiem, īstenojot zemes reformu, kā arī atsaucas uz zviedru sūtņa ziņojumiem par situāciju Latvijā 1939. gadā. "Viņiem bija ļoti liela neizpratne par 1939. gada 5. oktobra bāzu līgumu ar Padomju Savienību³, kad principā sākās okupācija. Mūsu manevrēšanas iespējas starp Padomju Savienību un nacistisko Vāciju bija ļoti nelielas, bet gluži jau tā nav, ka nebija vispār nekādas. Ir būtiski, kurā brīdī kādus lēmumus pieņem un cik skaidrus signālus sūta."

It is interesting, for example, that the Danes had mixed feelings about Latvia in 1921, but they provided significant support to Latvia when it reinstated independence 70 years later. "Danish Foreign Minister Uffe Ellemann-Jensen was an extraordinarily important person in the process during which the Baltics reinstated independence. He drew the attention of German Foreign Minister Hans-Dietrich Genscher to the Baltics," Argita says.

"Uffe Ellemann-Jensen had somehow made friends with [the first Foreign Minister of newly independent Latvia] Jānis Jurkāns. He felt, knew and understood that this was the right moment. The Danes are very patriotic, we don't even realize to what extent! Ellemann-Jensen set up the Danish Cultural Institute in Latvia and, soon after, the Baltic Information Office in Copenhagen as well. They were the first!" Argita says, pointing out the nuances that the human factor adds to the practice of diplomacy. "And only following this did the Swedes set up something similar in Stockholm!"

But the Danes weren't that eager to support Latvia at the outset. Argita has unearthed lesser-known facts through her work at the National Archives in Stockholm. "I was researching documents on Latvia-Sweden relations from 1918² and discovered reports such as this one: the Swedish consul is writing from Copenhagen that he had been summoned to the Danish Foreign Ministry. The minister had reprimanded him in no uncertain terms about the fact that the Swedes had the gall to recognize Latvia and Estonia *de jure*, before it had been coordinated with the Danes," Argita says. She remarks that a scandal could have broken out back then. Denmark was still unsure whether the Baltic states would last long, because there was great instability in the region at the time.

"The Danes demanded that the Swedes' acceptance to recognize [Estonia and Latvia] be linked with the most favorable regime of trade. The documents testify to this: the consul was ordered to notify Latvia's Ministry of Foreign Affairs that they recognize the country *de jure* and with this they not only accept but presume that Latvia grants the most favorable status to Sweden's trade relations with Latvia," Argita says. "These are all important nuances. They were phrasing it in a way that the Latvian side didn't have the option to refuse."

In a wider context, Argita says that knowing these facts makes it easier to understand why the Danes were so friendly towards the Baltics in the early

Интересно, что, например, в 1921 году датчане смотрели на Латвию весьма сдержанно, а при восстановлении независимости оказали мощную поддержку. "Министр иностранных дел Дании Уффе Эллеманн-Йенсен был чрезвычайно важной фигурой в процессе возвращения независимости государствам Балтии. Он обратил внимание министра иностранных дел Германии Ганса-Дитриха Геншера на наши страны," поясняет Аргита страницы недавней истории.

"Уффе Эллеманн-Йенсен подружился с [первым министром иностранных дел Латвии после восстановления независимости] Янисом Юркансом. Он чувствовал, знал, понимал, что настал тот самый момент. Ведь датчане очень патриотичны, мы даже представить себе не можем, насколько! Эллеманн-Йенсен создал Институт культуры Дании в Латвии, затем — информационное бюро Балтии в Копенгагене. Они были первыми!" Аргита раскрывает нюансы человеческой дипломатии. "А потом и шведы в Стокгольме создали нечто подобное."

Но в начале пути латвийской государственности датчане отнюдь не проявляли того же энтузиазма. Аргита раскрывает несколько малоизвестных фактов, обнаруженных в Государственном архиве Швеции в Стокгольме: "Изучая документы о латвийско-шведских отношениях с 1918 года², я нашла такие сообщения: шведский посол пишет из Копенгагена, что был вызван в министерство иностранных дел Дании, где получил от министра основательную взбучку за то, что шведы позволяют себе признать Латвию и Эстонию *de jure* без согласования с датчанами." Аргита поясняет, что в ту пору мог вспыхнуть скандал, так как из-за царящей во всем регионе нестабильности Дания не была уверена в жизнеспособности стран Балтии.

"Датчане потребовали, чтобы шведы увязали признание Латвийской Республики с особыми преимуществами в режиме торговли. Это подтверждается документами: консулу поручено известить Министерство иностранных дел Латвии, что они признают государство *de jure* и, соответственно, не только принимают, но и предполагают предоставление латвийской стороной Швеции статуса наивысшего благоприятствования в торговле с Латвией," Аргита проанализировала важнейшие формы изложения в документах того времени. "Это важные нюансы — каким именно образом потребовать, чтобы латвийская сторона ни при каких условиях не смогла отказать."

Uzsākot rakstīt disertāciju, Argita vēl strādājusi par padomnieci Latvijas vēstniecībā Maskavā. Tas bijis īpaši saspringts laiks Rīgas un Maskavas attiecībās, taču joprojām turpinājusi darboties vēsturnieku komisija, kur sadarbībā ar Krievijas vēsturniekiem tika pētīta abu valstu attiecību dinamika 20. gadsimtā. Pēc Argitas ierosmes krievu valodā tika publicēta grāmata par Latvijas vēsturi⁴, kas vēlāk tikusi tulkota arī citās valodās. Maskavas periodā Argita neesot zaudējusi saikni ar Ziemeļvalstīm, uzturot ciešus kontaktus ar Ziemeļvalstu diplomātiem Maskavā. "Tā bija ļoti nopietna spēle — diplomātijas spēle vārda visticšākajā nozīmē, kad jāaizstāv savas valsts intereses, kas ļoti atšķiras no rezidences valsts interesēm." Argita atceras, ka arī šī iemesla dēļ bijis būtiski salīdzināt informāciju ar Ziemeļvalstu kolēģiem.

Līdztekus īpaši intensīvajam diplomātes darbam tapa arī Argitas promocijas darbs "Latvija Zviedrijas politikā 1939–1991". "Mana interese par Zviedriju bija tik fundamentāla un apkopotās informācijas arī bija tik daudz, ka, Krievijā strādājot, es sapratu — man kaut kas ir jādara ar to gadiem vāktu informācijas daudzumu. Nevaru to tā vienkārši palaist." Argita neesot saskatījusi citu variantu kā vien rakstīt promocijas darbu⁵: "Lielu daļu mana brīvā laika aizpildīja Zviedrija, arhīvu pētniecība. Dzīvoju paralēlās dzīves."

Tādējādi jaunas meitenes interese par zviedru kultūru nu ir rezultējies aptverošā pētījumā un analīzē: "Šīs apjomīgās zināšanas piezemēja mani. Izdarīju secinājumus par to, cik mēs, nelielas valstis, esam savstarpēji atkarīgas, cik mums ir izdevīgi, uzsveru, izdevīgi vienai otru atbalstīt. Mēs esam ģeogrāfiski un ģeopolitiski viena pasaules daļa un, neskatoties uz perifērijas statusu, attīstāmies ļoti veiksmīgi. Šīs attīstības pamatā ir prasmes, un tās arī balstās mūsu kopīgajā mentalitātē."

1990s. "Everyone in this world defends their interests. That's diplomacy for you — defending your interests. It was us who maybe thought differently in the early 1990s."

"No way of denying it, we have to assume part of the responsibility, too. In the 1920s and 1930s, Latvian politicians created an image of themselves which was not exactly that of a trustworthy partner," Argita says, referring to the land reform that disfavoured Baltic Germans. She likewise refers to reports by the Swedish consul on the situation in Latvia in 1939. "They were flabbergasted about the October 5, 1939 military base agreement with the Soviet Union³, basically the moment when the occupation started. We had very few options of maneuvering between the Soviet Union and Nazi Germany, but it is not that there were no options at all. The timing of decisions and the clarity of the signals that are being sent is of great importance."

When she started writing her dissertation, Argita was an embassy adviser in Moscow. It was a particularly tense moment in the relations between Rīga and Moscow, but there was an active committee of historians there and they sought for ways of researching 20th-century relations between the two countries in tandem with Russian historians. A book about Latvia's history was published in Russian on Argita's initiative, and it was later translated into other languages⁴. Argita did not lose her connection with the Nordics during her time in Moscow, as she maintained close contacts with Nordic diplomats stationed there. "It was a very serious game, a game of diplomacy in the most literal sense. You have to defend your country's interests, which are very different from those of the country you've been posted to," Argita says, noting that it was important to compare notes with Nordic colleagues at the time.

In parallel to leading an intense work life as a diplomat, Argita wrote a doctoral thesis titled *Latvia in Swedish Politics 1939–1991*. "My interest in Sweden was so fundamental and there was so much information I had collected that, while in Russia, I understood I had to do something with the sheer quantity of information I had collected across the years. I simply couldn't let it all go to waste," she says. The only option Argita saw was writing a PhD thesis. "Most of my free time was taken up by Sweden and doing archival research. I was living parallel lives."⁵

What had started out as a young girl's interest in Swedish culture eventually morphed into a voluminous piece of research. "This sizable body of knowledge

Рассматривая тему в расширенном контексте, Аргита указывает — зная подобные факты, легче понять, почему датчане в начале 1990-х годов были так дружелюбно настроены к странам Балтии: "Все в этом мире отстаивают свои интересы. Это и есть дипломатия — отстаивать свои интересы. Только мы сами, возможно, еще думали иначе в начале девяностых годов."

"Нельзя отрицать, что часть вины ложится и на нас, поскольку латвийские политики в двадцатые и тридцатые годы создали о себе впечатление не особо надежных партнеров." Здесь Аргита напоминает об отношении к балтийским немцам, о проведении земельной реформы, а также ссылается на сообщения шведского посла о ситуации в Латвии в 1939 году. "У них вызвал крайнее недоумение договор с Советским Союзом о базах от 5 октября 1939 года³, в сущности положивший начало оккупации. Наши возможности маневрирования между СССР и нацистской Германией были очень невелики, но никак нельзя сказать, что их не было вообще. Важно, в какой момент какие решения принимаются и насколько ясные сигналы посылаются."

К написанию диссертации Аргита приступила еще на должности советника посольства Латвии в России. Это было особо напряженное время в отношениях Риги с Москвой, однако, например, продолжала действовать комиссия историков, изыскивая возможности сотрудничества с российскими коллегами в изучении динамики отношений обеих стран в 20-м веке. По инициативе Аргиты на русском языке была опубликована книга об истории Латвии⁴, позднее переведенная и на другие языки. В московский период Аргита не теряла связь с Северными странами, поддерживая тесные контакты с их дипломатами в Москве. "Это было очень серьезно — дипломатическая игра в самом прямом смысле, когда приходится отстаивать интересы своей страны, очень отличающиеся от интересов страны пребывания." Аргита вспоминает, что по этой причине было важно сравнивать информацию с коллегами из Северных стран.

Параллельно с интенсивной дипломатической деятельностью Аргита писала промоционную работу "Латвия в политике Швеции 1939–1991". "Мой интерес к Швеции был так фундаментален, а обобщенной информации было так много, что, работая в России, я поняла — надо что-то делать с этим накопленным за годы объемом материала. Нельзя его так просто отбросить." Аргита не видела иного варианта как написание промоционной работы⁵:

brought me down to earth. I made my conclusions as to the extent to which we as smaller countries are interdependent and to which it is profitable — I repeat, profitable — to support one another. Geographically and geopolitically, we comprise the same part of the world, which, despite its peripheral status, is developing with a great degree of success. This development is based on skills, and these skills are based on our shared mentality."

"Изрядную часть моего свободного времени занимало изучение шведских архивов. У меня были две параллельные жизни."

Вот так интерес молодой девушки к шведской культуре вырос в широкомасштабное аналитическое исследование: "Эти объемные знания спустили меня на землю. Я осознала, насколько мы, небольшие страны, взаимозависимы, насколько нам выгодно, подчеркиваю, выгодно друг друга поддерживать. Мы географически и политически находимся в одной части мира и, невзирая на периферийный статус, развиваемся очень успешно. В основе этого развития лежат навыки, и они тоже опираются на наш общий менталитет."

1 Biedrība Norden ir nevalstiska organizācija, kas dibināta 1919. gadā ar mērķi uzlabot sadarbību starp Ziemeļvalstīm, iesaistot šajā sadarbībā gan iedzīvotājus, gan biedrības un uzņēmumus.

2 Digitālais izdevums "100 gadi, kopš Zviedrija atzina Latviju *de jure*", 2018. gads.

3 Latvija 1939. gada 5. oktobrī noslēdza Savstarpējās palīdzības paktu ar Padomju Savienību. Ar šo dokumentu militāra iebrukuma draudu priekšā Latvija piekrita tūlītējai padomju karaspēka bāzu izvietojumam tās teritorijā.

4 „Latvijas vēsture. 20 gadsimts”, Daina Bleiere, Ilgvars Butulis, Inesis Feldmanis, Aivars Stranga, Antonijs Zunda, Rīga, Jumava, 2005. gads.

5 Disertācijas daļa publicēta grāmatā "Latvija Zviedrijas politikā 1945.–1991". Rīga Zvaigzne ABC, 2011.

1 The Norden Association is an NGO that was established in 1919 with the goal of improving cooperation between the Nordics, including residents, associations and companies in this cooperation.

2 The digital publication "100 gadi, kopš Zviedrija atzina Latviju *de jure*" [100 Years Since Sweden Recognized Latvia *de jure*], 2018.

3 October 5, 1939 Latvia concluded a mutual defense pact with the Soviet Union. Faced with the threat of imminent military invasion, Latvia accepted that Soviet military bases would be built forthwith in its territory.

4 Bleiere, D., Butulis, I., Feldmanis, I., Stranga, A., Zunda, A. Latvijas vēsture. 20 gadsimts [Latvian History in the 20th Century]. Rīga: Jumava, 2005

5 Part of her PhD thesis was published in "Latvija Zviedrijas politikā 1945.–1991". Rīga: Zvaigzne ABC, 2011.

1 Общество Norden — неправительственная организация, основанная в 1919 году с целью улучшения сотрудничества между Северными странами с привлечением жителей, общественных организаций и предприятий.

2 Цифровое издание "100 лет признанию Швецией Латвии *de jure*", 2018 год.

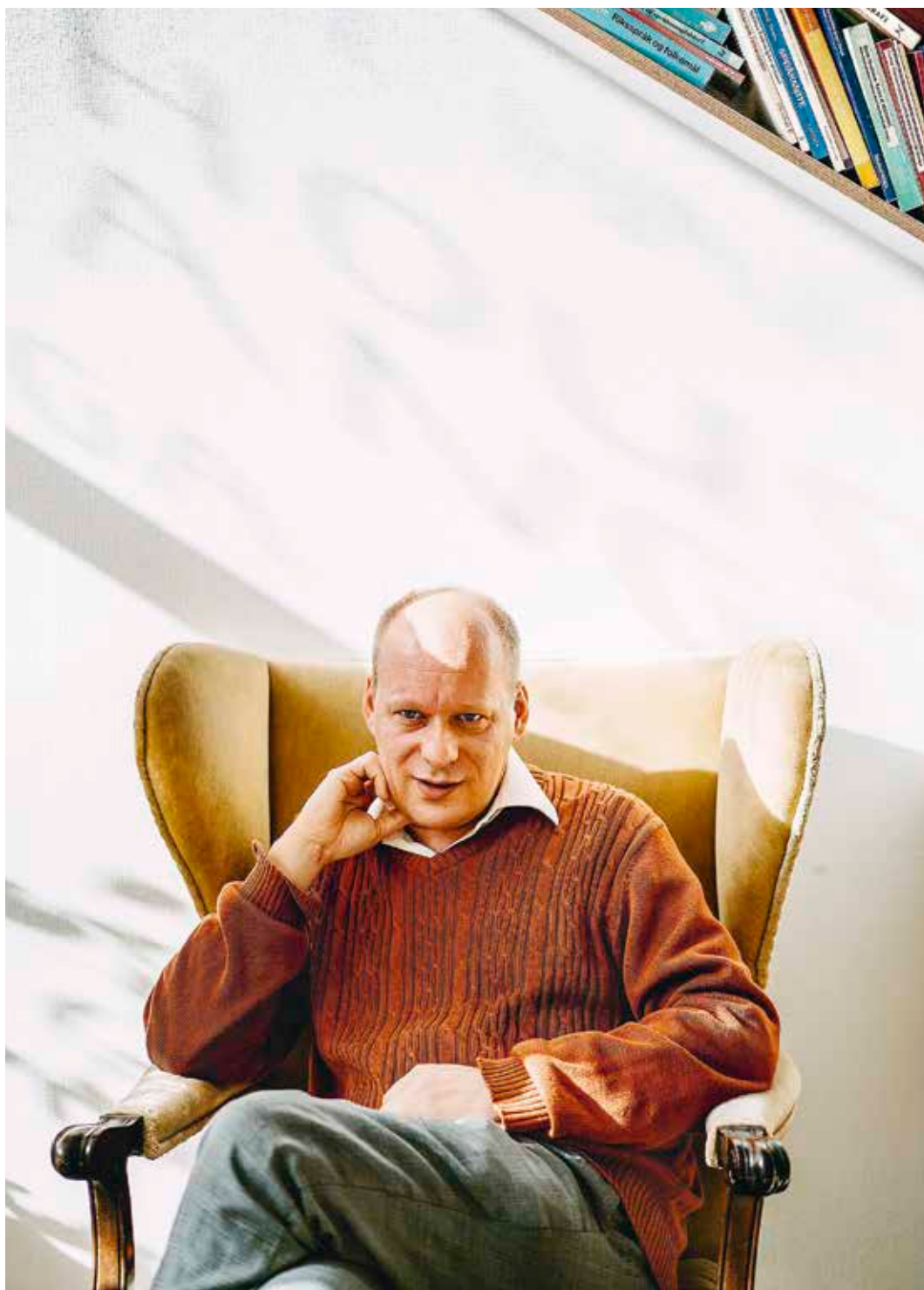
3 Латвия 5 октября 1939 года заключила Пакт о взаимопомощи с Советским Союзом, согласно которому перед угрозой военного вторжения Латвия согласилась на немедленное размещение советских военных баз на своей территории.

4 „История Латвии. 20-й век”, Дайна Блейере, Илгварс Бутулис, Инесис Фелдманис, Айварс Странга, Антонийс Зунда, Рига, Jumava, 2005 год.

5 Диссертационная часть опубликована в книге "Латвия в политике Швеции 1945.–1991". Рига, Zvaigzne ABC, 2011.

#Valoda un literatūra

#Language and Literature
#Язык и литература

Snorre Karkkonen-Svensson

**Snorre Karkkonen Svensson
Снорре Каркконен-Свенссон**

**Filologs un tulkotājs
Linguist and translator
Филолог и переводчик**

Norvēģa Snorres latviešu valoda ir perfekta. Viņš Latvijas Universitātē studējis baltu filoloģiju un ilgu gadu pasniedzis norvēģu valodu Latvijas Kultūras akadēmijā. Snorre atzīst, ka, atbraucot uz Latviju, ļoti nozīmīgu lomu viņa dzīvē ir spēlējis Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs. Tur viņš pavadīja daudz laika, jo apmeklēja pasākumus, izmantojis bibliotēku un mācījis latviešiem norvēģu valodu. Tagad viņš pats pulcē cilvēkus savā *Valodu mājā*, kur notiek gan skandināvu grāmatu klubi, gan valodu apmācība. "Es šo reģionu — Ziemeļvalstis, Igauniju un Latviju — mēdzu saukt par piparkūku zemi, jo šeit Ziemassvētkos mēlojas ar piparkūkām. Lietuviešiem tāda vārda vairs nav, arī poļiem un krieviņiem ne," vienu no daudzajām saiknēm skaidro Snorre. Mums ir vēsturiski līdzīga mentalitāte, luterticība, piederība Hanzas savienībai un vācu valodas ietekme.

Snorre Karkkonen Svensson, a Norwegian, speaks perfect Latvian. He studied Baltic philology at the University of Latvia and taught Norwegian at the Latvian Academy of Culture for many years. Snorre says that, since he arrived in Latvia, the Nordic Council of Ministers' Office has played a very significant role in his life. He spent a lot of time there, going to events, perusing the library and teaching Norwegian to Latvians. He now brings people together at his own *House of Languages*, which hosts Scandinavian book clubs and language classes. "I often call this area of the world — the Nordics, Estonia and Latvia — the gingerbread land, as they treat themselves to gingerbread here at Christmas. The Lithuanians don't have a word for gingerbread anymore, nor do the Poles and the Russians," says Snorre, illuminating one of the many connections between the countries. Historically, we share a similar mentality, Lutheranism, and membership in the Hanseatic League. Likewise, our languages have been influenced by German.

Латышский язык норвежца Снорре безупречен. Он изучал в Латвийском университете балтскую филологию и долгие годы преподавал норвежский язык в Латвийской академии культуры. Снорре признает, что с приездом в Латвию очень важную роль в его жизни играло Бюро Совета Министров Северных Стран. Там он проводил много времени, посещал мероприятия, пользовался библиотекой и учил латышей норвежскому языку. Теперь он сам собирает людей в своем *Доме языков*, где заседает клуб скандинавской книги и проводятся языковые курсы. "Я этот регион — страны Северной Европы, Эстонию и Латвию — называю землей пипаркукас, так как здесь на Рождество лакомятся перцовым печеньем. У литовцев такого слова уже нет, у поляков и русских тоже," объясняет Снорре одну из множества связей. У нас исторически схожий менталитет, лютеранская вера, принадлежность к Ганзейскому союзу и влияние немецкого языка.

Norvēģis Snorre Karkkonens-Svensons ir cilvēks, kurš burtiski simbolizē Latvijas un Ziemeļvalstu sadarbību. Proti, viņš ir norvēģis ar islandiešu vārdu, ar radiem Zviedrijā un māti somieti, gadu ilgu dzīves pieredzi Dānijā, bet kurš pats nu jau vairāk nekā 20 gadus dzīvo Latvijā.

Ar Latviju Snorres dzīves ceļi savijās jau skolas laikā. 9. klasē viņš nolēma doties skolēnu apmaiņas programmā. "Aizbraucu un nodzīvoju vienu gadu Ogrē. Tā es iemīlējos latviešu kultūrā un valodā. Turpināju pēc tam mācīties universitātē Oslo, tad sāku studijas šeit. Man piedāvāja mācīt norvēģu valodu, un tā arī es paliku," Snorre jau tūkstošo reizi stāsta savu latviskošanās stāstu. Jāsaka gan, ka pavisam nejauša saikne ar Baltijas valstīm tā nav — jau 14 gadu vecumā pusaudzis Snorre interesējās par politiku un sekoja ziņām par Padomju Savienības sabrukumu, viņam bijis arī vēstulju draugs no Latvijas.

Snorres latviešu valoda ir perfekta, un par šo valodu viņš noteikti zina vairāk nekā "vidējais" latvietis. Viņš ir studējis baltu filoloģiju un ilgus gadus pasniedzis norvēģu valodu Latvijas Kultūras akadēmijā. Snorre atzīst, ka, atbraucot uz Latviju, ļoti nozīmīgu lomu viņa dzīvē spēlēja Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs. Tur viņš pavadīja daudz laika, jo apmeklēja pasākumus, izmantojis bibliotēku un mācījies latviešiem norvēģu valodu. Biroja organizētie Ziemeļvalstu valodu kursi bija tik populāri, ka cilvēki pie biroja stāvējuši garās rindās, lai uz tiem pieteiktos. No 1991. līdz 2001. gadam birojā varēja apgūt visas Ziemeļvalstu valodas, fēru valodu ieskaitot.

Tagad Snorre pats pulcē cilvēkus savā Valodu mājā, kur notiek, piemēram, skandināvu grāmatu kluba tikšanās un citi kultūras pasākumi. Valodu māju Snorre dibināja 2018. gadā. Mājīgajās, saulainajās telpās Avotu ielā atrodas apjomīga valodu bibliotēka, notiek valodu klubu, te latviešiem māca norvēģu valodu un norvēģiem latviešu valodu, izstrādā mācību materiālus, strādā pie tulkojumiem un veido Valodu muzeju.

Latviskotais norvēģis ir īsta staigājoša enciklopēdija, kas var daudz pastāstīt par to, kas ir kopīgs Latvijai un Norvēģijai, Baltijai un Ziemeļvalstīm. "Es mēdzu šo reģionu — Ziemeļvalstis, Igauniju un Latviju — saukt par piparkūku zemi, jo tās ir vienīgās, kur Ziemassvētkos mēlojas ar piparkūkām. Lietuviešiem jau vairs tāda vārda nav, arī poļiem un krieviņiem ne," vienu no daudzajām saiknēm skaidro Snorre. Mums ir vēsturiski līdzīga mentalitāte, luterticība, piederība Hanzas savienībai un vācu valodas ietekme.

The Norwegian Snorre Karkkonen Svensson is someone who literally embodies Nordic-Latvian cooperation. That is, he is a Norwegian with an Icelandic name; he has relatives in Sweden and his mother is Finnish; he lived in Denmark for a year and has now been living in Latvia for more than twenty years.

Snorre's life became linked to Latvia while he was still a high school student. In grade nine, he decided to partake in a student exchange program. "I went away and lived in Ogre for a year. I thus fell in love with Latvian culture and language. I then went on to study at the university in Oslo and then came here to study. They offered me a job teaching Norwegian, so I stayed," Snorre says in what has been the umpteenth time he has told the story of how he came to be *Latvianized*. But it must be said that his ties to the Baltics are not mere happenstance. At the age of fourteen, Snorre was already interested in politics and followed news about the collapse of the Soviet Union. He likewise had a pen pal from Latvia.

Snorre has a perfect command of Latvian, and he surely knows more about the language than the average Latvian. He studied Baltic philology and has taught Norwegian for many years at the Latvian Academy of Culture. Snorre says that, since he arrived in Latvia, the Nordic Council of Ministers' Office has played a very significant role in his life. He spent a lot of time there, going to events, perusing the library and teaching Norwegian to Latvians. The Nordic language courses organized by the office were so popular that people formed long lines at the entrance to apply. From 1991 to 2001, one could study all of the Nordic languages at the office, Faroese included.

Snorre now brings people together at his own *House of Languages*, which hosts, for example, meetings of the Scandinavian book club as well as other culture events. Snorre established the House of Languages in 2018. The cozy sunlit premises on Avotu Street house a sizable language library, with language club meetings taking place here. They are teaching Norwegian to Latvian speakers and Latvian to Norwegian speakers, developing study materials, working on translations, and working on creating a Language Museum.

The *Latvianized* Norwegian Snorre is a veritable walking encyclopedia about the ties between Latvia and Norway as well as between the Baltics and the Nordics. "I often call this area of the world — the Nordics, Estonia and Latvia — the gingerbread land, as they treat themselves to gingerbread here at Christmas.

Норвежец Snorre Karkkonen-Svensson буквально символизирует собой сотрудничество Латвии и Северных стран. Норвежец с исландским именем, шведской родней и матерью-финкой, многолетним опытом жизни в Дании, теперь уже более 20 лет живущий в Латвии.

С Латвией жизненные пути Snorre пересеклись еще в школьные годы. В 9-м классе он решил поучаствовать в программе обмена школьниками. "Поехал и прожил год в Огре. Там я влюбился в латышскую культуру и язык. Потом поступил в университет Осло, а затем продолжил учебу здесь. Мне предложили преподавать норвежский язык, вот так я и остался," Snorre уже в тысячный раз рассказывает историю своего облатывания. Правда, надо отметить, что связь со странами Балтии не совсем случайна — еще в 14 лет подросток Snorre интересовался политикой, следил за новостями о распаде Советского Союза и переписывался с латвийским сверстником.

Snorre безупречно владеет латышским и однозначно знает об этом языке больше "среднего" латыша. Он изучал балтскую филологию и долгие годы преподавал норвежский язык в Латвийской академии культуры. Snorre признает, что с приездом в Латвию очень важную роль в его жизни играло Бюро Совета Министров Северных Стран. Там он проводил много времени, посещал мероприятия, пользовался библиотекой и учил латышей норвежскому языку. Организованные бюро языковые курсы были так популярны, что люди выстаивали длинные очереди, чтобы на них записаться. С 1991 по 2001 год в бюро можно было освоить все северо-европейские языки, включая фарерский.

Теперь Snorre сам собирает людей в своем *Доме языков*, где проходят, например, встречи клуба скандинавской книги и другие культурные мероприятия. Дом языков Snorre основал в 2018 году. В уютных солнечных помещениях на улице Авоту расположилась внушительная библиотека на разных языках, собираются языковые кружки, здесь латыши учат норвежский язык, а норвежцы латышский, разрабатываются учебные пособия, делаются переводы и создается музей языков.

Облатывенный норвежец как настоящая ходячая энциклопедия может многое рассказать о том, что общего у Латвии и Норвегии, Балтии и Северных стран. "Я этот регион — страны Северной Европы, Эстонию и Латвию — называю землей пипаркукас, так как здесь на Рождество лакомятся перцовым

"Pirmo reizi dzirdot latviešu valodu, tā man likās kā somu un krievu valodas sajaukums," smejas Snorre. "Bet īstenībā tas veids, kā mēs kategorizējam lietas, kā konceptualizējam pasauli, ir līdzīgs abās valodās. Šī spēcīgā lejasvācu ietekme ir ne tikai vārdu krājuma, bet arī mūsu domāšanas veidā."

Snorre runāt un arī domāt latviešu valodā sācis jau toreiz, kad dzīvoja Ogrē kā apmaiņas skolnieks. Vismaz izruna nav bijusi grūta, jo vienīgās skaņas, kuru norvēģiem nav, ir z un ž; visi pārējie grūtie līdzskaņi — ķ, ļ, ģ — sastopami arī norvēģu valodā. Snorre gan dusmojas, ka tolaik viņš patiesībā runājis gramatiski ļoti nepareizi: "Visi bija sajūsmā! O, tu esi iemācījies latviešu valodu, cik skaisti! Pēc tam man bija grūti tikt vaļā no kļūdām."

Snorre norvēģu valodā tulkojis Jāņa Joņeva romānu "Jelgava 94", kā arī tikko pabeidzis darbu pie Noras Ikstenas grāmatas "Mātes piens" tulkojuma. Viņš ir lasījis daudzus latviešu literāros darbus, no sendienām līdz mūsdienām, arī trimdas literatūru. "Tieši latviešu literatūrā esmu lasījis, ko nozīmē būt bēglim citā valstī, kur tevi nepieņem. Un man grūti saprast, ka latvieši, kuri paši tik spēcīgi izjutuši nežēlīgu attieksmi pret sevi kā nāciju, tomēr ar tādu neiecietību un neizpratni runā par bēgļiem. Tas ir paradokss," Snorre skumīgi secina.

Jautāts, vai viņš pats jūtas vairāk kā latvietis vai norvēģis, Snorre atbild, ka, viņaprāt, viena cilvēka daudzās identitātes nav kā dažādas vielas pudelē, kur viena identitāte aizņemtu vietu, atstājot citai mazāk vietas. Viņš ir Latvijas sabiedrības daļa, kurš saglabājis pierību Norvēģijai. Kā galvenās Ziemeļvalstu vērtības viņš nosauc rūpes par vidi, sociālo taisnīgumu un iekļaujošu sabiedrību. "Tas padara cilvēku dzīves laimīgākas," saka Snorre un norāda, ka Latvijā tomēr mazāk jūtama iedzīvotāju solidaritāte. "Tas ir tik dīvaini, jo latvieši it kā ir lieli patrioti, novembrī visi pie mēteļa atloka piesprauž lentītes karoga krāsās, bet, kad tiešām vajag patriotismu, tas ir, samaksāt nodokļus un rūpēties par līdzcilvēku veselību un labklājību, tad pēkšņi tā bieži vairs nav."

"Latvieši baidās, ka izmirs kā nācija, bet tad ir jādomā, kuras ir tās vērtības, kuras mēs gribam saglabāt?" Snorre aicina rūpīgāk pārdomāt Latvijas prioritātes. "Jā, protams, ir valoda, kultūra, folklorā, bet to tik un tā piekopj samērā maza daļa no sabiedrības. Man liekas, ka Ziemeļvalstīs ir skaidrāks, kādas tad ir tās sabiedrības vērtības." Tomēr pozitīvas pārmaiņas notiek arī tepat Rīgā. Piemē-

The Lithuanians don't have a word for gingerbread anymore, nor do the Poles and the Russians," says Snorre, illuminating one of the many ties between the countries. Historically, we share a similar mentality, Lutheranism, and membership in the Hanseatic League. Likewise, our languages have been influenced by German.

"When I first heard Latvian, it seemed to me to be a mélange of Finnish and Russian," says a smiling Snorre. "But in truth, the way we categorize things and conceptualize the world is similar in both languages. Low German has affected not only our vocabulary but our entire way of thinking."

Snorre had already started speaking and also thinking in Latvian at the time when he was an exchange student in Ogre. At least the pronunciation didn't pose a particular problem, as the only sounds that Norwegian lacks are z and ž. The other difficult consonants — ķ, ļ, and ģ — pose no such problem. Snorre is however frustrated as to the fact that he spoke grammatically incorrect sentences back then. "[Yet] They were all delighted. *Wow, you have learned Latvian, that's so nice!* Later on, I found it difficult to correct the mistakes I was making."

Snorre has translated Jānis Joņevs' *Doom 94* into Norwegian and has just finished translating Nora Ikstena's *Soviet Milk*. He has read many works of Latvian literature, from its beginnings to the present-day. This includes the literature of Latvian exiles. "It is specifically in Latvian literature that I've read about what it means to be a refugee in an alien country where they don't accept you. And it is difficult for me to understand how the Latvians, who have experienced such cruel attitudes towards themselves as a nation, can speak about refugees with such intolerance and lack of understanding. This is a paradox," Snorre says with a note of sadness.

Asked whether he feels more Latvian or Norwegian, Snorre says that he believes that the many identities of a human being are not at all like different substances mixed in a bottle, with one identity taking up space at the expense of the others. He is a member of the Latvian society who has also preserved an attachment to Norway. He names environmental protection, social justice and an inclusive society as the chief values of the Nordics. "This makes people's lives happier," says Snorre. However, he points out that solidarity between locals is less pronounced in Latvia. "It is so strange to me, as Latvians are supposed to be big patriots. Come November [the sea-

печеньем. У литовцев такого слова уже нет, у поляков и русских тоже," объясняет Snorre одну из множества связей. У нас исторически схожий менталитет, лютеранская вера, принадлежность к Ганзейскому союзу и влияние немецкого языка.

"Когда я впервые услышал латышский язык, мне он показался смесью финского и русского," смеется Snorre. "Но в действительности тот способ, которым мы категоризируем вещи, концептуализируем мир, схож в обоих языках. Это мощное нижненемецкое влияние присутствует не только в словарном запасе, но и в нашем образе мышления."

Говорить и думать по-латышски Snorre начал еще тогда, когда жил в Огре по школьному обмену. Во всяком случае, с произношением проблем не было, так как в норвежском языке нет только звуков z и ž, а все остальные трудные согласные — ķ, ļ, ģ — в нем присутствуют. Snorre, правда, сердится, так как на самом деле в ту пору он говорил грамматически очень неправильно: "Но все были в восторге! *О, ты научился говорить по-латышски, как чудесно!* А мне потом было трудно избавляться от ошибок."

Snorre перевел на норвежский роман Яниса Йоневса "Елгава 94", а также только что закончил работу над переводом книги Норы Икстены "Молоко матери". Он прочел множество произведений латышской литературы от старинных до современных, включая написанные в эмиграции. "Именно в латышской литературе я прочел, что значит быть беженцем в чужой стране, где тебя не принимают. И мне трудно понять, как латыши, сами так сурово испытывавшие безжалостное отношение к себе как нации, с такой нетерпимостью и непониманием говорят о беженцах. Это парадокс," грустно резюмирует Snorre.

На вопрос, кем он сам себя больше ощущает — латышом или норвежцем, Snorre отвечает, что многие идентичности одного человека нельзя сравнивать с разными веществами в бутылке, где одна идентичность занимает место, вытесняя другую. Он считает себя частичкой латвийского общества, сохранившей принадлежность к Норвегии. Главными ценностями Северных стран он считает заботу о среде, социальную справедливость и включающее общество. "Это делает жизни людей счастливее," говорит Snorre и подчеркивает, что в Латвии все же слабее ощущается солидарность жителей. "Это так странно, поскольку латыши вроде бы большие патриоты, в ноябре все прицепляют к пальто ленточки цветов флага, но, когда действительно тре-

ram, Avotu ielā, kur dzīvo un strādā Snorre, nodibināta apkaimes biedrība, un lietas sāk notikt — cilvēki gan kopīgi risina problēmas, gan uzlabo sociālās lietas.

Ir kāda spēcīga Ziemeļvalstu vērtība, kas mums ir kopīga, saka Snorre: "Norvēģi iet kalnos, latvieši iet sēnēs. Saikne ar dabu ir arī kaut kas, kas ļoti vieno latviešus un norvēģus. Pastaigāties dabā bez mērķa — tas arī latviešiem nav nekas svešs".

son of national holidays], they all pin ribbons with the colors of the Latvian flag to the lapel of their coats. But when patriotism really counts, meaning when you have to pay your taxes and care for the health and well-being of your fellow human beings, all of this seems to vanish in an instant."

"The Latvians are afraid that they will perish as a nation. But then you have to think, what are the values we want to preserve?" says Snorre, inviting Latvians to scrutinize their priorities. "Yes, of course, there's the language, the culture and the folklore. But these are cultivated only by a rather small part of the public. I think that social values are more clearly defined in the Nordics." But positive changes are taking place here in Rīga as well. For example, a neighborhood association has been established in Avotu Street where Snorre works and lives. There are positive developments, with people teaming up to tackle problems and improve the social situation.

According to Snorre, there is one strong value that the Nordics share with Latvia. "The Norwegians go to the mountains and the Latvians go foraging for mushrooms. A connection with nature is a strong shared trait between the Latvians and the Norwegians. Aimlessly wandering through nature — this is not alien to the Latvians either."

буется патриотизм, то есть, надо платить налоги и заботиться о здоровье и благополучии окружающих, он нередко куда-то вдруг улетучивается."

"Латыши боятся, что вымрут как нация, но тогда надо думать, какие же ценности мы хотим сохранить?" Snorre призывает тщательнее продумать приоритеты Латвии. "Да, разумеется, есть язык, культура, фольклор, но этим все же занимается сравнительно малая часть населения. Мне кажется, что в Северных странах ценности общества выражены как-то яснее." Но все же позитивные перемены происходят и в Риге. Например, на улице Авоту, где живет и работает Snorre, учреждено общество окрестных жителей и подвижки уже заметны — люди совместно решают проблемы, улучшают социальные дела. Есть некая мощная, общая для нас северная ценность, говорит Snorre: "Норвежцы идут в горы, латыши идут по грибы. Связь с природой, вот что очень объединяет латышей и норвежцев. Прогулки на природе без особой цели не чужды и латышам".

#Dzimumu līdztiesība

#Gender equality
#Гендерное равноправие

Iluta Lāce

Iluta Lāce
Илута Лаце

**Centra "Marta" izveidotāja
un vadītāja**

**Founder and Head of the
Marta Centre**

**Создательница и
руководитель центра "Marta"**

Centrā "Marta" var saņemt profesionālu palīdzību un atbalstu grūtās dzīves situācijās. Centrs veidots pēc Somijas zviedru biedrības "Marta" parauga. Tajā rūpējas par sievietēm, kuras bēg no vardarbības ģimenē. Centrs "Marta" arī izglīto sabiedrību, tostarp politiķus, par feminisma jautājumiem, veicina sieviešu sadarbību un tīklošanos. Latvijas "Marta" sadarbojas ar cilvēktiesību un dzimumu līdztiesības organizācijām visās Ziemeļvalstīs.

Enerģiskā un dzīvespriecīgā centra "Marta" izveidotāja un vadītāja Iluta Lāce saka, ka sadarbībā ar Ziemeļvalstīm viņu allaž fascinējusi sieviešu pašapziņa, kā arī simpatizējusi ziemeļnieku prasme atzīt savas kļūdas un neveiksmes gan profesionālajā dzīvē, gan personīgajās attiecībās. "Martas" 20 gadu pastāvēšanas laikā Iluta ir novērojusi pozitīvas pārmaiņas arī Latvijas sabiedrības izpratnē par sieviešu tiesībām. Vardarbības upuri ir kļuvuši drosmīgāki stāties pretī saviem pāridarītājiem, un politiķi vairs neuztver sievietes kā draudu savai pastāvēšanai.

The Marta Centre offers professional help and support in difficult life situations. The centre was created following the example of the Swedish Martha Association in Finland. It provides help to women escaping from domestic violence. The Marta Centre likewise provides education to the public, including politicians, about matters of feminism and promotes collaboration and networking between women. The Latvian center is co-operating with human rights and gender equality organizations across all Nordic states.

Iluta Lāce, the energetic and joyful founder and head of the Marta Centre, says that in her dealing with the Nordics she has always been fascinated by the Nordic women's confidence and that she sympathizes with the Nordic people's ability to admit their mistakes and mishaps in both professional life and personal relationships. Iluta has noticed positive changes in Latvian understanding about women's rights over the twenty years the Marta Centre has been operating. Victims of violence have become more courageous in standing up against the perpetrators, and politicians no longer see women as a threat to their existence.

Центр "Marta" создан по образцу финско-шведского общества "Marta" и предоставляет профессиональную помощь и поддержку в трудных жизненных ситуациях. Центр не только заботится о женщинах, бегущих от насилия в семье, но и просвещает общество, включая политиков, по вопросам феминизма, содействует сотрудничеству и нетворкингу женщин, сотрудничая с выступающими за права человека и равноправие полов организациями во всех Северных странах.

Энергичная и жизнерадостная Илута Лаце, создавшая и возглавляющая центр "Marta", говорит, что в североевропейских странах ее всегда очаровывало самосознание женщин, а умение северян признавать свои ошибки и неудачи как в профессиональной жизни, так и в личных отношениях, вызывало искреннюю симпатию. Все 20 лет существования центра "Marta" Илута наблюдает позитивные перемены в понимании прав женщин латвийским обществом. Жертвы насилия стали смелее выступать против своих обидчиков, а политики больше не воспринимают женщин как угрозу своему существованию.

Centra "Marta" vadītāja Iluta Lāce jau divdesmit gadus izglīto sabiedrību, ierēdņus un politiķus dzimumu līdztiesības jautājumos. Paveikts ir daudz. Jautājumi, par kuriem pirms 20 gadiem vien raustītas uzacis, šobrīd tiek izprasti ar lielu atbildību.

Vēl pirms "Martas" izveidošanas Ziemeļvalstīs Ilutu allaž iedvesmojušas kā dzimumlīdztiesīgas valstis, kur sievietes tiek respektētas un cienītas. Šī apbrīna noveda pie tā, ka Iluta pašmācības ceļā apguva zviedru valodu un ik pa laikam nonāca situācijās, kurās jābūt par tulku starp latviešiem un zviedriem. 1999. gadā attīstījās ideja veidot kopīgu projektu ar Somijas zviedru sieviešu apvienību "Marta", un Iluta kā zviedru valodas pratēja tika izvirzīta par tā vadītāju.

Kopš tā laika Ilutas vadītais centrs "Marta" izaudzis par lielu atbalsta resursu, kas bieži vien sniedz pirmo palīdzīgo roku sievietēm, kuras nonākušas grūtībās un bēg no vardarbīgām attiecībām ģimenē.

Būtiski, ka Iluta mācējusi ne tikai iedvesmoties pati, bet arī pielietot savas Ziemeļvalstīs gūtās zināšanas Latvijas sievietēm vajadzīgā virzienā. "Toreiz somiem likās, ka vienkārši jāiemāca Latvijas sievietēm visādas prasmes, un tad viņas būs daudz veiksmīgākas," Iluta atceras pirmsākumus sadarbībai ar Somijas zviedru sieviešu biedrību "Marta". "Bet, ja tev nav strukturālā atbalsta no valsts, nav rīcībpolitikas, kas rada šīs iespējas un paplašina tās, tu vari būt nez cik prasmīgs un talantīgs, bet sistēma tev neļauj virzīties uz priekšu un veidot karjeru. Tas bija savstarpēji izglītojošs process." Somu "Martai" šobrīd uzdevumi un darbi ir pavisam citi, piemēram, vides jautājumi un veselīgs dzīvesveids. Taču pirms 100 gadiem Somijas "Marta" sākotnēji strādāja ar mērķi, lai sievietes būtu ekonomiski neatkarīgas, kļūtu par līderēm un galu galā iegūtu balsstiesības.

Latvijas "Martai" bija citi uzdevumi — bija jārisina jautājumi, kas saistīti ar vardarbību, cilvēktirdzniecību, cilvēku dzīvību un veselību. "No Zviedrijas iedvesmojos saistībā ar dažādām rīcībpolitikām, lai novērstu seksuālo ekspluatāciju. Tur jau 1999. gadā ieviesa likumu, kas soda par seksuālo pakalpojumu pirkšanu, tādā veidā nostādot cilvēku kā absolūtu vērtību," stāsta Iluta, atgādinot, ka Latvijā tas joprojām nav aizliegts. "Mēs varam runāt par dzimumu līdztiesību, varam radīt glancētas nostādnes saistībā ar sievietēm biznesā vai politikā, bet, kamēr mēs neatrisināsim šo jautājumu, ka sievietes

Iluta Lāce, the head of the Marta Centre, has been educating the public, officials and politicians over matters of gender equality for the past twenty years. Much has been accomplished. Things that were frowned upon twenty years ago are now met with understanding and great responsibility.

Even before establishing *Marta*, Iluta was simply inspired by the Nordic countries, seeing as they are gender-equal states where women are respected and appreciated. This inspiration led to Iluta learning Swedish through self-study, and this in turn led to situations in which she was an interpreter between the Swedes and the Latvians. In 1999 an initiative for a joint project with the Swedish Martha Association in Finland came about, with Iluta, being a Swedish speaker, nominated to head it.

Under Iluta's leadership, the Marta Centre has grown into a huge support network that often is the first helping hand for women who have come into hardship and are escaping violent domestic relationships.

It is important that Iluta not only found personal inspiration but also put the knowledge she gained in the Nordics to use in helping meet the needs of Latvian women. "Back then, the Finns thought that Latvian women should be taught different skills and that this would suffice to make them more successful," Iluta says, remembering the outset of their collaboration with the Swedish Martha Association in Finland. "But if you have no structural support from the state, if there are no policies in place to create and expand these opportunities, you can be as talented and skilled as you like, but the system will prevent you from advancing and making a career. Both sides learned a lot during the process." Finland's Martha currently has completely different tasks and goals to accomplish, such as tackling environmental problems and promoting a healthy lifestyle. However, Martha was initially established a hundred years ago to promote women's financial independence, help them become leaders and, in the end, obtain voting rights.

Latvia's *Marta* has different tasks. They address problems related to violence, human trafficking, human lives and health. "I was inspired by Swedish policies against sexual exploitation. As early as 1999, they introduced a law condemning the purchase of sexual services, thus prioritizing a human being as the absolute value," says Iluta. She draws attention to the fact that this practice is still legal in Latvia. "We can go on talking about gender equality and express sugar-coated attitudes about women in business and

Руководитель центра "Marta" Илута Лаце уже двадцать лет просвещает общество, чиновников и политиков по вопросам равноправия полов. Достигнуто многое. Вопросы, еще 20 лет назад вызывавшие изумленный взгляд, сегодня воспринимаются с большой ответственностью.

Еще до создания центра "Marta" страны Северной Европы вдохновляли Илуту равноправием полов, чутким и уважительным отношением к женщине. Это привело к тому, что Илута самостоятельно освоила шведский язык и время от времени оказывалась в ситуациях, когда приходилось быть переводчиком между латышами и шведами. В 1999 году развилась идея совместного проекта с финско-шведским женским объединением "Marta", и знающей шведский язык Илуте было поручено его возглавить.

С тех пор возглавляемый Илутой центр "Marta" вырос в мощный ресурс поддержки, зачастую протягивающий первую руку помощи женщинам, столкнувшимся с трудностями и бегущим от насильственных отношений в семье.

Важно, что Илута сумела не только вдохновиться сама, но применить полученные в Северных странах знания в нужном женщинам Латвии направлении. "В ту пору финнам казалось, что достаточно просто научить латвийских женщин всяким умениям и тогда они станут гораздо успешнее," вспоминает Илута истоки сотрудничества с финско-шведским женским обществом "Marta". "Но, если у тебя нет структурной поддержки от государства, нет политики действий, создающей и расширяющей эти возможности, ты можешь быть каким угодно умелым и талантливым, но двигаться вперед и строить карьеру тебе не позволит система. Это был процесс обоюдного просвещения." У финского общества "Marta" сегодня совсем другие цели и задачи, например экология и здоровый образ жизни. Но 100 лет назад оно работало с целью, чтобы женщины были экономически независимы, становились лидерами и, в конце концов, получили право голоса. Перед латвийским центром "Marta" стояли другие задачи — приходилось решать вопросы, связанные с насилием, торговлей людьми, жизнью и здоровьем человека. "Швеция вдохновила разнообразными политиками действий по устранению сексуальной эксплуатации. Там еще в 1999 году приняли закон, карающий за покупку сексуальных услуг, провозгласив тем самым человека абсолютной ценностью," рассказывает Илута, напоминая, что в Латвии это по-прежнему не запрещено. "Мы можем говорить о

ķermenis nav pērkams, viņas vienalga var nonākt ievainojamās situācijās, kurās kāds viņas reducē līdz precei vai produktam."

Katru gadu resursu centrā "Marta" tiek sniegta palīdzība līdz pat 400 sievietēm, un Iluta joprojām saskaras ar seksuāli izmantotām sievietēm, arī nepilngadīgām meitenēm, kuras tiek ekspluatētas tepat Latvijā. "Daudzi norāda, ka cilvēkiem ir brīvas izvēles pašiem pieņemt dažādus lēmumus par savu dzīvi un ķermeni. Bet ir iespējamās arī bīstamas un apdraudošas situācijas, kurās vai nu tu dzīvo, vai mirsti. Parasti mēs nevaram teikt, ka prostitūcijā abas puses ir līdzvērtīgās pozīcijās," šis Ilutai ir sāpīgs jautājums. "Neesam bijuši gana veiksmīgi, lai novērstu šos noziegumus."

Tomēr Iluta ir pārliecināta, ka drīz arī šis robs likumdošanā tiks sakārtots, jo pēdējo 20 gadu laikā izdarīts daudz: "Tagad jau liekas neiedomājami, taču līdz 2014. gadam pati sieviete Latvijā bija atbildīga par vardarbību, kas pret viņu vērstā. Mēs panācām pagaidu aizsardzību, un tagad policijai ir tiesības nošķirt varmāku līdz pat astoņām dienām, ne tikai uz trim stundām."

Iluta jau no mazām dienām ar nepatiku novērojusi sieviešu vēlmi būt pareizā, sabiedrībai pieņemamā tēlā. "Redzēju, ka, tiklīdz ienāk telpā kāds vīrietis, šīs spēcīgās sievietes sāk ķīķināt un tēlot muļķes, lai gan tādas nav. Kas tas tāds ir? Kāpēc tā notiek?" šie jautājumi Ilutu nodarbinājuši jau kopš bērnības. Un tad, pirmo reizi aizbraucot uz Zviedriju, Iluta satika sievietes politiķes cieņamos gados, kuru pašpārliecinātība un feminisms bijis jūtams katrā teiktajā vārdā.

Ilutai simpatizē arī tas, ka Ziemeļvalstīs sievietes nemēģina būt visu varošas supervarones, kā tas nereti novērojams Latvijā. "Te bieži vien ir tā, ka sievietes mēģina pakļauties dažādiem standartiem, ko sabiedrība pieprasa. Gan savā ārējā tēlā, gan arī pieslēpjot kādu negatīvu dzīves pieredzi un parādot sevi kā perfektu visās jomās. Ziemeļvalstīs tā nav," Iluta salīdzina dažādu valstu sieviešu mentalitāti un pašapziņu. "Ja viņām neveicas ar kaut ko, tad viņas to arī stāsta — kā tādu vērtīgu, sāpīgu pieredzi, kas viņām devusi iedvesmu dzīvot tālāk. Nav tā, ka sieviete var būt perfekta pilnīgi visās jomās — gan kotletes cept, gan būt brīnišķīga mīļākā savam vīram, būt ideāla māte un augstas raudzes profesionāle darbā. Ziemeļvalstīs sievietes atklāj, ka īstenībā tā nebūt nav!"

Pēc daudzajiem sadarbības gadiem Iluta ir pārliecināta, ka izpratne un empātija rodas, ja neizliekamies, tostarp arī neiekļaujamies

politics. But as long as we don't solve this question, namely, that the female body is not for sale, women can still end up in vulnerable situations where someone reduces them to a product and a commodity."

The Marta institution provides help to as many as 400 women annually, and Iluta still encounters sexually abused women, including underage girls who are being exploited here in Latvia. "Many say that people have the freedom to make decisions about their own life and body. But dangerous and threatening situations are also possible, in which you either live or die. Generally speaking, we cannot agree that both parties are on an equal footing in prostitution," says a moved Iluta. "We have not been fortunate enough to prevent this crime from happening."

But Iluta is confident that this legal loophole, too, will soon be fixed, as there have been great successes over the past twenty years. "It now seems unimaginable, but as recently as 2014 women in Latvia were held responsible for the violence they were subjected to. We achieved the introduction of temporary restraining orders, and the police now have the right to restrain perpetrators of domestic violence for up to eight days as opposed to three hours, which was the case in the past."

Since her early childhood, Iluta has been displeased upon witnessing women's desire to fashion themselves according to the *correct* female image accepted in society. "I saw that, as soon as a man entered the room, these strong women would start giggling and acting like fools, though they were anything but. What is this? Why is this happening?" These questions puzzled her from her early days. And then, going to Sweden for the first time, Iluta met senior female politicians. Their confidence and feminism could be felt in every word they said.

Iluta likewise sympathizes with the fact that Nordic women don't try to act like superheroes who can do it all, as is often the case in Latvia. "Here, women often try to fit different standards dictated by the public. This concerns both their looks and the way they hide some negative experiences in their life, making a show of perfection in all aspects of life. That's not the case in the Nordics," says Iluta, comparing women's mentality and confidence across the region. "Should ill luck strike them, they don't shy away from relating it as a valuable and painful experience that inspired them in their future life. It is not the case that a woman can be perfect in every respect, frying meatballs, being a wonderful lover to her husband,

равноправии полов, можем показывать глянцевые образы женщин в бизнесе или политике, но пока мы не решим этот вопрос, что женское тело не покупается, они все равно могут попадать в уязвимые ситуации, когда кто-то низводит их до товара или продукта."

Ежегодно в ресурсном центре "Marta" помощь получают вплоть до 400 женщин, и Илута по-прежнему сталкивается с их сексуальным использованием здесь же в Латвии, включая несовершеннолетних девушек. "Многие указывают, что человек волен сам принимать разнообразные решения о своей жизни и своем теле. Но ведь бывают же опасные и угрожающие ситуации, когда выбирать приходится между жизнью и смертью. Мы обычно не можем утверждать, что в проституции позиции обеих сторон равноценны," для Илуты это болезненный вопрос. "Мы не были достаточно успешны в предотвращении этих преступлений."

Тем не менее, Илута убеждена, что и эта прореха в законодательстве будет скоро устранена, так как за последние 20 лет сделано многое: "Теперь это кажется немыслимым, но до 2014 года в Латвии сама же женщина была в ответе за направленное на нее насилие. Мы добились временной защиты, и теперь полиция имеет право изолировать буяна не на три часа, а вплоть до восьми дней."

Илута с малых лет с неприязнью воспринимала желание женщин быть в правильном, приемлемом обществу образе. "Стоило войти в помещение мужчине, и эти сильные и неглупые женщины начинали хихикать и строить из себя дуручек. Что это? Почему так?" эти вопросы Илуту занимали с детства. И тогда, впервые приехав в Швецию, Илута встретила женщин-политиков в почтенных годах, в каждом слове которых ощущались уверенность в себе и феминизм.

Илуте симпатизирует и то, что в Северных странах женщины не пытаются быть всемогущими супергероинями, как это нередко наблюдается в Латвии. "Здесь женщины зачастую пытаются вписаться в некие стандарты, диктуемые обществом. И в своем внешнем образе, и скрывая некий негативный опыт и демонстрируя свою безупречность во всех сферах. В Северных странах этого нет," Илута сравнивает менталитет и самосознание женщин. "Если им с чем-то не повезло, они так и говорят — как о ценном, пусть и болезненном опыте, вдохновившем их жить дальше. Не может женщина быть безупречной во всем — жарить котлеты и одновременно

dzimumu stereotipos: "Patiesums un autentiskums veido veselīgu integritāti, kad tu vari būt tāds, kāds tu esi. Tev nav jāizliekas par to, kas tu neesi. Jo sabiedrība ir patiesāka, jo patiesākas attiecības veidojas. Un tādas attiecības ir visveiksmīgākās."

Viesojoties Ālandu salās, Iluta iedvesmu smēlusies no jauniešu grupām, kur meitenes un zēni diskutē par dažādām pusaudžiem aktuālām tēmām, tai skaitā visu, kas saistīts ar dzimumu stereotipiem un dažāda veida attiecībām. "Pagājušajā gadā arī Latvijā izveidojām paši savu metodi, kā runāt ar jauniešiem. Ņemot vērā tikumības grozījumus un pēdējo gadu politisko kontekstu, mēs radījām metodikas rokasgrāmatu jauniešu līderiem par šīm daudzajām tabu tēmām, kas netiek apskatītas vai tiek apskatītas pavirši un nepietiekoši," stāsta Iluta, uz izaicinājumiem un problēmām raugoties ar optimismu.

Ne tikai sievietes, arī vīrieši Ziemeļvalstīs ir feministi: "Iepazinoties Zviedrijā ar superīgiem vīriešiem, kas izveidojuši organizāciju vīriešu dzimumu līdztiesībai. Viņiem ir daudz lielisku iniciatīvu, kas mudina līdzcilvēkus nepalikāt vienaldzīgiem, sastopoties ar vardarbību." Iluta atzīst, ka pagaidām vīriešus mobilizēt ir grūtāk, taču darbs notiek — "Martas" projekts *Celies* mēģina arī Latvijā vīriešus iesaistīt sieviešu atbalstīšanā.

Optimiste Iluta atrod ilustratīvus piemērus, lai parādītu, ka arī vīrieši šo 20 gadu laikā ir mainījušies. "2004. gadā mēs tikāmies ar tā laika visu politisko partiju līderiem un mudinājām iesaistīt sievietes partiju valdēs. Toreiz dzimumu attiecība Saeimā bija 80 pret 20 vīriešiem par labu. Vīriešiem no savām pozīcijām šķita, ka viss apgriezīsies kājām gaisā — būs 80 sievietes un 20 vīrieši. Sievietes sagrābs varu!" Iluta garšīgi smejas. "Taču mēs negribam kādu noniecināt vai nīst, bet esam par iekļaujošu sabiedrību, kurā tiek ņemti vērā arī sieviešu dzīves skatījums un viņu pieredze."

Iluta ar kolēģiem Zviedrijā 2003. gadā aizguvusi ideju apmācību projektam sievietēm politiķēm, lai palīdzētu viņām izcīnīt vietu vēlēšanu sarakstos. "Gandrīz visas ministres ir piedalījušās mūsu diskusijās," Iluta ir lepna. "Tādā veidā mēs mēģinām stiprināt sieviešu atbalsta tīklu. Tas arī ir viens no veiksmes faktoriem, kas darbojas Ziemeļvalstīs — sieviešu solidaritāte un atbalsts, vai tas būtu politikā, biznesā vai nevalstiskajā sektorā."

a perfect mother to their child and a top-notch professional in the workplace all at the same time. In the Nordics, women step up and say that it is definitely not the case!"

After many years of working together, Iluta is convinced that understanding and empathy arise when there's no pretense, including pretending to fit gender stereotypes: "Truthfulness and authenticity create a healthy integrity, meaning you can be as you are. You don't have to pretend to be something you're not. The more truthful a society, the more truthful are the relationships within it. Relationships of such a character are the most successful."

Visiting the Åland Islands, Iluta was inspired by youth groups in which girls and boys discuss topics important to teenagers, including everything that's related to gender stereotypes and different kinds of relationships. "Last year we came up with our own method of talking to teenagers in Latvia. Taking into account the introduction of the *morality clause* and the political context of the past few years, we created a methodology for youth leaders, offering ways to talk about these numerous tabooed topics that are either not sufficiently examined or are examined in a fleeting or perfunctory manner," says Iluta, who maintains an optimistic outlook on challenges and problems.

In the Nordics, there are male in addition to female feminists. "In Sweden, I met superb men who created an organization for men's gender equality. They have many great initiatives that urge fellow citizens not to shut their eyes when they witness violence," Iluta says, admitting that mustering men for the cause is more difficult at the moment. However, there is ongoing work, with Marta's *Celies* [Rise Up] project trying to get men involved in supporting women as well.

Ever an optimist, Iluta comes up with illustrative examples that show the way men have changed over the past twenty years. "In 2004 we held meetings with leaders of all political parties, urging them to include women in party boards. At the time, the gender ratio in the Latvian parliament was 80 to 20. To the men, it seemed that the situation would turn topsy-turvy, with 80 women to 20 men. The women will usurp the power!" says a laughing Iluta. "But we are not wont to denigrate or detest. We support an inclusive society which accepts women's experiences and their outlook on life."

From a visit to Sweden in 2003, Iluta and her colleagues borrowed an idea for a training project for female pol-

быть изумительной любовницей для мужа, идеальной матерью для детей и высокопробным профессионалом на работе. В Северных странах женщины обнаруживают, что в действительности это вовсе не так!"

После многих лет сотрудничества Илута убеждена, что понимание и эмпатия возникают, если не притворяться, в том числе не замыкаться в половых стереотипах: "Искренность и подлинность создают здоровое сплочение, когда ты можешь быть таким, какой ты есть. Тебе никем не надо притворяться. Чем общество искреннее, тем искреннее складываются отношения. И такие отношения наиболее успешны."

Побывав на Аландских островах, Илута почерпнула вдохновение у молодежных групп, где девушки и юноши обсуждали разные актуальные для подростков темы, в том числе все связанное с половыми стереотипами и разного рода отношениями. "В прошлом году мы в Латвии выработали свой собственный метод общения с молодежью. Учитывая законодательные изменения "нравственности" и политический контекст последних лет, мы создали для молодежных лидеров методический справочник на эти многочисленные табуированные темы, не затрагиваемые или рассматриваемые поверхностно и недостаточно," рассказывает Илута, с оптимизмом глядя на вызовы и проблемы.

Феминизм в Северных странах исповедуют не только женщины, но и мужчины: "Познакомилась в Швеции с суперскими мужчинами, создавшими свою организацию равноправия полов. У них множество чудесных инициатив, побуждающих сограждан не оставаться равнодушными при столкновении с насилием." Илута признает, что пока мужчинам мобилизовать труднее, но работа ведется — проект центра "Marta" *Celies* ["Вставай"] как раз стремится привлечь латвийских мужчин к поддержке женщин. Оптимистичная Илута находит иллюстративные примеры, чтобы показать, что за эти 20 лет мужчины тоже изменились. "В 2004 году мы встретились с лидерами всех тогдашних политических сил и предложили включить женщин в правления партий. Соотношение полов в Сейме тогда было 80 к 20 в пользу мужчин. Мужчинам со своих позиций казалось, что все перевернется с ног на голову — будет 80 женщин и 20 мужчин. Женщины захватят власть!" залиvisto смеется Илута. "Но ведь мы не хотим никого свергать или подавлять, мы за вклю-

Sieviešu tīklošanās kļūst arvien aktīvāka. "Šobrīd biznesa sievietes jau pašas meklē mūs un jautā, kā var atbalstīt un sadarboties. Tas man liekas neticami, jo sākumā mēs bijām tāda izstumto, savējo kopa — cilvēki, kas jutās nesaprasti un nepadzirdēti, atrada savu integritāti "Martas" centrā," stāsta Iluta, kura par savu darbu saņēmusi gan Triju Zvaigžņu ordeni, gan Somijas valsts apbalvojumu. "Un tagad ir cilvēki, kas saka, ka viņiem "Marta" ir sapņu darba vieta. Tas man ir lielākais panākums."

iticians, which would help them make it into the voting candidates' list. "Almost all female ministers have participated in these discussions," says Iluta. "In this way we are trying to strengthen the women's support network. This is another success factor that's at work in the Nordics — women's solidarity and support, be it in politics, business or the non-governmental sector." Women's networking is becoming ever more active. "At this point in time businesswomen seek us out of their own accord, inquiring about opportunities for support and cooperation. It seems unbelievable to me, as at the very beginning we were but a group of ostracized people, a tightly knit circle of confidantes. People who felt misunderstood and unheard discovered their integrity at the Marta Centre," says Iluta, who has received Latvia's highest civil decoration, The Order of the Three Stars, and a Finnish state award for her accomplishments. "Now there are people who say that working at *Marta* is their dream job. This is the highest measure of success to me."

чающее общество, где во внимание принимаются также взгляды женщин на жизнь и их опыт."

Илута с коллегами в 2003 году позаимствовала в Швеции идею проекта обучения женщин-политиков, чтобы помочь им занять место в избирательных списках. "Почти все министры-женщины участвовали в наших дискуссиях," гордится Илута. "Так мы пытаемся укрепить сеть поддержки женщин. Это тоже один из факторов успеха, действующий в странах Северной Европы — солидарность и поддержка женщин, будь то в политике, бизнесе или негосударственном секторе." Женский нетворкинг становится все активнее. "Сегодня деловые женщины уже сами ищут нас и спрашивают, чем могут поддержать и помочь. Это мне кажется невероятным, так как поначалу мы были этаким группой изгоев — люди, чувствовавшие себя непонятыми и неслышанными, находили понимание в центре "Marta", рассказывает Илута, за свою работу получившая и орден Трех Звезд, и государственную награду Финляндии. "А теперь многие говорят, что работа в центре "Marta" стала для них заветной мечтой. Для меня это самое большое достижение."

**#Videi
draudzīga
uzņēmēj-
darbība**

**#Environmentally Friendly Business
#Экодружественное предпринимательство**

Māra Lieplapa

Māra Lieplapa
Мара Лиеплапа

Uzņēmuma PLŪKT radītāja
Founder of the PLŪKT company
Создательница предприятия PLŪKT

Ar latvisko nosaukumu PLŪKT daudzās pasaules malās tiek tirgota tēja, kas ievākta Praulienas pļavās Madonas pusē. Stratēģiskais lēmums pārstāvēt sevi kā Nordic jeb Ziemeļu tēju šim zīmolam atvēra durvis visos pasaules kontinentos. "Mēs pašas jūtamies kā daļa no Ziemeļeiropas," uzņēmuma dibinātāja Māra Lieplapa saka par sevi un mammu Līgu. Abām svarīgas ir tādas vērtības kā askētiskums, dabiskums un saudzīga attieksme pret apkārtējo vidi. Tēju meistares turpina iekarot pasaules tirgu, un viens no mērķiem ir ielauzties arī kafijas kultūras cienītāju reģionā — Ziemeļvalstīs.

The PLŪKT tea, named after the Latvian for *pluck* and collected in the meadows of Prauliena near the town of Madona, is sold across different corners of the world. The strategic decision to position the tea as Nordic has opened its makers the door to every continent. "We consider ourselves to be a part of Northern Europe," says PLŪKT founder Māra Lieplapa. The *we* refers to Māra and her mother and company colleague Līga. They both find values such as asceticism, naturalness and a considerate attitude towards the environment very important. The two tea masters are busy conquering the global market, and one of their goals is breaking into the Nordics, a region traditionally known for its coffee culture.

Под латышским названием PLŪKT во многих уголках мира продается чай, собранный на лугах Праулиены под Мадоной. Стратегическое решение представлять себя как Nordic, или чай Севера, открыл бренду двери на всех континентах планеты. "Мы сами ощущаем себя частью Северной Европы," говорит основательница предприятия Мара Лиеплапа о себе и маме Лиге. Для обеих важны такие ценности как аскетизм, естественность и бережное отношение к окружающей среде. Чайные мастерицы продолжают покорять мировой рынок, и одной из их целей стал прорыв в регион традиционно кофейной культуры — Северные страны.

No Dienvidāfrikas līdz Japānai un no Austrālijas līdz Amerikai — visā pasaulē tējas baudītāji novērtējuši zīmola PLŪKT piedāvātās Nordic jeb Ziemeļu tējas. Izrādās, tās nāk tepat no Praulienas Madonas pusē, kur jauna, uzņēmīga Banku augstskolas absolvente ar savu neatlaidību sākusī eksportspējīgu biznesu, izplatot Latvijas pļavu dārgumus visā pasaulē. Gaumīgā iepakojumā katrs tējas veids tiek pasniegts kopā ar stāstu, kas katram latvietim zināmās augu tējas aiznes pasaulē kā īpašu notikumu.

Vēl augstskolas trešajā kursā, 21 gada vecumā Māra sāka *virpināt ideju* par savu biznesu. Pēc prakses un nelielas darba pieredzes viņa saprata, ka grib kaut ko savu. Māra iedvesmojās no pieredzes apmaiņas brauciena uz Ķīnu, kur pirmo reizi redzēja tējas laukus un iepazīna tējas kultūru. Tieši tad arī viņa nolēma apvienot savu biznesa un mārketinga izglītību ar mammas zināšanām un zinātnisko grādu vides zinībās.

Stratēģisks bija lēmums sevi pārstāvēt kā Nordic jeb Ziemeļu zīmolu. "Mums likās, ka vislabākais, kā ar vērienu pastāstīt citiem par sevi, ir, izmantojot mūsu lokācijas vietu," skaidro Māra. "Mēs pašas ticam, ka esam daļa no Ziemeļeiropas, un vārds "Nordic" ir ļoti šarmants — tam nāk līdzī tādās vērtības kā askētiskums un dabiskums, ko novērtē arī Amerikā un Āzijā."

Pirmais produkts bija fermentēta ugunspuķe. "Mums ienāca prātā — varbūt tā ir Ziemeļu melnā tēja, par kuru līdz šim neviens nav zinājis?" Tam sekoja žāvēta ugunspuķe — Ziemeļu zaļā tēja. Līdzīgi kā Āzijā, kur fermentēta tēja ir melnā, bet žāvēta — zaļā. Ar mammas Līgas zināšanām tapa Blossom un White night, kurās apvienoti meža un pļavu aromātiskie augi. Tad sekoja latvietim parasti krājumos esošās liepziņu, piparmētru, gaiļbikšīšu un citas tējas.

Jau sākotnēji biznesa ideja ir bijusi vērsta uz eksportu. Veselu gadu diendienā Māra sūtīja pārdošanas e-pastus un ziņas sociālajos tīklos, līdz kāds sāka atbildēt. Pirmos pārdevējus Āzijā palīdzēja atrast Māras kursabiedri no Ķīnas un paziņa Singapūrā. "Kad mēs sākām domāt par PLŪKT, par savu ideju informēju visus kursabiedrus un apmaiņas programmās iegūtos paziņas Āzijā. Nosūtīju paraugus un palūdzu, lai aiznes uz kādu tējnīcu, kafejnīcu vai specializēto veikalu. Pirmā tējnīca bija Singapūrā, tur par mūsu produktu ieinteresējās tējas meistars no Austrālijas, kurš pēc tam mūs ieteica kādam tējas meistaram Ķīnā. Tāds bija sākums." Pagrieziena punkts bija pagājušā gada augusts, kad pie-

From South Africa to Japan to Australia to America, tea connoisseurs hold the PLŪKT Nordic series of teas in high esteem. It turns out that the actual tea comes from Prauliena, near the town of Madona, where a young and enterprising graduate of the BA School of Business and Finance has worked determinedly to create an export-oriented business distributing the goodness found in Latvia's meadows across the globe. Elegantly packaged, each of their tea varieties is accompanied by a story introducing the world to the unique character of the herbal teas that Latvians know so well.

At the age of 21, Māra, a third-year student at the university, started thinking about having her own business. After an internship and some time on the job market, she realized she wanted to have something that was completely hers. Māra was inspired by an experience-exchange trip to China where she first saw tea fields and learned more about tea culture. It was then that she decided to make use of her business and marketing know-how, combining this with her mother's knowledge and a degree in environmental science.

They made a strategic decision to represent themselves as a Nordic brand. "We thought that the most sweeping way of introducing ourselves to others would be by reference to our location," says Māra. "We consider ourselves to be a part of the Nordics, and *Nordic* is a very charming word, accompanied as it is by values such as a sense for the ascetic and the natural, and this is highly esteemed in America and Asia as well."

The first product they came up with was fermented fireweed. "We got the following idea — what if that's the Northern black tea, which no one had heard about before?" This was followed by dried fireweed, or the Northern green tea. This is similar to Asia, where black tea is fermented but green tea is dried. The Blossom and White Night varieties were made thanks to the extensive knowledge of Līga, Māra's mother, blending together fragrant forest and meadow herbs. These were followed by linden, peppermint and cowslip tea, along with other staple teas found in Latvian households.

Māra's business was export-oriented from the get-go. Māra spent a year sending sales emails and social media messages each day, until responses finally started arriving. Māra's fellow students in China and an acquaintance in Singapore helped them find their first customers in Asia. "When we came up with the idea for PLŪKT, I informed all of my course mates and acquaintances from my exchange in Asia. I sent them tea samples, which I asked them to bring to a tearoom, café or specialized store. The first tearoom to respond

От Южной Африки до Японии и от Австралии до Америки — во всем мире знатоки и любители чая оценили предлагаемые брендом PLŪKT чаи Севера, или Nordic. Делают их здесь же, в Праулиене под Мадоной, где предприимчивая выпускница Высшей банковской школы с упорством и энтузиазмом молодости развернула бизнес с экспортным потенциалом, распространяя сокровища лугов Латвии по всему свету. Каждый сорт чая в изящной упаковке сопровождается историей, несущей в мир известные любому латышу растительные чаи как особое событие.

Еще на третьем курсе вуза, в возрасте 21 года Мара начала прокручивать идею собственного бизнеса. После практики и недолгого опыта работы она поняла, что хочет делать что-то свое. Мара вдохновилась от поездки по обмену опытом в Китай, где впервые увидела чайные плантации и познакомилась с чайной культурой. Именно тогда она и решила объединить свое образование в сфере бизнеса и маркетинга со знаниями и научной степенью мамы в области экологии.

Стратегическим было решение позиционировать свой бренд как Nordic, или северный. "Нам казалось, что лучше всего с размахом рассказать другим о себе поможет наше местонахождение," поясняет Мара. "Мы сами верим, что являемся частью Северной Европы, а в слове "Nordic" кроется особый шарм — к нему прилагаются такие ценности как аскетизм и естественность, почитаемые также в Америке и Азии."

Первым продуктом стал ферментированный иванчай. "Нам пришло в голову — возможно, это северный черный чай, о котором до сих пор никто не знал?" Затем последовал сушеный иванчай — северный зеленый чай. Цветовая градация как в Азии, где ферментированный чай черный, а сушеный — зеленый. Мама Лига, приложив свои знания, смешала лесные и луговые ароматические травы и создала Blossom и White night. Далее последовали обычно имеющиеся в запасе у каждой латышской семьи липовый, мятный, первоцветный и другие чаи.

Идея бизнеса изначально была ориентирована на экспорт. Целый год день за днем Мара рассылала предложения по электронной почте, размещала их в социальных сетях, пока не пошли первые ответы. Первых продавцов в Азии Маре помогли найти однокурсники из Китая и знакомая в Сингапуре. "Начав развивать идею PLŪKT, я оповестила о ней всех однокурсников и обретенных в ходе обмена опытом знакомых в Азии. Разослала образцы и попросила отнести в какую-нибудь чайную, кафе или специализированный магазин. Первая чайная была в Сингапуре, где нашим продук-

teicās četri lielie izplatītāji: no Vācijas, Dienvidāfrikas, Austrālijas un ASV. "Kopš tā brīža viss sāka velties lavīnveidīgi."

Māra uzņēmuma veidošanā rūpīgi un pacietīgi strādājusi arī pie dizaina detaļām. Kopā ar aģentūru Overpriced tas veidots pusgada garumā: "Vācām pļavas herbārijus un iestrādājām tos iepakojumos." Savukārt nosaukums PLŪKT pašam uzņēmējām iepatikās lēnām. "Svarīgi, ka nosaukums rezonē starptautiski. PLŪKT skan skaisti arī angļiski, turklāt arī nozīmē "ievākt", "savākt". Līdzīgi arī zviedru, holandiešu valodās — "plocka", "plukken". Zīmolu PLŪKT mēs pamatā radījām ar mērķi eksportēt, taču superīgi, ka tas ir arī vārds latviešu valodā. Tas uzreiz rada interesi arī no Latvijas klientu puses." Katrai tējai ir savs stāsts. Ļoti iespējams, daļa iedvesmas nāk no Māras senčiem, jo viņas vecvecāki ir rakstniece Ilze Indrāne un aktieris un režisors Rūdolfs Baltaisvilks.

Ziemeļnieciskums ir ne tikai PLŪKT dizainā, bet arī attieksmē pret dabu — tējas maisiņi ir kompostējami, veidoti no kukurūzas un cukurniedres šķiedru sakausējuma. "Kad sāku domāt par savu biznesu, zināju, ka negribu ražot jaunus atkritumus. Man bija uzstādījums — jābūt dabai draudzīgiem," Māra izskaidro šo biznesa aspektu. Izrādījās, ka tikai viens ražotājs pasaulē piedāvā materiālu videi draudzīgiem tējas maisiņiem. Tagad ar licences līguma atļauju PLŪKT iepērk materiālu paši un tepat Praulienā to pārvērš maisiņos, kuros safasē tēju.

Ziemeļvalstu reģionālās attīstības un plānošanas pētniecības centrs Nordregio zīmolu PLŪKT izvēlējies kā piemēru, lai demonstrētu ilgtspējīga, uz dabas resursiem balstīta biznesa dzīvotspēju praksē. Ziemeļvalstu institūcijas mērķis ir mudināt jauniešus domāt un rīkoties zaļi, ar savām iniciatīvām radot pievienoto vērtību.

"Tās ir arī manas ģimenes vērtības. Mani vecāki ir saistīti ar dabas aizsardzību, un mēs tikām audzināti dzīvot tā, lai ir labi gan cilvēkam, gan dabai," paskaidro Māra. Šī pieeja atmaksājas arī biznesā — piemēram, zīmola PLŪKT lielāko noietu ASV veido tieši zero waste un dizaina konceptveikaliņi. PLŪKT var meklēt arī specializētajos ziemeļnieciskās ievirzes veikalos, kur tiek pārstāvēti zīmoli no Ziemeļvalstīm. "Šajos veikalos novērtē askētismu un minimālismu. Visbiežāk mūs atradīs blakus svecēm un dizaina grāmatām, dažādām skaistumlietām, jo arī PLŪKT tēja nav īsti ikdienas produkts, tā ir kā dāvana vai īpašs mirklis."

was in Singapore, where an Australian tea master became interested in our product. He then went on to recommend us to a Chinese tea master. That's how it all began." The turning point came last August when the company received messages from four large distributors in Germany, South Africa, Australia and the US. "From that moment on, it all started snowballing."

In creating the company, Māra spent long and careful hours working out the particularities of product design. It took six months' worth of work with the Overpriced agency: "We collected herbaria from the meadows and worked them into the packaging." The two entrepreneurs were actually quite slow to come to like the name PLŪKT. "It's important for the name to have an international resonance. PLŪKT sounds beautiful in English too, and it also means *collect*, *gather*, the same as the Swedish and Dutch *plocka*, *plukken*. We created the PLŪKT brand with exports in mind, but it's amazing that it's also a word in Latvian. This also generates interest from Latvian clients," Māra says. Every PLŪKT tea has its own story. It is quite likely that part of the inspiration comes from Māra's ancestors. Her grandparents are the writer Ilze Indrāne and the actor and director Rūdolfs Baltaisvilks.

There is something Nordic not only about the design of PLŪKT but also their attitude towards nature. The teabags are fully biodegradable, made from corn and sugarcane fibers. "When I first started thinking about my business I knew at once that I don't want to produce any new waste. I was adamant that we have to be environmentally friendly," Māra says in explaining this aspect of the company. It turned out that there's only a single manufacturer in the world selling materials for making environmentally friendly tea bags. After obtaining a license, PLŪKT are now buying materials and making bags for their tea locally in Prauliena.

Nordregio, a Nordic research center for regional development and planning, has picked the PLŪKT brand as an example for explaining and illustrating the way a sustainable business based on natural resources should be conceived. This Nordic institution aims to inspire young people to think and act green and create value through their initiatives.

"These are my family values, too. My parents are connected to environmental protection, and we were brought up to live in a way that's good both for human beings and nature," Māra explains. This approach is paying off — PLŪKT makes most of their US sales in zero waste and design concept stores. PLŪKT's products are also found at Nordic concept stores representing Nordic

том заинтересовался чайный мастер из Австралии, потом порекомендовавший нас другому чайному мастеру, уже в Китае. Таким было начало." Поворотным пунктом стал август прошлого года, когда заказы поступили сразу от четырех крупных распространителей из Германии, Южной Африки, Австралии и США. "И с того момента все покатилося как снежный ком."

Создавая предприятие, Мара кропотливо и тщательно прорабатывала детали дизайна. Вместе с агентством Overpriced это заняло полгода: "Мы собирали полевые гербарии и использовали их в упаковке." А вот название PLŪKT самим предпринимательницам понравилось не сразу. "Важно, что название резонирует на международном рынке. PLŪKT и по-английски красиво звучит, причем тоже означает *собирать*. Схожие слова есть и в шведском, голландском языках — *plocka*, *plukken*. Бренд PLŪKT мы создавали с прицелом на экспорт, но очень здорово, что в латышском языке есть такое слово. Это сразу вызывает интерес и со стороны латвийских клиентов." У каждого чая своя история. Весьма возможно, что часть вдохновения исходит от предков Мары — ведь она внучка писательницы Илзе Индрәне и актера и режиссера Рудолфа Балтайсвилкса. Северный дух ощущается не только в дизайне PLŪKT, но и в отношении к природе — чайные пакетики компостируются, изготовлены из волокон кукурузы и сахарного тростника. "Задумывая собственное дело, я твердо знала, что не хочу производить новые отходы, четко ориентируясь на экологию," разъясняет Мара этот аспект бизнеса. Оказалось, что в мире только один производитель предлагает дружественный среде материал для чайных пакетиков. Теперь по лицензионному договору PLŪKT закупает его и тут же в Праулиене превращает в пакетики, в которые фасует чай. Исследовательский центр регионального развития и планирования Северных стран Nordregio выбрал бренд PLŪKT как образец для демонстрации устойчивой, основанной на природных ресурсах практики бизнеса. Цель этой североευропейской структуры — побуждать молодежь к зеленому образу мыслей и действий, своими инициативами создавать добавленную стоимость.

"Это и наши семейные ценности. Мои родители связаны с охраной природы, они нас воспитывали жить так, чтобы хорошо было и человеку, и природе," поясняет Мара. Этот подход окупается и в бизнесе — например, наибольший сбыт бренду PLŪKT в США обеспечивают именно небольшие магазины *zero waste* и дизайнерские концепт-сторы. PLŪKT можно искать и в специализированных магазинах северной направленности, где

Interesanti, ka Ziemeļvalstu tirgus izrādījās cietāks rieksts nekā tējas dzimtene Āzija. "Viņi vairāk ir kafijas baudītāji, īpaši somi," pasmaida Māra. Tomēr kaut kāda virzība ir uzsākta, jo patlaban PLŪKT tirgo jau četros veikalos Norvēģijā. Tagad tikai jāgaida, kad pievienosies pārējās Ziemeļvalstis.

brands. "These stores prize asceticism and minimalism. Most often, you will find our products next to candles, design books and different luxury wares, as the PLŪKT tea is not an everyday product. It is more like a gift or a special moment."

It is interesting that the Nordic market has been a tougher nut to crack than Asia, the region where tea comes from. "They enjoy coffee more, particularly the Finns," says a smiling Māra. But the first steps have been made — there are four stores in Norway selling PLŪKT tea. All they have to do is wait for the other Nordics to hop on.

представлены бренды из Северной Европы. "В этих магазинах ценят аскетизм и минимализм. Чаще всего мы находимся рядом со свечами и книгами по дизайну, разнообразными украшениями, так как и чай PLŪKT не совсем повседневный продукт, в большей степени предназначенный для подарков и особых мгновений."

Интересно, что рынок Северной Европы оказался орешком покрепче, чем родина чая Азия. "Они предпочитают кофе, особенно финны," улыбается Мара. Тем не менее, некие подвижки уже начались, и PLŪKT продается уже в четырех магазинах Норвегии. Остается только ждать, когда присоединятся остальные Северные страны.

#Ziemeļvalstu un Latvijas sadarbība

#Nordic-Latvian Cooperation

#Сотрудничество Северных стран и Латвии

Stefans Ēriksens

Stefan Eriksson
Стефан Эрикссон

**Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja
Latvijā direktors**

**Director of the Nordic Council of
Ministers' Office in Latvia**

**Директор Бюро Совета Министров
Северных Стран в Латвии**

**Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja
30 gadu pastāvēšanas laikā tā vadībā
ir bijuši septiņi direktori — Rikards
Berugs, Merēte Kvernrēde, Hanne
Pētersena Refslunda, Ēva Emnēusa,
Imants Gross, Jāns Vīdbergs, kā arī
pašreizējais direktors Stefans Ēriksons.**

**Seven people have directed the
Nordic Council of Ministers' (NCM)
Office in Latvia throughout the
thirty years since its foundation,
namely Richard Bærug, Merethe
Kvernrød, Hanne Petersen Refslund,
Eva Emnéus, Imants Gross, Jan
Widberg, and its current director
Stefan Eriksson.**

**Бюро Совета Министров
Северных Стран за 30 лет его
существования возглавляли
семь директоров — Рикард
Беруг, Мерете Квернред, Ханне
Петерсен Рефслунд, Эва Эмнеус,
Имант Гросс, Ян Видберг и
действующий директор
Стефан Эрикссон.**

Stefans Ēriksons joko, ka vienīgais pārsteigums, uzsākot darbu Rīgā, ir bijusi atskārsme, cik grūta ir latviešu valoda. Tomēr četru gadu laikā viņš to ir iemācījies tādā līmenī, lai latviešu valodā varētu sniegt intervijas.

Pirmo reizi Rīgā Stefans nonāca vēl tad, kad starp Rīgu un Stokholmu nebija prāmju satiksmes, bet gan neredzamais dzelzs priekš-kars. 1983. gadā Stefans studēja krievu valodu Maskavā un toreiz izmantoja iespēju ar vilcienu atbraukt ekskursijā uz Rīgu. Pēc tam jau 1992. gadā viņš te bija kā Zviedrijas Eksporta un importa pārvaldes pārstāvis. Viņš atzīstas, ka uz konkursu amatam Rīgā pieteicies gandrīz nejauši — kāds draugs informāciju par to bija ielicis sociālajos tīklos. Taču pēc 25 gadu darba Zviedrijas Ārlietu ministrijā bija pienācis laiks kaut ko mainīt profesionālajā dzīvē.

Stefana darbs Zviedrijas Ārlietu ministrijā pēdējos gadus bija saistīts ar demokrātijas veicināšanu, un to kā vienu no atslēgas jomām viņš uzsver arī savā darbā Rīgā. "Pasaule un cilvēki mainās, un problēmas ar mūsdienu demokrātiju ir visur, arī Ziemeļvalstīs un Baltijas valstīs. Būtiski mainās arī tas, kā cilvēki lieto medijus," biroja aktuālo darba lauku iezīmē Stefans. "Tas nav mūsu uzdevums mācīt, kā dzīvot, taču mēs varam veicināt vērtīgas diskusijas."

Ziemeļvalstu Ministru padome pirms vairākiem gadiem palīdzēja dibināt sarunu festivālu "Lampa", kas veidots pēc Ziemeļvalstu demokrātijas festivālu līdztības. "Es lepojos, ka sarunu festivāls "Lampa" radās sadarbībā ar Ziemeļvalstīm," atzīst Stefans, jo uzskata, ka sarunāties ir svarīgi. Un vēl svarīgāk — sadzirdēt otru.

"Mums nav daudz vietu, kur esam gatavi un varam viens otru sadzirdēt. Savu viedokli visi var izteikt sociālajos tīklos, bet cilvēki reti satiekas," Stefans, lai arī aktīvs sociālo tīklu lietotājs, norāda uz to ēnas pusēm. Kā vienu no aizgūstamajām pieredzēm viņš norāda somu filozofa Kaja Alhanena (*Kai Alhanen*) ideju, kā pandēmijas laikā uzturēt saziņu starp valsts pārvaldi un sabiedrību. "Somijā tika ieviesti tā saucamie *lockdown* dialogi, valdība izveidoja platformas, kur cilvēki varēja sarunāties un tikt uzklašiti." Tagad *lockdown* Somijā vairs nav, bet sarunas palikušas un pārdēvētas par nacionālo dialogu.

Demokrātijas stiprināšanai būtiska ir uzticība un uzticēšanās, un sarunas par šo tematu birojs veicinājis pēdējos gadus. "Viss sākas, kad pamanīju Kopenhāgenā brošūru "Uzticēšanās — Zieme-

Stefan Eriksson says, in jest, that the only surprise he felt upon starting work in Riga was at just how difficult the Latvian language was. Nevertheless, within the four years at the post he has improved his Latvian to a level that allows him to give interviews in the language. He first arrived in Riga when there was still no ferry connection between Riga and Stockholm. An invisible Iron Curtain separated the two coasts. In 1983 Stefan went to study Russian in Moscow and made use of the chance to take a train trip to Riga. Afterwards, he visited Latvia again in 1992 as a representative of the Swedish Trade Council. Stefan says that he applied for his current post almost by pure happenstance, as a friend of his had posted information about the job on social media. But he had the feeling that he had to shake things up in his professional life after having worked twenty-five years in the Swedish Ministry for Foreign Affairs.

For Stefan's final couple of years at the Swedish Ministry for Foreign Affairs, his duties were related to promoting democracy, and he stresses that this is a key area in his work in Riga, too. "The world and its people are changing, and present-day democracy is experiencing problems everywhere, the Nordics and the Baltics included. There are significant changes in the way people use the media as well," says Stefan, in outlining the NCM Office's priorities. "It is not our task to teach people how to live. What we can do is promote valuable discussion."

Several years ago, the Nordic Council of Ministers helped establish the Conversation Festival LAMPA, modeled on democracy festivals in the Nordics. "I am proud of the fact that the Conversation Festival LAMPA came about through collaboration with the Nordics," says Stefan, who thinks that it's important to engage in dialogue. And what's more important is listening to one another.

"There are not many places where we are ready and able to listen to one another. Everyone can express their own opinion on social media, but there is rarely a meeting of minds," says Stefan, an active user of social media who nevertheless recognizes its shadowy side. He draws attention to the ideas of Finnish philosopher Kai Alhanen, who has sought for ways of maintaining the connection between state government and the public during the pandemic. "They introduced the so-called Lockdown Dialogues. The government created platforms for people to talk to one another and make their voices heard." Finland has now lifted its lockdown restrictions, but the discussions continue under a new moniker, The National Dialogues.

Стефан Эрикссон шутит, что единственным сюрпризом с началом работы в Риге стало открытие, насколько сложен латышский язык. Но за четыре года он выучил его на уровне, достаточном, чтобы давать интервью.

Впервые в Риге Стефан побывал еще тогда, когда со Стокгольмом не существовало паромного сообщения, зато был невидимый железный занавес. В 1983 году Стефан изучал в Москве русский язык и воспользовался возможностью совершить экскурсию в столицу Латвии на поезде. Затем, уже в 1992 году, он посетил ее уже как представитель Управления по экспорту и импорту Швеции. Он признает, что конкурсную заявку на должность в Риге подал почти случайно — кто-то из друзей выложил информацию в социальных сетях. Но после 25 лет работы в Министерстве иностранных дел Швеции пришло время что-то менять в профессиональной жизни.

Работа Стефана в шведском МИДе в последние годы была связана с содействием демократии, и эту сферу он считает одной из ключевых и в своей работе в Риге. "Мир и люди меняются, и проблемы с современной демократией есть везде, в том числе и в странах Северной Европы и Балтии. Существенно меняется и то, как люди используют медиа," обозначает актуальное поле работ бюро Стефан. "Не наша задача учить, как жить, но мы можем поддерживать ценные дискуссии."

Совет Министров Северных Стран несколько лет назад помог учредить Дискуссионный фестиваль "Lampa", построенный по образцу североευропейских фестивалей демократии. "Я горжусь, что дискуссионный фестиваль "Lampa" возник в сотрудничестве с Северными странами," признает Стефан, так как считает, что разговаривать важно. А еще важнее — услышать другого.

"У нас немного мест, где мы готовы и можем услышать друг друга. Все могут высказывать свое мнение в социальных сетях, но встречаются люди редко," Стефан, сам активный пользователь социальных сетей, указывает на их теневые стороны. Одним из заслуживающих заимствования опытов он считает идею финского философа Кая Алханена (*Kai Alhanen*), как во время пандемии поддерживать связь между государственным управлением и обществом. "В Финляндии были введены так называемые *локдаундиалоги*, когда государство создало платформы, где люди могли переговариваться и быть услышанными." Сейчас *локдауна* в Финляндии уже нет, но переговоры остались и переименованы в Национальный диалог.

Для укрепления демократии важны доверие и надежность, и дискуссии на эту тему бюро поддерживало в последние годы. "Все началось, когда в Копенгагене я

ļu zelts". To mēs pārtulkojām latviešu un krievu valodās, un par šo tematu diskutējām sarunu festivālā "Lampa". Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā direktors uzsver, ka par šo jautājumu jādomā ikvienam un tam nepārtraukti ir jābūt valsts pārvaldes dienaskārtībā. Viņš atzīst, ka arī Ziemeļvalstīs šajā sarežģītajā pandēmijas periodā uzticēšanās ir nedaudz iedragāta. "Negribu dzīvot sabiedrībā, kur cilvēki neuzticas ne līdzcilvēkiem, ne valdībai. Uzticēšanās būvēšana prasa ilgu laiku, tā ir jānopelna, bet pazaudēt to var ļoti ātri."

Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja galvenie darbības virzieni saistīti ar valsts un pašvaldību iestādēm un nevalstiskajām organizācijām. Šogad birojs paplašinājis darbību, izveidojot filiāli Daugavpilī. "Latvija ir diezgan centralizēta valsts, jo Rīga ir liela galvaspilsēta un tā mazliet dominē pār pārējo valsti. Svarīgi atcerēties, ka Rīga nav visa Latvija," Stefans norāda, ka birojs vienmēr centies izkāpt no Rīgas burbuļa un darboties arī reģionos, piemēram, pēdējos sešus gadus kopā ar Ziemeļvalstu vēstniecībām Latvijā organizējot Ziemeļvalstu dienas mazākās pilsētās. "Latgale ir interesants reģions, un tagad mums latgaliešus uzrunāt būs vieglāk."

Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja uzdevums ir veicināt interesi par sadarbību dažādās sabiedrības grupās, bet, iespējams, redzamākā darba puse ir sadarbība kultūras jomā. Par to runājot, Stefans iedegas. "Ar kultūru var sasniegt lielu publiku. Piemēram, šoruden Latvijā viesojās vīru koris "Orphei Drängar" no Zviedrijas. Interesanti, ka koris Latvijā koncertēja atkārtoti, pēc nepilnu simt gadu pārtraukuma," par koncertiem Ventspilī, Rēzeknē un Rīgā stāsta Stefans. Viņš ir arī gandarīts, ka pēc Ziemeļvalstu Kultūras fonda līdzības 2018. gadā tapa Baltijas Kultūras fonds. Tas stiprina triju Baltijas valstu sadarbību kultūras jomā, piešķirot finansējumu kopīgu projektu īstenošanai. Ziemeļvalstu Ministru padome to atbalstīja ar 100 000 eiro lielu grantu.

"Ziemeļvalstu un Latvijas intereses sakrīt arī ar Ziemeļvalstu sadarbības pašreizējo ietvardokumentu "Vīzija 2030"," Stefans atsaucas uz Ziemeļvalstu premjerministru 2019. gada vienošanos, kas paredz jau tuvā nākotnē, 2030. gadā, Ziemeļvalstu reģiona pārtapšanu par visilgtspējīgāko un integrētāko reģionu pasaulē. Vīzija aptver trīs stratēģiskās jomas: "zaļāku" saimniekošanu, konkurētspēju un sociālo ilgtspēju. Pieņemot šo dokumentu, Ziemeļvalstu ministri vienojās, ka pienācis brīdis izmantot Ziemeļ-

Trust and confidence are significant for strengthening democracy, and for the past couple of years the NCM Office has promoted discussions on exactly this topic. "It all started when I came across the publication 'Trust — the Nordic Gold' in Copenhagen. We translated it into Latvian and Russian and held discussions on the topic at the LAMPA festival." The director stresses that everyone should think about this question and it should always be on the agenda of state governments. He also admits that in the Nordics, too, trust has been shaken somewhat during this difficult time. "I don't want to live in a society where people trust neither their fellow citizens nor the government. Building trust takes a lot of time. It must be earned, but it can be lost very quickly." The chief areas of work for the Nordic Council of Ministers' Office are related to state and municipal institutions, as well as NGOs. The office has now expanded its operations, setting up a subsidiary in Daugavpils. "Latvia is a rather centralized country, as Rīga is a large capital city which, to an extent, dominates the rest of the country. It is important to remember that Latvia is not just Rīga," Stefan says. He points out that the NCM Office has always strived to break out of the Rīgan bubble and work in different locations in Latvia. For example, for the past six years the NCM Office, in tandem with Nordic embassies, has organized the Nordic Days across smaller Latvian towns. "Latgale is an interesting region, and it will henceforth be easier for us to reach the Latgallians."

The Nordic Council of Ministers' Office is tasked with promoting interest in collaboration across different reaches of society, but perhaps the most visible aspect of the Office's work is cultural cooperation. Stefan gets carried away talking about this. "You can reach a large audience through culture. For example, this fall the Orphei Drängar men's choir from Sweden visited Latvia. Interestingly enough, it was the choir's second visit to Latvia, following a hundred-year interruption," says Stefan, referring to choir concerts in Ventspils, Rēzekne and Rīga. He is likewise pleased that the Baltic Culture Fund was created in 2018, following the example of the Nordic Culture Fund. It aims to strengthen cultural collaboration between the three Baltic countries, providing funds to carry out joint projects. The Nordic Council of Ministers supported it with a €100,000 grant.

"Nordic and Baltic interests fit the Nordic Vision 2030 framework document," Stefan says. Nordic Vision 2030 is a 2019 agreement between Nordic prime ministers to shape the Nordics into the world's most sustainable and integrated region in the near future, namely

увидел брошюру "Доверие — золото Северной Европы". Мы перевели ее на латышский и русский языки, и обсуждали эту тему на дискуссионном фестивале "Lampa". Директор Бюро Совета Министров Северных Стран в Латвии подчеркивает, что обдумывать этот вопрос должен каждый, и он должен непрерывно быть в повестке дня государственного управления. Он признает, что и в Северных странах в этот сложный период пандемии доверие немного подорвано. "Не хочу жить в обществе, где люди не доверяют ни согражданам, ни правительству. Доверие строится долго, его надо заслужить, а вот потерять можно очень быстро." Основные направления работы Бюро Совета Министров Северных Стран связаны с государственными и муниципальными учреждениями и негосударственными организациями. В этом году бюро расширило деятельность, открыв филиал в Даугавпилсе. "Латвия довольно централизованная страна, так как Рига крупная столица и слегка доминирует над остальными регионами. Важно помнить, что Рига — еще не вся Латвия." Стефан подчеркивает, что бюро всегда стремилось вырваться из рижского пузыря и действовать также в регионах, за последние шесть лет совместно с посольствами соответствующих государств в Латвии организовывая Дни Стран Северной Европы в периферийных городах. "Латгале — интересный регион, и теперь нам будет легче обращаться к латгальцам."

Задача Бюро Совета Министров Северных Стран — поощрять интерес к сотрудничеству в различных группах общества, но, пожалуй, наиболее заметной стороной работы является сотрудничество в сфере культуры. Говоря об этом, Стефан загорается. "Культура позволяет охватить широкую публику. Например, нынешней осенью в Латвии гостил мужской хор "Orphei Drängar" из Швеции. Интересно, что в Латвии хор концертировал повторно, после столетнего перерыва," рассказывает о концертах в Вентспилсе, Резекне и Риге Стефан. Он также удовлетворен, что по подобию Фонда культуры Северных стран в 2018 году создан Фонд культуры Балтии. Он укрепляет сотрудничество трех стран Балтии в сфере культуры, выделяя финансирование на реализацию совместных проектов. Совет Министров Северных Стран поддержал его грантом в размере 100 000 евро.

"Интересы стран Северной Европы и Латвии совпадают также с ныне действующим рамочным документом "Перспектива 2030", определяющим сотрудничество Северных стран," Стефан ссылается на соглашение премьер-министров североευропейских стран от 2019 года, предусматривающее уже в ближайшем буду-

valstu stiprās puses, uzsverot, ka "esam stiprāki kopā". "Mūsu uzdevums ir atrast un iesaistīt Latvijas partnerus projektos un aktivitātēs, kas veicina konkurētspējīgu un sociāli ilgtspējīgu attīstību Ziemeļvalstu un Baltijas reģionā."

Atskatoties uz biroja 30 gadu laikā paveikto, Stefans saka: "Mēs apzināmies, ka dzīvojam vienā reģionā. Mūsu valstu ekonomikas ir cieši saistītas, un cieši saistītas ir arī cilvēciskās attiecības, jo šo gadu laikā veidojušies neskaitāmi profesionālie tīkli un kontakti." Lai gan joprojām vērojamas atšķirības ienākumu un labklājības ziņā, kuru dēļ notiek darbaspēka aizplūšana no Latvijas un citām Baltijas valstīm uz ziemeļiem, Stefans ir optimistisks: "Pēc 30 gadiem būs dabiski, ka cilvēki no Ziemeļvalstīm brauks strādāt uz šejieni."

the year 2030. The Vision encompasses three strategic areas — a greener economy, competitiveness, and social sustainability. In adopting this document, Nordic ministers came to an agreement that it was time the Nordics put their strengths to use, stressing that "we are stronger together". "Our goal is identifying Latvian partners and involving them in projects and activities that promote competitive and socially sustainable development in the Nordic and Baltic region," says Stefan. Looking back at the NCM Office's accomplishments over the past thirty years, Stefan has this to say: "We realize that we share the same region. The economies of our countries are tightly bound together, as are human relations, seeing as countless professional networks and contacts have been established throughout the years." Even though there are still differences in incomes and well-being, causing labor to leave Latvia and the Baltics for the Nordics, Stefan's outlook is optimistic: "Within thirty years, it will be common to see people come here from the Nordics for work."

щем, в 2030 году превратить север Европы в наиболее устойчивый и интегрированный региона мира. Перспектива охватывает три стратегические сферы: "зеленое" хозяйствование, конкурентоспособность и долговременную социальную устойчивость. Принимая этот документ, премьер-министры пришли к соглашению, что настало время использовать сильные стороны стран Северной Европы, особо отмечая, что "вместе мы сильнее". "Наша задача — находить и привлекать латвийских партнеров к проектам и мероприятиям, способствующим более конкурентоспособному и социально устойчивому развитию в регионе Северной Европы и Балтии."

Подводя итог 30-летней работы бюро, Стефан говорит: "Мы создаем, что живем в одном регионе. Экономики наших стран тесно связаны, и тесно связаны также человеческие отношения, так как за эти годы сформировались бесчисленные профессиональные сети и контакты." И хотя по-прежнему наблюдаются различия доходов и благосостояния, приводящие к оттоку рабочей силы из Латвии и других стран Балтии на север, Стефан оптимистичен: "Через 30 лет будет естественным, что люди из Северных стран поедут работать сюда."

Kompass vienmēr rāda uz ziemeļiem. Cilvēkstāsti
The Compass Always Points North. Human interest stories
Компас всегда указывает на север. Человеческие истории

© Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Latvijā, 2021
© Nordic Council of Ministers' Office in Latvia, 2021
© Бюро Совета Министров Северных Стран в Латвии, 2021

Tekstu autori / Authors of the text / Авторы текста: Zane Ozoliņa, Inga Puriņa
Tekstu redaktori / Editors of the text / Редакторы текста: Marika Gintere, Daina Mežecka
Tulkojums angļu valodā / Translation in English / Перевод на английский: Lauris Veips
Tulkojums krievu valodā / Translation in Russian / Перевод на русский язык: Vitālijs Trošins
Fotogrāfijas / Photo / Фото: Jurgis Rikveilis
Dizains / Design / Дизайн: Tatjana Raičiņeca (RADADARA), radadara.lv

Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs Latvijā
Marijas iela 13/3, Rīga, LV 1666, Latvia

info@norden.lv
www.norden.lv

<https://www.facebook.com/norden.lv>
https://twitter.com/norden_lv
https://www.instagram.com/norden_lv/

Kompass vienmēr rāda uz ziemeļiem

